

ח'יִים סְבָתוֹ

זוכה פרט ספרי

40 שנה

למלחמה

יום ה-כיפורים

תִיאוּם כוֹנוֹת

בתוספת פתח דבר חדש

"כתבתו של ח'יִם סְבָתוֹ משבחתת כאחד הציללים המדיוקים ביותר שיש בספרות הנכתבת כאן בשנים האחרונות." דב אלבאים, הארץ

חיים סבטו

תיאום כוונות

לזכרו של
דב אינדייג
זכורנו לברכה
טההור וישראל דרכ
נפל במלחמה יום הכיפורים
רמת הגולן

ח'ים סבטו

תיאום כוונות

ידיעות אחרונות • ספרי חמד • ספרי עליית הגג

Chaim Sabbato
Adjusting Sights

חaims ספטו
תיאום כוונות

עורך: יהודה מלצר

תודה למתיו מילר – Toby Press

© 1999, 2013 כל הזכויות שמורות

לספרי עליית הגג בע"מ, ת"ד 23146, תל אביב 101
info@bita.co.il

ולמשכל בע"מ – הוצאה לאור מיסודן של ידיעות אחראנות וספרי חמד,
ת"ד 53494, תל אביב 6153401
info@ybook.co.il

סדר ועימוד ממוחשב: דפי מוזס
מנטאו' ולוחות: יש אופסט 2006

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, להחסין במאגר מידע,
לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי – אלקטרוני, אופטי,
מכני או אחר – כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור
בוחלת, אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

דאנקונד 362-2709
מסת"ב 8-596-511-965 ISBN

נדפס בישראל 2013 Printed in Israel 2013

על הזיכרון ועל שברו

ארבעים שנה למלחמת יום ה'כיפורים
חמש עשרה שנה לתיאום כוונות

שם פגשתי אותו.

יוממים אחרי שיצא לאור הספר *תיאום כוונות*, השתתמתי בחתונת תלמיד ותיק שלי. תזמורת החתונות נמרצת בת שמונה נגנים הריעה בכל כוחה. המתופף היה מכח بلا רחמים על התוף הענק שלפניהם וטור כדי כך מקיש בצלצל ומשחק במנענעים. שלוש חצוצרות הריעו בקול. מעגלים של צעירים מלאי עליונות ריקדו להם בתסיסה נعروים, סובבים חתן וכלה, מכים ברגליהם בכל כוחם, מניפים ידיים למעלה ושרים בקולות רמים. אורחים מוכגרים פטפטו בין השולחנות על דא ועל הא, מגביהים קולם, וחוזרים ומגביהים עוד, אולי, יعلا בידם לבגור על התופים מהרישי האזוניים. מלצרים צעירים הילכו בזהירות עקב בצד אגדול, נדחקים בין שולחנות עגולים ואורחים צפופים, נושאים ביד אחת מגשים עמוסים יותר מכפי כוחם והם מנסים לייצב את עצםם, לשמר על שיווי-משקל, שלא יתמוטטו מגדלי הקערות והצלחות.

שם, בין מגשים של משקאות קלים בצעדי מאכל ואורחים הנדחקים לטעום מעדני דגים בקיסמים, שם פגשתי אותו. פניו היו מלאי צלקות,

מכויות קשות. בקשי היכרתי אותו. הוא ניגש אליו סוער כולו, גופו רועד, עינו בוערת, והוא עומד מולי ואוחז بي בכתפי בשתי ידייו בכוח רב. באותו שעה הרגשתי כאילו צבתות לפתח את גופי.

אתה יודע! הוא אומר. אני ידעתי כל הזמן שאתה יודע! עתה אמר ל'.

עכשו! לא תוכל להתחמק עוד.

ממה אני מתחמק? מה אומר? מה אתה שואל?

אני שואל בשקט, מושך את המילים, מנסה לשמר על רוגע, מתאמץ לזהות בודאות את הדבר.

וכי אתה לא יודע מה אני שואל? אתה לא יודע? הרי כתבת על זה בספרך תיאום כוננות! אתה כתבת. אמש קראתי אותו כל הלילה, פעם אחר פעם, מסיים וחזר חלילה. מסיים וחזר. אתה החורת אותו לשם, לרמת הגולן מוצאי יום הכהפורים תשע בבוקר. האמת, תמיד אני שם, במחנה נפהח. כבר עשרים וחמש שנה אני שואל, ביום ובכללה, בלי מנוחה. בשבי ובקומי, בהקיז ובחלום, המחזבה של נפהח הולכת איתי. אני מחפש תשובה: מה היה שם? עיניו הביטו עיני במבט קשה. רגעים של שתיקה כבדה עברו ביניינו. מלצר אחד נכשל. מגדל של כסות זכוכית התמוטט והתנפץ ברעש.

מזל טוב! קראו כולם, מזל טוב!

לוחיות המצלתיים הענקיות נפגשות בקול רعش גדול, והוא מתרוץ בלי הקדומות ובלי ביורים, מנענע את כתפי בחזקה:

מי הוא זה שנטה שטנק כשללה הטנק בלhbות? מי הוא? קראתי כל הלילה את תיאום כוננות, הוא אומר, ואני יודע שאתה יודע. أنا, אמר ל'.

וקולו הפק לפטע מתחנן, ואני רואה דמעות בעיניו. גם עיני שלי דמעות. أنا, אמר ל' מה היה. אתם עמדתם בטנק לצידנו. אתה כתבת את הסיפור. כתבת בספר.

מה אומר לו? חשבתי, באמת אני יודע. מה אומר? אני ראיתי את הטנק
שלו נפגע? אני כתבתי בספרי **тиום כוונות על הטנק הזה?**
אני כתבתי???

• • •

אמרו חכמים: דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללבבות. אם כך בדברים
היווצאים מן הלב, ביוצאים מן הנפש על אחת כמה וכמה.
הרבה הרבה התקשרו אליו. מהם משבחים, מהם מבקרים, מהם מספרים,
מהם נרגשים, מהם מלאי טענות ומהם מביאי ראיות. מכולם אזכור במיוחד
אחר.

גברת מן הצבא התקשרה, והיא מספרת: אני מטפלת בהלומי קרב. מה שראeo
במלחמה עירכב את נפשם, ודיכרך את רוחם. עולם חרב עליהם. המומחים
בקשו מני לדובב אותם על מה שעברו. אולי ידברו את אשר בלבבם, אולי
כך ירווח להם מעט. כשיווצאים הדברים מן הנפש אל הפה נרגעת הנפש. וכך
עשיתי יום יום עם כמה וכמה מהם, מצילהה יותר או פחות, עליות ומודדות
בדרכי.

עם אחד מהם לא הצלחתי כלל. עשרים וחמש שנה הוא מסב פניו אל
הקיר, ממאן לדבר וממן לשמע, ממאן גם לקרוא על הימים ההם. הכל
ניסיתי ולא עלהה בידי. אני מסבירה, מפzieה, מתחוכחת, מנחמת, ביחידות
ובקבוזות, בספרים ובסרטים, בקהלות וכתמונות, ולא עלהה בידי.
אםש קרה הדבר. הגיע אליו **тиום כוונות שלך**. מישחו הניח את הספר
פתוח על השולחן. רצה המקהלה, וכשישב לאכול ראה הוא בעל כורחו כמה
שורות תוכן כדי אכלתו. דרך כלל היה עוזם עיניו, מרחק את עצמו. ועתה,
קרא, והפק בדף, וקרא עוד, ומאו הוא חזר וקורא בספר, קורא ובוכה.

ועוד יותר מכך: הוא קורא ומספר, ומספר, ומספר.
אבקש מך לשוחח עימו מעט, אמרה.

קול רועד, שקט ומונומס, נשמע לי. בשלווה גמורה הוא אומר לי, כמו שמספר דבר שאינו נוגע לו כלל.
שלום לך, אדון חיים. אתה כתבת עלי, כתבת עלי בספר. אני הייתי הנגаг בטנק שתים ב'ית לשלאלך, זה שלחבה פרצה ממנה, אני הוא שוחלת.
ובשקט הוא מוסיף ואומר: אדון חיים, דע לך שעלי כתבת, ואמתת כתבת,
כך היה.
ואז, רגע של שקט, ופתאום, בלי כל התראה הוא פורץ בבכי סוער, וקולו
צועק: את חyi כתבת, את עצמי, סוף-סוף מישחו כתוב על מה שעברתי, סוף-
סוף ייבנו שלא חולה אני ולא בעל דמיונות. כך היה כמו שרائي.
כך היה, אני שואל? איפה לחמת? והוא מшиб מיד: בכתלה, במושב
הפלוגתי.

שתקתי וסיימתי את השיחה בברכה.
אני עליו כתבתה? אבל אני הרוי על הגולן כתבתה? עד כדי כך כוחו של
מעשה?

• • •

אין לך דבר שאין לו שעה.
באותיו יום, עשרים וחמש שנה החלפו מן המלחמה ההיא. בבוקר היום
ההוא, ואני שקוע בתלמודי בבית המדרש, הסטנוגראף לפני עמוס ספרים ואני
רכון עליו, מעיין בתוספות. תלמיד עומד לצידי, ממתחין בסבלנות לתשובה
על קושיותו, וכמו ברק הבזק פתאום בראשי: תיאום כוונות. כמין רעדת
קלה פשוטה بي. תיקף ידעתי, אני כותב ספר על מלחמת יום הכיפורים. אספר

שם כל מה שעברנו, טנקייטים צעירים, חיילי שש שבע תשע, בולםים בגופם את הטנקים הסוריים שגולשים לגשר בנות יעקב. אני מוכחה לספר את הסיפור שלנו, אף אחד לא סיפר. אני מתאמץ לחזור לדברי התוספות, מה כל-כך הטריד אותנו במהלך הסוגיה בגמרה? מדוע אין הם מוכנים לקבל את הדברים פשוטים, ומה תרצו הם על קושיותם העמוקה? בסופה של דבר אני מבין, ומשיב לתלמיד על שאלה זו. הוא מתווכח, אני משיב, הוא מקשה עוד, אני מסביר. כשהנה דעתו לא המתנתית עוד רגע. התקשתי לעורך שערך את ספרי הראשון ואמרתי: יש לי ספר חדש, *תיאום כוונות*.

והוא משיב, שלח לי אותו ואקרא.

ואני משיב לו: הנה הספר לפניך, *תיאום כוונות*.

והוא, שונה את דבריו בנימה של פלייה: שלח לי את הספר ואקרא. לא, אני משיב, אתה לא מבין, זה הספר, זה כל הספר, אתה מבין? לא, אני משיב, אתה לא מבין, זה הספר, והוא גמ"ד עצק שמוכרחים לא נתנו לך לעשות *תיאום כוונות*, כמעט גמרא, והמג"ד עצק שמוכרחים לעלות למעלה, אין רגע ולא חצי רגע, מהה שמנונים ושמונת התרסקה. כך יצאנו למלחמה בנפהא, בלי *תיאום כוונות*, אתה מבין? איך יבין, אני חושב, הוא לא היה שם.

באotta שעה ידעתי שהספר כרלו בידי. אין לי אלא לצייר במילים, במשפטים, בפסקאות ובפסוקים את אשר בלבבי עשרים וחמש שנה. ידעתי, עית לבל חף. הגיעו שעתו של הסיפור זהה. איילו לא היה זה טבעי שלי שאני נרתע מבדון שווה, כמעט שאמרתי, לא אני כתבתי את הסיפור אלא הוא שכפה את עצמו עלי.

וחשבתי, למה עכשו? למה לא כתבתי עד היום? והרי שנים הרבה חלפו, עשרים וחמש. לא ידעתי מה אשיב, אבל ידעתי שעכשו אני מרגיש את הסיפור נכתב. המילים רודפות בראשי האחת את חברתה, הביטויים צצים

מעצםם, רצים מימין לשמאלי, קח אורתנו, הם אומרים, קח. התמונות חולפות ב מהירות מול עיני, האחת ואו חברתה, וגם הבקזקי היציאות של הפגוזים. אפילו את ריח עלי האיקליפטוס שרמסנו ברגלוינו בצומת ואסט אני מריח שוב, את ריח המקלע אף שלוש ואת ריח הגרייז שנמרח על הסרביל מגלאי הטנק.

באותה שעה כאילו לבשתי סרביל לוחץ, רכסתי אותו ברוכסן הארוך, חbstתי קסדת טנקיסטים קטנה ממידתי, הנה אני מרגיש אותה לוחצת את אוזני, משדרת פקודות מעורכבות. אני כבר מدلג קלילות על הכנף, אוחזו בתא מספר תשע קופץ לתא תותחן בצריח. שם אני כבר בבית. מארגן לי את הפריטלסקופ, מציב את משענת המושב במקומה, מניח ספר תהלים קטן בתא הזוקוקים שלצידי, תותחן מוכן, תותחן שומע.

קפצתי אחריה עשרים וחמש שנה, והתחלתי לכתוב בלי הפסקה. לא מה ששאלתי ודרשתי וחקרתי כתבתי. לא מפות ראייתי ולא חקירות חוקר מלכחה היושבים מול שולחנות מוארים במשדרדים ממוזגים. גם לא מה שראו עיני כתבתי. את מה שראה ליבי כתבתי. וכי לא כך אמר קהילת, ולבי ראה הרבה חכמה ודענות, וראיית הלב אמר היא יותר מראית העניים, כי הלב רואה מה שאין העניים רואות.

באותה שעה כבר ידעתני, יבוא זמן וישאלו מנקטרים, וירדקדו דקדקנים: ראו עיניך או לא ראו? היה או לא היה? ואני משיב, בודאי היה. ליבי רואה. הנה אני רואה עכשו מול עיני, ושומע באוזני, וחש בכל גופי. הנה הצעקה של אביהו בקשר, והלהבה של טיקטין קופץ בוער, והנתזים הפוגעים בנו למרגלות הטנק הפגוע. ואני כותב וכותב.

באותה שעה חשבתי לי: הכל אכתוב, הכל, לא אשmet דבר. וכי מה אייכפת לי יאמינו או לא יאמינו. מי שהיה שם בודאי ירגיש, וממי שלא היה שם בין כך ובין כך לא יאמין ולא ירגיש.

ופתאים, בין פקודות הקרב ודרשי המנוועים ופגדי הארטילריה הנוחתים סביכנו עלות כי חמוןות ילדות שקטות מבית-מִזְמֵיל, היא שכונת קריית היובל של', ומשחקי הילדים במעברה מערכבים לי את תמונה נפהה שמולי ועלים עליה, ואני כותב. אבל איך הגיע לה בית-מִזְמֵיל לנפהה? מה לטירה של ילדותנו ולסיפור מלחמה, איך התעופפה היא באוויר מן המעברה עד אל הגולן? והנה דוב ואני מהלכים לנו לאיטנו בהר הרצל לכיתה חי"ת בתלמוד תורה לוייטה בכית-יוגן, הוא מספר לי על אפלטון ועל הרמב"ם ואני מצטט על פה פיות של אבן עזרא. והמ"פ בפתח קורא בצעקה לדוב להשלים צוות של טנק בפלוגה אחרת, חסר לו טعن. ואני לא רואה אותו עוד. מה קורה לדוב? ושוב, קולות נפץ והטנק של דנון מסתער לבדו, ואנחנו תקוועים על אبني הבזול. ההילוך לא נכנס. והמ"פ צועק שנבוא כבר, והוא נלחם לבדו, ופתאים קרייה שקטה של פרק תחילים שקורא סבא בקול דואג.

היה או לא היה? בודאי היה. ליבי ראה ושמע.

• • •

אמרתי: ביקשתי לכתוב הכל, יאמינו או לא יאמינו. ואומנם כתבתי כל מה שראה ליבי, כמעט הכל. דבר אחד לא כתבתי. עכשו אתון ואכתוב:

המט"ק צועק לי בקשר: אש! אש! יורים علينا! סבתו, תתפלל! ואני אומר לו: תתפלל אתה! והוא מшиб, אבל אני לא יודע להתפלל. ואני מאיץ את כוחי ומכoon את דעתך, וקורא: אָנָא ה' הַשְׁעֵה בָּא! אָנָא ה' הַשְׁעֵה בָּא!

באותה שעה נגלה לי סוד התפילה, וסוד האמונה הממלאת את כל חורי הלב. קפצנו מן הטנק, ורוני הנהג צועק לי כשהאננו רצים שפופים: חיים, מה אתה מרגיש? וצעקנו שניינו יחד: שׂוֹתִי ה' לִנְגָדִי תָּמִיד!

כשכתבתי את הספר **תיאום כוונות**, היסטורי הרבה אם לכתוב או לא. לא

העוזתי, לא כתבתני. אמרתני, מי יאמין לנו.

אבל האמת היא שרגשת הלב בערה כי אז עד כדי כך שאני זכר את שאמרתי לעצמי: יודע אני, יבוא يوم ויקהה הלב. כך דרכו של עולם, חדשות משכיחות את הישנות, סערת לב נעלמת ובאים ימים של חולין,ומי יודע מה תהיה לימים אמונהני. לפיכך, אמרתי אז לעצמי, אכתוב לי על הפקת את מה שבלבבי עתה. ובכל שעה שאיחלש באמונתי, אביט בו ואזכור פנקס קטן היה לי בכיס חולצתי תמיד. משומן היה בשמן המקלעים, אבל חביב היה עלי ביותר. שם כתבתני לי שירים. שיר אחד זכר אני:

עטופי טלית
נוטלי לוּבָב
גַּטְלוֹ מִסְפְּתָם.
גַּפְלוֹ הַמְּחֻצָּות.
נַחֲרֵבֶב הַסְּכָךְ.
בָּצְלַ שְׁמִים חָסּוּתָם.

תלשתי מן הפנקס דף, וכתבתני מה שאני מרגיש, ועוד כתבתני שם: לכשיבו יום ואשכח מה עברתי, אקרא בפתח הזה. הנחתית את הפקת על כוונת הפריטלסקופ שלפני. שם היו מניחים התותחנים מה שיקר להם באמת. יש מי שהניח שם תמונה אשתו, ויש מי שהניח מכתביו בנו הקטן. אני הנחתית שם את הפנקס עם הפקת. שייהי נגר עיני תמיד. לימים, כשהשתחררנו, שטפו המטפלים את הטנק במ"ח בזרמי מים חזקים מצינור עבה של כיבוי אש. מה לפנקס הזה ולמחני חירות, גם הוא נשטף מן העולם.

תיאום כוונות

א

הלבנה עמדה בטהורתה. ענן קל לא העיב עליה. ממתנת היהת בענוה
шибאו ישראל ויקדשו אותה, ככל שמתנת לחתן שיבוא ויפורש עליה
הינומה קודם שתיכנס לחופה. משעה שעמדה הלבנה לפני המkos ואמרה,
אין שני מלכים משפטמים בכתיר אחד, ונוסף בה בוראה ואמר לה: לך
ומעתך את עצמך, וקיבלה אליה את הרין, קנחה לה מידת ענוה זו. ומאותה
שעה, בכל פעם שהוא מאירה, מאירה אף הענוה שבה, ונונתת לה חן.
שורות שוות של חסדים היו מוקדים נגודה. בחורים שביהם לבושים
שיראים שחורים, זקנים שביהם עטופי קיטלים לבנים, והקטילים נראים
כתכירים ומזכירים לו לאדם את יום המיתה, כדי שיקיים בעצםו מה
שאמר התן עקיבא בן מהללאל: הקפבל בשלשה דברים ולאין אפה בא
ליידי עברה: דע מאין באט, ולאין אפה הולך, ולפנֵי מי אפה עתיד לפן דין
וחשבון. אלו ואלו, לבושים Shirais ועטופי קטילים, עוצמים את עיניהם,
מניעים את גופם, מכובנים בכל כוחם ואומרים: בשם שאני מruk בנגדייך
ואיני יכול לגע בייך, כי אם ירകדו אחרים פגנדו לא יוכלו לגע בנו ולא
יעשו לנו שום רשם כלל ועקר, תפל עליהם אימטה ופחד. ושוננים: תפל
עליהם אימטה ופחד, ומשלשים: תפל עליהם אימטה ופחד.

מושאי יום הכיפורים היה. כך מנהגם של ישראל שמקדשים את הלבנה במושאי יום הכיפורים. שישמן טוב הוא להם לישראל, שיזדרזו ויתעסקו במצבה תכף אחר שנמחלו עוננותיהם, קודם שיקדיםם בעל דבר שמתקנאה בהם אותה שעה שתהווים הם ומתאמץ להכשילם. ולא עוד אלא שקידוש לבנה הקבלת פני שכינה יש בו. שכן אמרו חכמים על ברכת הלבנה: אלملא זכו ישראל אלא להקליל פני אביהם שבשימים פעם אחת בחודש דיים, ולפיכך אומרים אותה מעומד. ואין שכינה שורה אלא מתוך שמחה, והשמחה מהטהרה היא באה, ומושאי يوم הכיפורים כל ישראל תהווים הם, שעמדו כל היום בתפילה, ונתווודו על עוננותיהם, והיו שרוויים בתענית, ומנעו עצם מחמש הנאות של העולם הזה, ונתרחקו מן הגשמיות, ונדרמו מלאכים, ונמחל להם מן השמיים, וכרכז יוציא: לך אכל בשמחה לחםך, ושמה בלב-טוב יינֶג, כי כבר רצה הָאֱלֹקִים אַת-מַעֲשֵׂך.

רוב בתיה-הכנסת ממהרים להתפלל ערבית של מושאי כיפור תכף משמשו את קול השופר לאחר נעילה, שלא ליגע את המתענים ובهم כמה זקנים וכמה חולים וכמה מעוברות, ואחר ערבית קידשו המתפללים את הלבנה, ונחפזו לבתיהם.

ואף אנשי בית-זוגן בירושלים, שהרבה מהם מדרדקים במצבות ומחמיריהם בכל מושאי-שבת ומושאי يوم טוב להמתין עד זמן רבנו חם, אף הם כבר היו בבתיהם אותה עת, שהשעה קרוב לחצותה הייתה.

ומי היו אותם חסידים שהלבנה המתינה להם שיקדשו אותה? חסידים אלו חסידי אַמְשִׁינּוֹב היו. שחסידי אמשינוב מאיריים בתפילות היום הקדוש, ואינם יכולים ליפרד מדיקות שלו, ומוסיפים הרבה מחול על הקדש.

כשראיתיהם אוותם חסידים שהם מרקדים, שמחתי. כבר חששתי שהחמצתי החודש את ברכת הלבנה בעשרה, איפה עוד נמצא לי מניין בשעה שכזו?

ויתר שמחתי שזכרתי מאמר רבותינו, שכל המברך את הלבנה בשמה, מובטח הוא שלא יארע לו שום נזק אותו החודש. עוד לא הספקתי לומר את הדברים לחברי דוב, שהיה מהלך לציידי, כדי שיכoon לבך בשמה ובטוב לבב, עד שדchapו אותנו החסידים לתוך הרחבה: חילימ! חילימ! לכט לבני ויברך אתכם. תכף צו מתפללים מכאן ומכאן ונעשה ממשן שביל בין המון החסידים, והובילנו אל הרבי, האדמו"ר הוזן מאמשינוב, וכל החסידים עומדים צופפים סביב לו.

שני חילימ צעירים היינו, דוב ואני, ושני תיקים קלים על כתפיינו, יחד היינו מהלכים אל הרבי. יחד עליינו לארץ-ישראל. דוב מרומניה ואני מצרים. יחד הלכנו يوم יום מבית-מazel למלמד-תורה בשכונת ביתיגון בירושלים, הוא בפרט שחזור על ראשו ואני בכובע מצחיה צבעוני שקنته לי במליאנו שליחה אחת של הסוכנות כשהנינו שם בדרךנו מצרים לארץ-ישראל. ממתינים היינו שם לרכבת לילה שתיקח אותנו לגנואה, לאונייה "ארצה", שנפליג עימה לחיפה.

בבית-הספר תלמוד-תורה ביתיגון סמן הוא לשטibel של אמשינוב, המקום שהיינו עומדים בו עכשו, שלוש-עשרה שנים לאחר מכן, כמה צעדים מן האוטובוסים שהיו ממתינים כבר במרכז הגיוס שלנו. עוד מעט יתמלא האוטובוס, ימננו קצין למפקד ההסעה ונעלם ליחידה. יחד למדנו בישיבה התיכונית, דוב ואני, יחד הלכנו לישיבת הסדר, יחד התאמנו בטנק אחד ברפדים, דוב טعن ואני תותחן.

צוות, היכן לעלייה על הטנק: צוות, עלה! נהג, ימינה חזק! תותח חלול. אלףים, טנק על, אש! הוסף מהה, אש! הווד חמישים, אש! מטרה. מטרה חזל. טען, פרוק פליק. דוב! יותר מהר! אל תחלום! במלחמה לא

תוכל לחלום. כבר העלו אותו על הכוונה.-CN המפקד, אני משתדל, טען פרק פליו.

יחד שמרנו על הגג בראס-סודאר, בעמדה הדורמית, בתצפית אל המים, דוב ואני.ليل שבת היה. דוב סיים את המשמרת שלו, אני באתי להחליף אותו. חושך אפליה היה. לא לבנה ולא כוכבים. רק לפני חדש סיימנו את הטירונות. כל דג שקפץ מן המים הקפיץ אותו בבהלה. ודוב אמר: אני נשאר איתך, בין כך קשה לי לישון. אולי נפוז יחר זמירות שבת, אולי תגרוס כמה משניות על-פה. ידעתי שהרגיש כי שאני פוחד, נשאר איתי. יחד היינו מתחוכמים בענייני אמונה וביתחון והשגהה וגאולה בסמינרונים על תורה ומדע, יחד למדנו את הר"ן על פרק שני בכתבות, יחד עסכנו בספר נצח ישראל למהר"ל מפראג, יחד נפרדנו מאמו ברוחם, ברזיל בכית-פאזיל, שעה קודם לכן, והוא אומרת לנו: מלחה, מלחה, מה אתם יודיעים? אני יודעת מה זו מלחה, מי יודע מתי תשבו, מי יודע מה יהיה, ותוך כדי דיבור היא מלאאת קופסת פח בעוגיות יבשות וקופסה אחרת בעוגות גבינה עטופות נייר שיישמור אותן טריות. מכיר הייתי אותן מכבר.

ודוב מшиб לה: אבל אמא! אנחנו לא ברומניה וזה לא מלחה עולמית, טילו קטן ועוד כמה ימים נחזרו, ומסביר הוא לי בלחש: אפשר להבין אותה, היא דואגת, כל משפחתה נהרגה במלחמה, רק היא נשאה, וחוץ מזה היא אמא, אבל אתה הרי יודע, מקרים יש לנו עכשו אימון פלוגה קטן בגולן, וחווורים. ברדיו אמרו שמתכוונים למתקפת נגד, ושבתעלת כבר הציגו חיל האויר כמה ראיי גשר, אני מקווה שעד שנגיע לגולן לא יגמרו הסדריים את העבודה ונהמיז לגמר את המלחמה. ואביו מפסיק לרגע קריאה בספר תהילים קטן, נושא הספר, ונושא לבנו.

יחד היינו מהלכים בלילה ההוא, מוצאי יום הcliffeורם, דוב ואני, בדרכנו אל נקודת האיסוף, ויחד נדחפנו אל האדמו"ר אותה שעה, קרוב לוחצות, בקידוש לבנה שעשו חסידים של אמשינוב. רמזו לנו החסידים שבעל מופתים הוא האדמו"ר, וברכתו עשו רושם. קרבנו אליו, והחסידים דוחקים אותנו מכאן ומכאן, מטים אוזן לשמע מה יאמר. עטף האדמו"ר את ידי בשתי ידייו כשהוא מלטף אותה בחום, הביט بي ואמר: **תפל עלייכם אימחה נפחך, תפל עלייכם אימחה נפחך, עליהם ולא עליהם.** יצאנו מפניו. עליינו על האוטובוס. סבוריים היינו, עוד כמה ימים נשוב. שלושה ימים נוראים היה תואר פניו של האדמו"ר עומד נגד עני, והמלחים שאמר נשמעות באוזני, ובכל פעם שהיה הפחד בא ומאים ליפול עלי, נראה לי דמותו כשהוא אומר: **עליהם ולא עליהם, עליהם ולא עליהם,** ושקתי.

עד ששמעתי: דוב נפל.

מאوها שעה לא נראה לי עוד דמותו של הזקן. ימים הרכה עברו. בחודש איר שטפנו את הטנקים, הזדכינו על הזיון, פשטו את המדים, ושבנו לגمرا, מסכת בבא-בתרא, חזקת הפתחים והבורות והשיחין והמעירות ובית-הבדין ובית-השלהין. כל אותם ימים בקשת ליילך לאדמו"ר מאשינוב, לספר לו מה אירע אותו קידוש לבנה שבירך אותו. אמרתי, אספר לו לאדמו"ר איך נפגעו הטנקים במחיצה בńפהח ביום שני בכוקר, איך היו עולים באש אחד, איך הטعن קפץ מפיה מתנק שתים-בבית, וגלו בוערת והוא מתגלגל על האדמה עם כובע טנקיסטים וג'יריקן של מים. איך שמעתי את גידי המט"ק צועק: **תותחן, אש ! ואני משיב: אבל אין לי תיאום כוונות ! והמט"ק צועק: תותחן, אש ! אש ! אתה שומע ? לא חשוב لأن, יורם עליינו... הטנק נגע... لكפוץ ! ואיך צעק אליו רוני הנהג: לא מצליח לצאת, התותח חוסם את מדפי נהג, ואיך**

חוורת אל הטנק להסיט אותו, ורצנו ארבעתנו בטרסות הובלות והכדרים סביבנו, ואלי צעק: אין לי כוח לרוֹץ יותר, אני נשאר כאן, ואנחנו דוחפים אותו, איך אנו רואים חילוי קומנדו סורים יוצאים ממש מולנו, ועוד ועוד הרובה אספר לו, מה חשוב ומה התפלתי ומה שיוועתי ומה נדרתי.

ובכל פעם שהיתה המחשבה זו עולה לפני אמרתי לעצמי: והרי אחרי שאשלים, ישאל אותו האדמו"ר בקול רך: וחברך שהיה איתך אותו לילה בקידוש לבנה... ואז אוכרח להשפיל את עיני ולומר לו: דוב נפל. כמה צער אגרום לו לז肯. לא הלכתי. חוותתי לתלמודי; חזקת הפתחים והבורות והשיכין והקערות. אחר כמה שנים לא יכולתי יותר, אמרתי: אלך, ומה שייה היא. נסעת לבית-זוגן, פגשתי חסידים, שאלתי אותם על הרבי מאמשינוב. אמרו לי: לפני כמה שעות נסתלק האדמו"ר לבית עולמו.

ב

מה-ייתאָין אַדְם חַי ? דַּיו שְׁהוֹא חַי .
כַּתְּפִי רַעֲדָה . יָד נְגַעַת בָּה .
חַיִּיל , הַגְּעָנו . חַיִּיל , נְרוּדָמָת ?
אתָה שָׂמֵע אָתְּי חַיִּיל ? שָׁאַל הַנְּהָגָה , וְהַוּסִיף לְנַעַנְעַן קְלוֹת אֶת כַּתְּפִי .
כֵּן , אַנְיַ שָׂמֵע , שָׂמֵע .

תוֹתְחָן , שָׂמֵע ? בְּדוּק אֶת הַקָּשָׁר בְּקָסְדָּה שְׁלָן , תֹּוֹתְחָן !
כֵּן גִּידִי , אַנְיַ שָׂמֵע , תֹּוֹתְחָן שָׂמֵע .

ニימנמתי רגע על המושב המרופד של כסא תותחן, ראשי מוטה על המשענת. יומיים מטוריפים ללא שינה, יד אחת אווחזת במגן תותחן, יד שנייה בכונת, העין נפocha מפגיעות הַפְּרִיטָלְסְקוֹפּ שמכה בה ללא רחמים בכל קפיצה של הטנק על טرسות הבולת של חוֹשְׁנָה, וגיידי המט"ק צועק בקשר: תותחן, שמור קו רכס ! אנחנו במלחמה, לא במסלול צוות בצמ"פ, שומע אותי תותחן ?
כֵּן המט"ק , אַנְיַ שָׂמֵע , לְאַן ? לְאַן לְכֹוֹן ?

סליחה נהג, אני שומע, בודאי שאינו שומע. חלמתי רגע. בית-זון אמרת? הגענו הביתה? אם אני מכיר? בית-זון? בודאי שאינו מכיר! כאן גדלתי. הקצתי מן השינה המתוكة במושב הקטיפה הרך של מכונית הולבו החדרשה. כמה זמן לא ישנתי שינה כזו. טרמף מצוין, מצומת גהה ועד בית-זון, האחرون לפני הבית. הצעתי הצעה חטופה בשעון שעלי ידי. שmonoña בערב. עוד שש-עשרה שעות נותרו לי לחופשה. היציאה הראשונה מאז יום הכיפורים. לא רע בסך הכל.

מכפר-חאלס שבקרה המובלעת הסורית ועד הכיכר בקוניטרה — שעה. חנן, המ"פ החדש שלי אחר המלחמה, הסיע אותו בגייפ שלו עד לכיכר המרכזית בקוניטרה, הכיכר שעמדו גבוה עמד במרכזה. פלוגה מיוחדת הייתה לחנן בחטיבה אחר המלחמה. שלושה טנקים הוא קיבל מהסמה"ט. אחד בעל מומ, ראשו מוטה על צידו. הצריח שלו נפגע קשה בקרוב של החטיבה על המחצבה בנפה, ושני טנקים שנרואו צולעים עם הזחלים המוקודרים שלהם. הם נתקעו בצייר הנפט, בעיות בגליל הינע. עוד טנק, שעמד לו לבדוק סתם כך אצל מורייס בסדנה של החטיבה בלי צידוד ובלי בעליים, משך חנן בעצמו, וצירף אותו לשולש. עכשו היו לו לחנן שלושה טנקים וחצי. אחרי המלחמה גם זו פלוגה.

חנן! אסוף לך כמה אנשי צוות שנותרו בודדים מהטנקים שלהם שנפגעו, תבנה פלוגה, ותהייה מ"פ. זה מה יש. אומרם שכך אמר לו המ"ט כשהיינו בחאלס, והוסיף: אני צריך פלוגה בכוננות מול תל-אנתר. אף אחד לא ליקח עור סיכון אחורי המלחמה הזאת, מי יודע מה יהיה. אני סומך עליך חנן.

השםועה עברה בגדור. מקימים פלוגה חדשה בפיקודו של חנן. במלחמה חנן היה מפקד מחלקה, עכשו יהיה מ"פ. נתקלנו לחנן כמה אנשי צוות, פלייט טנקים שנפגעו. אייכשהו הרכבנו כמה צוותים. מי שהיה טנקיסט

יודע מה בלביו של איש צוות שנותר לו בודד, נעל וגדור עם כוכב טנקיסטים ביד בלי טנק ובלי צוות. לפיכך, כשהשמענו שחנן מרים לו פלוגה מהבודדים, לא דיקדכנו הרבה מי יהיה איתנו בצוות ומה טיבו של הטנק שנכבול, בדרך שהיינו מדרקים ביוםים כתיקנים. ימים אלה שלאחר המלחמה לא היו ימים כתיקנים. העיקר שלא נסתובב עוד כמחליפים בין טנק לטנק או כעווזרים של הרס"פ. העיקר ששוב נקרא צוות, ושוב יהיה לנו טנק משלנו, טנק שיש לו שם שנרשום אותו בצבא שחור על בר יוסטה לבן ונקשרו אותו באربעה חבלים על תא זיוד אחורי, תא מס' תשע, וסוף סוף נוכל שוב להרים את השופורת של מכשיר הקשר ולהשיב: רות עכור. נשמע היטב עברו. כן, שתיים בי"ת שומע, שומע, עוד שתי קטנות עכור.

קודקד למבנה יגיע ויטפל בבעיה שלך, רות סוף.

פלוגה של חנן ופליטי הצוותים יש כבר שם ויש כבר קודקו, כמו ביום הטוביים שלפני המלחמה. חווים לכשירות. פלוגה מצומחת, פלוגה מצולקת, אבל פלוגה. מטפלים בטנקים טיפול לפני תנועה כל בוקה, ובסיומו מקיים קשר פלוגתי, ממש כמו כל פלוגה. כמו קודם. לפני המלחמה.

חנן אסף אותנו אליו בהמון אהבה. הוא ידע מה עברנו והרגיש אותנו. גם הוא עלה מפתחה במווצאי יום היפורים, גם הוא היה במארכ' בנפהה וגם בפריצה לחאן-אָרנֶבָה. בתחריגלים המעטים שעשינו לא היה חנן צריך להסביר הרבה. כל מט"ק וכל איש צוות ידע מה עליו לעשות. אף פעם לא הרים חנן את קולו. רק רמז או לחש. תמיד הסתובב בגדי עבודה וטיפול בטנקים יחד איתנו, גירז ושים והחליף בוגים. בכל השמורות השתתף כמוונו. לעיתים עבר בין האוהלים והשכימים אותנו בכור בנגיעה קלה.

כל הנסיעה לקונטרה לא דיברנו. חנן היה שתקן. בכלל, אחרי המלחמה שתקנו הרבה. הוא נהוג בג'יפ ואני יושב לידו. רק פעם אחת, כשהג'יפ

הסתובכ סיבוכ חד, קרא חנן בשמי ואמר לי להתבונן בנוף של ערזע הנחל, כמה יפה הוא. סבר של הרודופים וצמחייה פורחת היה שם. הגענו לכיכר בקונינטרא. הרבה חיללים היו שם. קבוצה של חיללים מגולני המתינה לטרופים. חנן פתח את דלת הגייפ בתנועת יד רחבה, עזר לי להעמס את התרמיל על כתפי, ונפרד ממני כמו אב מבנו, טופח על השכם ואומר בחיקס ביישני: חופה נעהמה. אל אחר. עשרים וארבע שעות. ואל תשכח, תותחן שתים אלף לא יוצא הביתה עד שאתה חוזר! לא הרבה המנתני בכיכר. משאית צבאית הגיעה, עקרה ואספה את כולנו. התחללה טובча. הלוואי שכך יהיה המשך הנסעה עד ירושלים, עד הביתה.

מקוניתרה לראש-פינה שלושת רביעי שעה במשאית הארוכה של גולני. מראש-פינה לטבריה הדורך קצרה, ובטבריה אפשר כבר להריח את הבית. ישתי לי בקצתה המשאית, התרAMIL על ברכי, הנשך מוטה על כתפי ומכה בה מדי פעם, ואני מתבונן בחיללים ומקשיב לשיחתם. הם היו ננסים אחד לתוכם דברי חיבורו ומגלגים סיפורים. טוב היה לי במשאית של גולני. הכל רועשים בה ושםחים. מדברים בפשטות ומאירים פנים. הייתה זוקן לאוთה יידיות ולאוთה המולה שיפגשו משהו של עצבות וכדיות שקנו להן שכיתה בלבבי. עצבות שלא ידעתו אותה קודם קודם מעולם.

החיללים של גולני הזיכרו לי את נערי החבורה של שכון עולים מבית-מזmil, שהיו מתגודדים סמוך לחשכה ליד הברזלים של מועדון תקוותנו, מספרים וצוחקים בהמולה. כשחזרתי בילדותי מתלמוד-תורה בכית-זגן לביתי בכית-מזmil, חמיד עשתי קפנדורייא, עברתי דרכם והאונתי לשיחתם. צחוקם היה טוב לי.

אوتם ימים שבאתי מצרים לארץ-ישראל לא ידעתי אייפה אני בעולם.

בבוקר הייתי עם דוב בתלמיד-תורה של בית-זוגן הגאה בגאוונותם של גאוניה — הרוב אברומסקי והרוב קונגשטט, ומסתוופת בחזרותם של אדרמו"רים — הרב מאמשינוב והרבבי מסוכטשוב; ונסוכת חן מצולת המשפחות הספרדיות הנכבדות שלה — עני ואפורכיע וחביביו ואנגל.

לפנות ערב חזרתי לשיכון עולים בבית-מוזמיל הדלה וחכורותיה השמחות היושבות ברגליים מתנדנדות על הברזלים ליד מועדון תקווהינו, החכורה של קסלס'י והחכורה של דקה והחכורה של מומז.

בערב-שבת הייתה עם אבא בכית-הכנסת שלו בקהייר, אהבה-זאהווה, لأن שהלך הלך ביתה-הכנסת שלו אליו, גם למעברה באזבסטונים. ובשבת, בכל שבת, הייתה עם סבא בחלב, עם הדרשות והמעשים והבקשות והפזמון של חכם עטיה ושל חכם עבורי.

עלמות הרבה מילאו אוותם ימים את נפשי, בccoliום שמחתי.

החילים במשאית של גולני הזכוו לי את החכורה מבית-מוזמיל, אלא שהתבגרו קצת וכמה שרוטטים של עצבות נשרטו בפניהם. ישתי לי בפינה והצטנעת. אני לא מגולני. חיל אחד במשאית, שהכל כינו אותו מומו, סיפר איך ביום שני קרא לו נעימי הרס"פ, שחטא צורור בכתף בשטיפס על הפטישין, אתם זוכרים, איפה שהשכנו את החיפוי של קסלס'י...
— איזה קסלס'י בראש שלך? על מה אתה מדבר? צועקת כל החכורה בערבותיה.

— מה קרה לך? קסלס'י נפצע על הבוקר, כשיצאנו מהוואדי.
— מה אהוו קסלס'י! עומד מומו על דעתו וממשיך ונעמי אומר לי:
מומו, אני מתחנה, אין ברירה, קח פיקוד על הכוח. איזה פיקוד ואייזה כוח, אני אומר לנעמי, אני בסך הכל טורי, ונשארו רוק חמישה חילים. אין ברירה, אומר נעימי, המ"מ נפצע על הבוקר, הסמ"ך בחיפוי, ואוחזין

תקוע למטה עם השלושה שנפגעו מהרימון... Caino שאני לא יודע. מומו! ממשיך אלי נעימי, אני סומך עלייך. אתה יודע שתמיד סמכתי עלייך. איך שנעמי גומר את המשפט, צועק לי דודה: מומו, חיזהר, נתקלת מיימין! אני עושה פזצטא על השיח ההוא, מתחמא קוצים, ווירה צורו מהמא"ג, היוותם צריכים לראות איזה צורו יצא.

מוומו מחלחב, כל החבורה מסתכלת בו, ואז מתחזרר מירכתי המשאית של גולני חיל מנגנון ואומר: נס מומו, שלא היה לך מעצורך במא"ג כמו שהיה לך בתרגיל פלוגה באליקים, כשהמ"מ עם מחלוקת אחת פורצים את הגדר ונשכבים עלייה, והמח"ט והסמה"ט משקיפים מהגבעה על מחלוקת שלוש שבחיפוי ולא יוצא אפילו כדור אחד. זוכרים איך טירטר אותנונו נעימי אחרי התרגיל עם מסדר נשק כל שעתיים בלילה בגשם שוטף...
...cols צחקו. לא צחקתי. הצענתני לי עוד יותר בפינה. כמעט ונתקפלתי בתוך עצמי. אני לא מגולני. אפיק-על-פיין קשוב היה לי מומו. לא סייפורי הקרב משכו את ליבי. ידעתי כבר, מי שהיה במלחמה הזאת יכול לספר ולספר,ומי שלא היה בין כך לא יאמין. מישחו יאמין אם אספר שהלכנו לנו ארבעת אנשי צוות טנק לבדנו במין שלולה מזוודה ביום השלישי למלחמה בין החושות של נפחא ליד המחצבה של כפר-גלאדי עם רימון אחד ושני עוזים, אחד עם רצוענה ואחד בלי, צועדים בחזרה אל הטנק שלנו שנפגע, עד ששמענו מעליינו קולות נהמה וטרטור, הבטנו בשמיים וראינו מסוק נוחת על הכביש לפנינו, לא הפסיקו تحت דעתנו על מה שהוא רואים עד שקפצו ממנה עשרה חיילי קומנדו חגוריים באפורי קרב, לא ידענו מה נעשה, ווחיל"מים של סיירת גולני הגיעו, מי יודע מאין, ופתחו תקף באש נוראה לעומתם, ואנחנו המשכנו לлечת אל הטנק שלנו בשקט Caino כלום לא קרה? אפילו בינו לא דברנו על מה שרואינו.

ימים הרבה לא רציתי לא לספר ולא לשמווע מעשי מלחמה. סברתי אז

שהכל סבורים כי מי שב מן המלחמה — מתוך שהוא חרד הוא מדרמה, ואם אינו מדרמה לגמרי, בודאי מורכב דברים הרבה, מה שראה ומה שהוא חושב שראה עם מה ששמע מאחרים שראו, וגורע ומוסיף ודורש. לא לסיפורים של גולני הקשתיים. הקולות הזיכרו לי נשכחות. קולו של מומו היה מוכר לי. המבטא המיחודה שבו ביטא את האות צד"י כשאמר את המילה צדור, עד שנשמעה כמו טשורר, והנעימה שדייבר בה, המטעימה את כל המילים בהכרה האחורה, הziיפו אותו בזיכרונות ילדות מבית-מוזמיל. גם הנסעה לראש-פינה ולטבריה העירה בי זכרונות ילדות רחוקים. טבריה, הבית הראשון שלי בארץ-ישראל. אני יודע למה, אבל מאז המלחמה כל דבר מזכיר לי את ילדותי. הבטתי במומו, וחזרתי והבטתי בו, וכמו הייתה בעולם אחר.

עלולים חדשים היוו בביית-מוזמיל, בירושלים. כל השכונה של עלולים חדשים הייתה, אבל אנו חדשים ממש היו. יום קודם הגענו מטבריה. לטבריה שלחה אותנו הגברת פלה מן הסוכנות במשאית מחיפה, תקופה כשירדנו מן האנייה "ארצה" בחשכה. בלבד עמדנו. איש מקרובינו לא המתין שם. לא הדוד נינו מירושלים, ולא הדוד זפי מרוחבות, וגם לא חכם בניימן. המברך שלחה אמא ממילאנו לא הגיע.

זכור אני אותה שעה. אמא עומדת ליד המשאית ורמאות בעיניה, תינוק בכוח על ידה הימנית, על כתפה תינוקת רדומה, כמה זוטרים לבושים סודרים של צמר וחכושים בכובעים עם מצחיה ממילאנו מתרוצצים לרגליה בחשכה ומוסכים בשמלתה, ואבא מרגעיו אותה בפסוקים בשבח ארץ-ישראל. בנמל ראה אבא חיל של חיל הים במדים מבהיקים ובസמלים מצחצחים. נרגש כולם הצביע עליו אבא בגאותה ואמר לנו: הנה חיל, חיל של ארץ-ישראל. אבא קרוב לחיל ושאל אותו, גאה בעברית שדייבר

בה בנסיבות בשכונות: השלום לך חיל? החיל הביט בו בתימTHON והמשיך בדרכו. אבא קרא לעומתו, הצלח מעשיך, חיל. ה' עימך, גיבור החיל!

אחר כמה שעות של טלטולים ירדנו מן המשאית בטבריה, נגוררים אחורי המוזודות הענקיות עם שיש מיטות סוכנות ושישה מזרוני קש, פְּרִימּוֹס וכמה כל' אכילה. הביאו אותנו לצריף גדול, הדליקו את הלוקס שהיא תלוי על אחד הקירות, נתנו לאבא עיפרונו, החתימו אותו על פתק, ונסתלקו.

נותרנו לבדנו. לילה ראשון בארץ-ישראל. אבא אמר שהמקום טוב. ועוד אמר, שבגמרא כתוב שטבריה טובה ראייתה, ושבארה של מרימות משוקעת בכינרת. ומה היא באורה של מרימות? היא האבר שפה נברא עם עשרה דברים שנבראו ערבית בין השמשות, ושותגלה לפני בני ישראל בדברי סיני, והיתה מושכת מים חיים לפני כל אוהל ואוהל, והוא עמוקה מכולם וממנה עתידים ישראל ליגאל, ואנחנו כבר באתחלה דגואלה, הרי מדינת ישראל קמה. וגם הרמב"ם בהלכות סנהדרין כתוב שקבלת בידיו שהסנהדרין תחזור לטבריה תחילת, ושם נעהקם לבית-המקדש, וגם אמרו לו מהסוכנות, שאם יאוסף בטבריה עשרה ילדים יהיה מורה ותהיה לו עבודה, במילים היה סוחר, גם זו לטובה.

אבל אם אמרה שלא תישאר כאן לילה אחד. כמדומה אני שראייתי דמעה נושחת מזויה עינה.

אותו לילה שהיינו בטבריה בא לבקר אותנו ז肯 אחד. זקנו לבן היה ועיניו טובות והוא לבוש בגדי חום ארוך עם פסים לבנים ורחים, ספק קפוטה ספק חילוק. הז肯 אמר לנו שביתו סמוך לכינרת, ליד בית-הכנסת הישן של חסידי בזיאן, לצד החומה הישנה. אמרו לו שבאו עולמים חדשים ממצרים ומרומניה. הביא איתו חמורים לחים, צימוקים וגם בקבוק של יין. כשוואה אותנו, הילדים, חילק לנו תמרים. בקש שנחazo את התמרים ביד ימין ונברך בקול: ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, בורא פרי הארץ.

הקשיב הזקן לכל ברכה כשהוא עוזם את עינו ועונה בכונה גדולה: אחר-כך ביקש מאייתנו שנברך ברכת **שהחינו וקייינו והגיענו** לזמן זהה על התמרים. ליד טבריה גרו התמרים, מן העונה החדרה הם, ועוד הוסיף ואמר לנו שנכוון בברכת **שהחינו** גם על מצות יישוב ארץ-ישראל שאנחנו זוכים לקיים היום.

הפטיר הזקן באבא שיטה עימו כסות של יין. שגדולה לגימה שמרקבה לבבות, ויין משובח הוא ומשמח לב, יין כרמל, יין של ארץ-ישראל. לא היה כסא שנכבד את הזקן לישב, ועל המיטה של הסוכנות בכו תינוקות, לפיכך שתו הזקן ואבא בצוותא בעמידה. לחץ הזקן את ידו של אבא ובירך אותו בברכת חיים, והוסיף: ברוכים הבאים, ברוכים הבאים לארץ-ישראל. ואבא השיב לו: לחיים טובים ולשלום, ברכה ושמחה, ברוכים הנמצאים.

נתרחבה דעתו של אבא ו אמר לו ש גם במצבים נוהגים היינו לשחות בימים טובים יין כרמל מארץ-ישראל. בלילות שבת קידשנו על מי צימוקים שרוויים, אבל ביום טוב הידרנו לקדש על יין של ארץ-ישראל.

בירכנו ברכה אחרונה, ברכת **מעין-שלוש** על פירות שבעת המינים שנשתבחה בהם הארץ, ואמר לנו הזקן שעל פירות ארץ-ישראל הנוסח בברכה מיוחד הוא — לא כמו שمبرכים בחוץ הארץ: על הארץ ועל הפרי, אלא על הארץ ועל פריותה. הזקן ואבא בירכו ברכה אחרונה על היין של ארץ-ישראל, לא כמו שمبرכים בחוץ-ארץ: על הארץ ועל פרי הגפן, אלא כמו שمبرכים בארץ-ישראל: על הארץ ועל פרי גפן.

אחר-כך שאל הזקן לשמותינו. כשהשבענו לו, שאל אם אנחנו יודעים מה הפסוק שלנו. השבענו בשיללה. מעולם לא שמענו שיש לו לאדם פסוק ממשלו. ואמר לנו הזקן שככל אדם מישראל יש לו פסוק במקרא, פסוק שמיוחד לו. ומה הוא הפסוק הזה? פסוק שמתחל באות הראשונה

של שמו ומסתויים באחרונה. ועוד הוסיף ואמר שמקובלם אנחנו מן הקדמונים, סגולה שלא ישכח אדם את שמו ביום הדין, לומר פסוק זה מן המקרא שלוש פעמים בכל יום בסוף תפילה י"ח, אחר שיאמר: **יְהוָה לְרֹצֶן אֲמַרְיִ-פִי וְהַגִּין לְבִי לְפִנֵּיךְ ה' צְוִי וְגַאֲלִי**, וקדום שיעורו רגלו. ופסוק זה הורומו לשמו הוא הפסוק שלו, והוא شاملות לו לאדם כל ימי חייו.

שאל הזקן אחד אחד לשמו והביע לכל אחד את פסוקו. כשהשאיל הזקן לשמי, אמרתי לו. אמר לי תכף:

— **חִזְעָה מְלָאָךְ-ה' סְכִיב לְרִיאֹו נִיחְלִיכְם**.

אבא שמח. אמר לאמא: ראתה? אנשי ארץ-ישראל אנשים של צורה הם, בKİאים במקרא ומסבירים פנים לאורחים. טובה היא הארץ וטובה היא טבריה. אדמת קודש. אבל אמא לא נרגעה. כל הלילה לא עצמה עין. כתבה מכתבים לכל קרוביה. לא מבינה מה קרה לberman מAMILANO.

למחרת הגיעה מונית לפתח הצריף. כולם היו שם; נינו, זוכי, וחכם בנימין. קומו! אתם הבאים לירושלים, עכשו. לא הוועילו לאבא טענות ומענות, ונסענו.

נתגלגל העניין כמה שנתגלגל, והגענו לביתו של דודנו, חכם בנימין, בשיכון עולים בכית-זומיל. חדר שמלא היה נחמלא עוד, ולא אמר אדם צר לי המקום. ילדים הינו, ותclf שהגענו הلقנו עם שפטוי, בנו של חכם בנימין, לשחק במרתף של מועדון תקוטתנו. חבורה של ילדים שיחקה במגרש ובגינה הקטנה שלהם. משחקים היו בקולות רמים משחק של חיילים. רוכבים עשו להם הילדים מענפי תאננה, ורימונים מצטרובלים של אורן. ילד אחד היה המפקד. מצאנו לנו פינה משלנו, ובה ארגז חול. שוחחנו בינו לביןם בשקט כמו במצרים. עוד לא הספקנו להשתעשע ואני רואים את כל החבורה סוכבת אותנו, מצבעה עליינו, וצועקת: ערבים, ערבים. פרצתי ברכיה ובקשתי לroz, אבל לא ידעתי לאן. וזה אמר הילד

שהיה המפקד: אל תדרגו, אף אחד לא יעשה לכם כלום, לא קסלטי ולא דקה. מomo ישמור عليיכם. אנחנו נשגיח عليיכם, אתם שייכים לנו, לחברותה שלנו.

כל החבורה הסתכלה עליו בעניינים מעריצות, והוא הסביר להם:
— הילדים האלה הם לא ערבים. הם עולים חדשים ומדוברים ערבית.
הם לא יודעים עברית.
— כן, הם מצרים, מיהר שבתי, בנו של חכם בנימין, להגן علينا. רק
אתמול הגיעו אלינו הביתה, דודים שלי, אל תגעו בהם.
— אל תדרגו! השיב לו מomo, אני כאן המפקד. אם מomo כאן, אף
אחד לא יעשה להם כלום.

לחברותה החפזורה במהירות, אבל אני לא הבנתי כלום; מי הילדים האלה? למה יש להם ווכבים? למי הם נלחמים? מי זאת לחברותה של קסלטי? מה פירוש שאחננו שייכים למפקד? המשכתי לבכוות ורצתי לביית של חכם בנימין.اما עמדה שם בחצר טווחת להורתיח דוד גדול של כביסה על פרימוס. במצרים הייתה באה אליו כובשת.

— אמא! קראו לנו ערבים! אמרתי בהתרgesות.
אחריך פגשתי את מomo המפקד במועדון תקווהתנו. הוא שיחק כדורגל בקבוצה של צחי, חולץ מרכז, כשהיה מתקרב עם הבדור לשער חזשו כל המגנים מפני והסתלקו לצדדים. אוイ לו למי שהפריע לו בדרכו לשער או למי שפגע בו בשוגג. אנחנו למדנו יהושע ומצוות עם הדוד זיק, ובראשית עם רשי' אצל הרוב דיקנון. בן שושן היה מסלול בטעמי המקרא: *וְאַתָּה-הָצֹפֵד לֹא בָּטָר*, והרב דיקנון מיהר לקרוא לנו את רשי': רמזו שהיו ישראל קיימים לעולם. ואני המשכתי: *בִּירֶד קָעִיט עַל-הַפְּגָרִים*, *וַיֵּשֶׁב אֲתֶם אֶבְרָם*, ובן שושן שאל למה רומים הפגרים? וקסלטי שאל מי הוא העיט? ולמה נפלה על אברם אימה?

והרוב דיקנוף לא השיב. דרכם של ילדים שם אין מшибים להם, חוזרים ושולאים, ואם אין מшибים להם שנייה, מшибים הם לעצם מה שביבם אומר להם. בעל דמיון התייחס ודימתי לי עיט שיורד על הפגרים, ואימה חשכה נופלת עליו. הנפתה שתי ידי לגורש אותו, ולא עלה בידי. יצאנו להפסקה.

בהפסקה הייתה מדאם ישראל מכינה לכולם במטבחון הקטן של מועדון תקופתנו פרוסות עבות של לחם שחור עם ריבת תות אדומה שהוציאה בкус גדולה מקופה פח עגולה. כל אחד קיבל פרוסה עם ריבבה. מדאם ישראל בעלת לב טוב הייתה והשתדרלה שהפרוסות יהיו עבות והכף גדושה. נשארו כמה תוספות. כולם נדחפו. מומו הגיע. תקף נעשה כמוין שביל בין המון הילדים. כולם פינו למומו דרך בראש התוור. מדאם ישראל מינתה אותו לחלק את הפרוסות שנשארו. הילדים התחננו אליו בעיניהם. רעבים היו. אנחנו אףיו לא ניסינו. עמדנו בצד. נימוסים אחרים היו לנו, מצרים. מלבד זאת ידענו, אין לנו סיכוי. מומו הבחן כי. שמר פרוסה אחת עם ריבבה. בא אליו ונתן לי בלי לומר מלה. הבנתי. אנחנו שייכים לחברה שלו. אנחנו שלו.

פעם, הלכתי עם דוב ברגל מבית-מוזמיל לתלמוד-תורה בכית'זון. שקוועים היינו בשיחה על מאמר שדוב קרא באיזו חוברת. שנים הרובה עברו, ואני זוכר מה היה כתוב במאמר. כמדומה אני שדע המחבר שם בשאלת אם טוביים בני-האדם מבריאתם ויצר הרע מושכם, או רעים הם מטבחם והחינוך מתקנם, או באיזה עניין אחר דומה זהה. דוב הוציא חוברת מן הילוקט, פתח אותה והראה לי את המאמר. עמדנו ליד הר-הרצל, הסתכלנו שניינו בחוברת. רעש נשמע. אבני הושלו עליינו. אכן אחת נפלה ממש לפניינו. נער קבוצת עין-כרם רדף אחרינו.

— פרופסור! משקופר! צעקו לדוב בלהג, מה אתה קורא בספרים?
הספרים יצילו אותך? הכנופה תוקפת אותך!
הם הלכו וקרבו ואנחנו הרחכנו צעדיינו.

— פחדנים! קראו שוב לעברנו, מה אתם בורחים? מה תעשו בזבאן?
חקראו ספרים? תחתפלו?

אחד אמר: בטה הם יהיו בצדניהם! אולי טנקייטים, השיב לו אחר.
כולם פרצו בצחוק. באו ניקח אותם, יהיו שבויים שלנו, צעך מישחו.
מעט והשיגו אותם. כמו משימים הופיע מומו על ידנו. דוב נבהל.
הרגעתו איתה: זה מומו, המפקד של חבורת בית-מוזיל, הוא איתנו, אנחנו
שייכים לו.

אל תדאגו, אמר מומו, אני אלוה אהכם. הלכנו יחדיו בשתייה. הנערים
של חבורת עין-כרם הסתלקו, והוא המשיך ללוות אותנו עד לתלמוד-תורה.
נפרדנו. הודיענו לו, והוא שתק והלן. אחר רגע הפנה את ראשו אליו,
ומילמל כמו לעצמו: תלמדו טוב.

— מי זה מומו? שאל אותו דוב בתמייה, גם הוא חבר שלו?
סיפרתי לדוב שמו גר בשיכון עולים בבלוק שמעל חנות הירקות
של אדון לוי. מבית הספר ישורון העיפו אותו, המורה רוחה אמר שהוא
התפרע. אומרים שהוא כייה סיגריה בוערת על הגב של ילדה משיכון
עמי בכיתה דלא'ת שלוש. מאז מסתובב מומו בשכונה, בונה קורקינטים,
ומעיף טירות ברוח.

מוריד היה משיכון עולים שעלה ההר למעברת שבנהל. בחורף היו מי
הגשמיים זורמים שם בשטף כמו נחל, בקיץ היו הילדים גולשים שם
בקורקינטים. פעם הוזמן אותו מומו שאסע אליו במורד בעגלת חדשה
שבנה מקרים שפרק מארגן יrokes שקיבל אדון לוי. הוא חיבר להם
גלגליים מעגלת טיול ישנה של תינוקות, ואפילהו מוט של הגה עשה לה.

הצטראפתי אליו. ישבתי על העגלת מאחוריו. בירידות התלולות חיבקתי את גבו הרחב. יחד לא נפלנו. ליד בית-הכנסת שער השמיים של חכם בנימין, ביקשתי אותו שיעזרו. אני צריך להתחפלל ממנה, אמרתי לו, עוד מעט תשקע המשם ואחמייך את השעה. מומו עצר בחריקת רגליים על החץ שהיה מפוזר שם ובכלי להסתכל עלי אמר:

— לך, לך להתחפלל, גם אני יודע להתחפלל, וגם אבא שלי חזון וגם פיטן, וגם היה לו בית-כנסת בחוץ הארץ. וכמי שמנסה להוכיח את דבריו

התחיל תכף לסלסל במתיקות:

מִתְּמַתֵּי יָבֵשֶׂר / עַמּוֹנָי בְּדֵל שׁוֹאָל / קָרְבָּה שְׁנִית יְשֻׁעָ / לְצִיּוֹן וּבָא
גּוֹאָל / קָרְבָּה שְׁנִית יְשֻׁעָ / לְצִיּוֹן וּבָא גּוֹאָל.
עֲשִׂירִים מִפְּנָים / עֲזָבִים לְעַזְבֵּיכֶם / הַתְּבִשֵּׁרוּ יְחִיד / זֹאת הִיא שְׁנִית
גּוֹאָל / הַתְּבִשֵּׁרוּ יְחִיד / זֹאת הִיא שְׁנִית גּוֹאָל.

והוסיף לפיט:

אוֹחֵיל יוֹם אֲשֶׁתָּאָה / עַנִּי פְּמִיד צוֹפִיה / אַעֲבָרָה נָא וְאָרָה / אַדְמָת
קָרְשׁ טְבָרָה.

מומו שתק והבית כי במבט ניצחון. ניכר היה בו שהוא נהנה הרבה מן ההלם של פני, השתהה וגע, והמשיך לדוחור בעגלת במורד המערה.

שמונה שנים עברו. דרכינו נפרדו. הוא הלך לאורת, אני הלכתי למלמד עם דוב בישיבה בבית-זוגן. מאז לא נפגשנו. ועכשו אני שומע את קולו כאן במשאית של גולני, בדרך היורדת מן הכביש בכווניטה בראש-פינה. זה הצחוק הטוב שלו והלשון שמחגלגת לה בפיו עד שככל משפט מתנגן כמו סיפור קטן. זה מומו. איןני חולם.

ממושאי יום המכיפורים אני מזהיר את עצמי: לא לחלום. אוイ לו למי שחולים במלחמה. אני מכיריך את עצמי להתבונן בכוונת بلا להרפות.

לא להסידר את העין. עין ימין מלאה דמעות, העדשה של הפריטלסקופ מעורפלת, המחשבות מבקשות להתרוץ ליהן, ואף-על-פיין, אני יודע: אסור לחלום, אסור להסיח את הדעת אפילו לרגע. מי יודע מאין יצוץ איזה סאגר כמו זה שהדליק את שלוש אל"ף. איני חולם. זה מומו, המפקד של חברות בית-מוזיל.

ומומו מבלייע סיפורו בתחום סיפור במשאית, כורך ראשו של אחד בסופו של אחר, מתחעלם לגמרי מן ההערות של חבירו, וממשיך ומספר: — וaic ביום שני בצהרים צעק לנו הסמג"ד בקשר להסתובב במקום ולטוס צפונה בצייר אמריקה לצומת נפהח. הליקופטר קומנדטו סורי נוחת שם. בתחום שתי קטנות היינו שם. זוכרים איך התמיישרנו על הכביש וירינו מטווח אפס...

כמעט קופצתי ממקומי במשאית, בכוח עצותי את עצמי. רעיון מוזר עלה בדעתי. איש בחטיבה אינו יודע מה באמת קרה לדוב. המט"ק שלו פצוע ואי-אפשר לדוכב אותו. אנשי הצוות אומרים שהם קופצו מן הטנק ולא ראו שום דבר. גם מפני הקשל"ח טוען שאינו יודע כלל, וגם קימל, השליש הגזרוי. אני מאמין להם. הכלובל בשלישות מטריך את הדעת. אゾוחים מסתובבים בין הצריפים במחנה יפתח. אנשי צוות בסרבלים מאובקים ומוכתמים יושבים איש לנפשו בין עצי האקליפטוס וכוכבי טנקיסטים בידיהם. הם נחלצוו מהטנקים שנפגעו וירדו ליפתח. היו יושבים בשתייה משונה וממתינים בפנים מפוחות וענינים אדומות להצטווות מחדש לטנק הראשון שהחוליה הטכנית של מורייס תסימן לתקן. או יעלושוב למעלה, למלחמה. האゾוחים תפסו כל טנקיסט בכוח והתחננו לכל פירור של ידיעה. גם אחיו של יהודה היה שם, שמע שהוא נעדר, וגם אחיו של דוב. אולי ראה מומו את דוב? שמעתי שזחל"ם של סיירת גולני פינה פצועים מהצומת.

ה��פלאתי על עצמי שחוותי מחשבה משונה שכזו. מומו הרוי מגולני, וודוב היה איתנו בטנקים. ובכל זאת, מי יודע? וכי לא כך היה מעשה בטנק של יוסי שיצא במווצאי יום ההפורדים ראשון בגדור וטעה ולא פנה בצומת ווֹסֶט ודהר לשירות בצד אמריקה לكونיטרה ומצא את עצמו ברופאות של עין-זיוון בין הפירות לבין מחלוקת של טנקים סוריים עד שהגילה אותו סיירת של גולני והחזירה אותו לנפהח?

לבסוף החלטתי לשאול אותו, אבל לא הצלחתи לומר לו מלה. מומו לא שתק רגע. הוא סיפר וסיפר עד שעצרה המשאית בראש-פינה. קפצו כולם, והוא נבלע בתוך החכורה שהקיפה אותו. המשכתו להבית אחוריו, מנסה להשיג אותו ליד תחנת הדלק, אבל הוא רץ לאוטובוס לкриית-شمונה. עד שהגעתי אליו האוטובוס כבר יצא.

חבל. מי יודע. רגע, אני אומר לעצמי, מומו הוא מבית-מוזמיל; בירושלים, למה הוא נוסע לкриית-شمונה?

עשר דקות בשק"ם של ראש-פינה. השק"ם היה מלא בחילאים. התוור היה אורך. הגעתו לדלפק. אשה קשישה עמדה שם ליד הקופה, מהמאצת לעננות לכולם, נראה מתנדבת. ביקשתי ממנה קופה חם ועוגת קינמון. טעם של חופש. מעולם לא שחתיתי קופה קודם לכן, רק תה. אבל בצבא כולם שותים קופה. בכלל בוקר כמעט הכריחו אותו אנשי הצוות של טנק גימ"ל לשחות אותם קופה שחור ומר מסיפлон קטן שזרה השיג בחאן-ארנבה. הם לא מבינים איך אפשר להתחיל يوم בלי קופה.

בשק"ם פגשתי את עמיחי, הטען של אחד בי"ת. עמיחי חיבק את כתפי בחום. הבינו אחד בעינויו של השני. שניינו יחד קופה בשתקה. אף מלא על המלחמה. תגיד איזה חידוש בסוגיות חזקת הบทים, אמר עמיחי, כמו שהיא אומר תמיד שנפגשנו באימוני גדור קודם המלחמה הזאת. כאילו לא קרה כלום מאז.

הפגישה האחורה שלֵי עם עמייחי הייתה בńפאה, ביום שני. עליינו למאורב במחזבה. לאחר שעתים ניפנה לִי, פצוע, הוא מתפנה. קודם שנעלם הספיק לקרוא לי: קונה אל-ה'! ביקשתי להשלים לו את הפסוק: חזק ויאמן לך וקונה, אבל כדורים התעופפו וגדי המט"ק דחף את ראשי פנימה לתוך הטנק. אליו, הטعن שלנו, אמר לי בקשר בקנאה: חטף וטיס בירך, עמייחי, הוא גמר כבר עם המלחמה.

כשהגיע עמייחי פצעו לקיבוץ גודות ומספר שהטנקים נדלקים בńפאה אחד אחד, ושהסורים הגיעו לבית המכס, ניענו לו הקיבוצניקים בראשם, חשבו قولם: הלם קרב, חיליל צעיר. באמת מי יכול היה אז להאמין? אחרי יומיים ברוח עמייחי מבית-החולמים, וחזר אלינו בטרמפים לחפש טנק. לבסוף מצא טנק שחסר לו נהג. עמייחי קופץ על המציאה. בפריצה כבר היה איתנו. לא לבדוק חזר עמייחי, בידיו היו ארבעה מינימום שהביא מירושלים. כמעט כל הגדור בירך עליהם ביום טוב ראשון של סוכות בסוכה שעשו להם בעילקה מענפי אילן שכיסו בור שיצר פגוז של מרוגמה. הם היו אז בתארגנות לפריצה. לא כך אמרו חכמים, שישראל נוטלים לולב אחר יום

הכיפורים כגיבורים שיוצאים בכלי זעם?

חזי שעה בטרמפיתא של ראש-פינה. הרכה חיללים המתינו שם בגשם שוטף. המדים ומועל הרוח ספוגים מים. מה זה משנה? אני נוסע הביתה.اما תכבר הכל. רוח צוננת מושבת וצורכת את פני. לא נורא. אחרי המלחמה הזאת כבר לא אצטנן.

שעתיים עד צומת רעננה בָּרוֹנו צבא. איש לא דיבר. قولם נראה עצובים. בזומת רעננה פניתי הצדיה והתחפלתי ממנה גדולה, כמו שנוהגים בשעת הדחק. כך נהגנו כל בני החכורה בהםים הם, שתקוף שכא זמן תפילה אנו מתחפלים, שלא נחמיין את השעה. מי יודע מה יהיה. ביקשתי לכוון בתפילה, ידעתה, אין סיכוי. עצמתי את עיני, והן היו מלאות מראות. כל

הזמן ראייתי משהו או מישחו, ובכל המראות היה דוב. המחשבות התורוצזו מפתח לנפאה ומגנפאה לטנק, והראש היה אטום לגמרי. ומה זו חפילה בכוננה כבר ידעתني אחרי המלחמה הזאת. ביום שני, כשנקלענו לארוב במחצבה בנפאה, עם טנק שבקושי מניע עם מטען עוז, בלי חיותם כוונות ובלוי קשר, והפגזים מתקרבים אלינו מרגע לרוגע, והטנקים סביבינו נדלקים אחד אחר, צעק לי גידי:

— תותחן, תתפלל! יורים עלינו!

ה��פלתי. לא הייתה חיצזה כחוט השערה בין הלב ובין השפטים. אז ידעתני מה היא תפילה.

שם נתקעתה. ברעננה, בצומת. נוסעים נסועים ואין עוצר. מה, הם לא רואים? אני מהמלחמה? יוצא הביתה? עצרו, עשו טוביה, יש לי רק עשרים וארבע שניות. אולי אספיק עוד לקפוץ לישיבה. אולי אפגוש את ראש הישיבה. הלב מלא ומאים להיפקע. כמה יש לי לספר לו, על מה שלמדנו בישיבה, ומה שראינו במלחמה, ומה היא אמונה שקוראים עליה בספרים ואמונה שמרגינשים אותה בלב.

קודם שעמדנו לתפילה נעילה של יום היכיפורים דרש לנו ראש הישיבה: שניינו ביום א: אמר רבינו עקיבא: אָשְׁר יִשְׂרָאֵל, לְפָנֵי מֵאַתִּים מִטְהָרִים וּמֵמִטְהָר אֶתְכֶם? אֲבֵיכֶם שְׁפָשִׁים! שנאמר: וַיַּרְא קֹהֵן עַליכֶם מִים טַהוֹרִים וּטַהֲרָתֶם. ואומר: מִקְוָה יִשְׂרָאֵל ה'. מה מיקונה מטהר את הטהמים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל. ואמר ראש הישיבה משום אדרמור' אחד של חסידים: מה מкова תנאי יש בו שיטבול בו האדם ללא חיצזה, אף טהרת ישראל תנאי יש בה שלא תהא חיצזה ביןם לאביהם שבשמים. והווסף: דרישו רבותינו: אמר הקדוש ברוך הוא, פתחי לי אחורי רעיתי, פתחו לי פתח בפתחו של מחת, ואני אפתח לכם פתח שעגלוות וקרוניות

מִנְקָצֹת בָּו. ואמיר אותו אדמור"ר: פתחו של מהט אומנם זעיר הוא אבל מפולש הוא לغمרי מצד לצד ללא חיצזה כלל. שעה ששמעתי את המדרש נכנס הוא ללבבי. סבור הייתי שאני מבין מה הוא לב מפולש. עכשו ידעת שלא הבנתי כלום. אמרתי, אספר לראש הישיבה שהיומם אני יודע.

אותם ימים קשים, פעמים שכחתי לי שיר ורווה לי. לא הראיתי את השירים לאיש. אמרתי: אראה אותם לראש הישיבה. מה שלא אוכל לומר בפי, אולי יאמרו השירים.

אראה לו מה כתבתי על שעיה חברנו כשאמר לי רוני בМОזאי יומ טוב של סוכות, שעיה נפל. אני נזכר בשעה ופסוק אחד מגילת קינות עולה לי: *בְּנֵי צַיּוֹן הַקָּרִים הַמִּלְאָים בְּפֹו אֵיכָה נְחַשְׁבוּ לְנַכְּלִי-חֶרֶשׂ* מעשה ידי יוצר. שנתיים למדנו בספסל אחד בישיבה, ביום וכלייה. שמעתי את השמואה, הנחתתי לראשי בין ברכי, עצמתי את עיני, ונראתה לי דמותו בבית המדרש. שעיה, עלם חמודות, נוטל לולב זקור בימינו וסומך לו אהרגן הדר בשמאלו והדסים מבושים את העולם וצל סוכה מסוככת בענפי אילן ירוקים חופף עליו מלמעלה, ורוח חזק בא מארבע רוחות, ומערבב את העולם, וארכות השמים נפתחו, וקיתון של גשמי נשפק על פניו, והיתדות נקרות, והמחיצות מתורומות, והסקן מתפזר, והסוכה עפה לה, וצחוק מר מתגלגל מארבע רוחות ולועג: *אִיה סֻכְתְּכֶם?* אותה שעה כתבתי לי:

עֲטוֹפִי טְלִית / נוֹטְלִי לְוָלֶב / נְטַלּוּ מַסְכָּתָם.

נְפַלּוּ הַמְּחַצּוֹת / נְמַעֲרֵב הַסְּכָךְ / בְּצַל שְׁמִים חַסְוָתָם.

אני מציז שוב בשעון: המחווגים נעים להם, החופשה חולפת לה ואני תקוע כאן, בצמת רעינה. חכירה, אמר לנו חנן המ"פ אהמול בעבר, כשהחbillים הססו למשוך את הפטקים שערכב בתוך כובע עובודה, חוזשים

להתאכזב, חברה, לא לשכוות, כך החלטת המח"ט, עשרים וארבע שעות כל צוות. אין מה לעשות. אנחנו עדין ייחדים בכו. אין מי שייחליף אותנו. מכל הגדוד נשארה בקושי פלוגה. אומרים שמקצרם קורסים לטירונים, ומשמעותם חיליל חרמ"ש של החטיבה לטנקים, אולי בעוד כמה שבועות יגיעו אלינו טנקיסטים חדשים שעשו אימון או שניים ואז נצא לחופשה יותר ארוכות. בינו לבין זה מה שיש. עשרים וארבע שעות. קדימה! חבל על הזמן של היציאה הקצרה זו. לעורך הגרלה. מי הצוות הראשון שיוצא? החופה חולפת לה ואני כאן בצומת רעננה. לבסוף, ע策 לי יהודי מקנדיה במכונית פורד שכורה. בא לארץ לפני יומיים. נוסע בדרכים, ואוסף חיללים. אינו יכול להיות שם עכשווי, כך אמר.

— חיליל, ספר לי על צה"ל. הייתה במלחמה?

ואני אומר בלבבי, أنا! הנה לי, אני עיף, קשה לי. מה אפשר לו? אין אפשר לו? והוא חזר ובקש: ספר לי.

אפשר לו רק דבר אחד, אמרתי לעצמי. התחלתי, ולא פסקתי לדבר. הוא נוהג بلا מלה ואני מספר ומספר. איך עליינו מפתח במרוצאי כיפור לפנות בוקר בנסעה על השרשות כמו במצעד, שמים בהירים מעליינו והקיבוצים הקשיים ממחנים זורקים לנו חפוחים יロקים, וمبرכים אותנו בעיניהם, ורוני הנהג מחזיק כרך קטן של הרמב"ם ומקרה לנו מתוכו את ההלכה שבה נפרד מהם ראש הישיבה לאחר ההבדלה במוצאי יום הכיפורים. כך אמר להם ראש הישיבה כשהנתכננו בספרייה של הישיבה:

קדום שיצאו:

בנוי, דברים הרבה יש לי לומר לכם בשעה זו, אבל אמרו חכמים: אל יפטר אדם מחייבו אלא מתוקן דבר ההלכה, שמתוקן בך זוך לה. ואז פתח ראש הישיבה את הרמב"ם וקרא מתוכו: ומלאחר שיכנס בקשרי הפלחה ישבן על מקונה יישראלי ומוסיעו בצעת צרה, וירע שעיל חדור השם הוא עוזה

מלחמה, ונשים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשב לא באשתו ולא בבניו... ויפנה מפל-דבר למלחמה... וידע שפל-דמי ישראל תלויין בצווארו... ואז חצינו את גשר בנות יעקב וראינו חילים של הנדסה קרבית מכינים אותו לפיצוץ לאחר שנעלה, ואלי הטعن הפסיק את הקRIAה של רוני ברמבי"ס ושאל אותו אם אני רואה מה שהוא רואה. כן, השבתי לו, והסתכלנו שניינו על גידי המט"ק בעניינים שואלוות, ידענו, גם הוא רואה. הדק את מקלע טען, הוא אומר לאלי, נדמה לי שהוארופא. קח מתא כלים מפתח והדק חזק את הבורג, שלא ירע, המקלע כموון. ורוני ממשיך וקורא את הרמב"ס: ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכלל לבו ובכל נפשו — הרי זה מפני ששפך דמי הכל, שנאמר: ולא ימס את־לבב אחיו בלבבו. לא עברנו הרובה את הגשר עד שראיינו טנק נושא לנוידנו. מעולם לא ראיינו טנק כזה. על הצריח, על התמסורות ועל תאי הזירוד שכבו ישבו ועמדו חילים המומים חבולים וחכושים והם מנפנפים לנו בידיהם. קרנוו בכית המכס! הקיפו אותנו, כבשו את נפהח, תנועת מלכים, עוד מעט גולשים לטבריה, סעו אחורה! מהר!

נכדים היינו מן המראה ולא ידענו מה לומר. הסתכלנו על גידי והוא, כמו שאינו רואה ואין שומע, אמר בשקט:

— נהג, סע! סע קדימה!

כך סיירתי וסיירתי לנаг של הפוך השכורה מצומת רעננה ועד צומת גהה. תודה לך, אני יורד כאן, אמרתי, אני ממשיך לירושלים.

הסתכלתי בנאג, ואני רואה את עיניו שטופות דמעות.

— חייל! אומר הנהג, חייל! גם אני לעשות.

ואני רואה אותו מסתכל עלי בפנים שואלוות, מתין שאומר לו מה

עשה. משלא השבתי פשוט ידו לכיסו והוציאו שם חופן שטרות יורקים, דולרים, תחכ אותם בידי ואמר: חיליל, קח!

ידי נרתעה, כמעט עצקתי: אדוני, מה קרה לך? חרומות? והנаг של הפורד מתחנן בדמיות: חיליל! פלייז, בבקשה, קח! אני מוכחה, תן לחברים, שיקנו סיירות, שוקולד, זה שאני יכול, אתם במלחמה בשבילי, גם אני מה לעשות, קח בבקשה! ופתאום הוא מחקק אותה ונושך לי ודמעותיו מליחות את שפתי.

בצומת גהה עלייתי על הוולבו לירושלים. הביתה. הטרמפ האחרון. נכנסתי לרכב, השענתי את ראשי. עיני נעכמתות. אני מניח להן. ידי אוחזת את הרובה בחזקה, שלא יישט. מישחו מעיר אותה. איפה אני?

— חיליל! שמעת אותה? חזר וואמר הנаг של הוולבו בנזיפה, אמרתי לך כבר שהגענו, אין לי זמן בשביל החלומות שלך. מה אתה חולם? חיליל, אני עוצר כאן. אתה מכיר את המקום? אנחנו בכית'-זגן ברחוב הפסגה, ליד בית-הכנסת חסידים. בעוד כמה רגעים יש כאן מניין לחתילה ערבית.

הנаг בחרן אותו רגע והוסיף בהיסוס:

— אם אתה רוצה להחפפל, כਮובן, ואם אתה יודע.

— כן, סליחה הנаг, חלמתי רגע, אני מכיר, בית-זגן, בודאי אני מכיר. כאן למדתי בתלמוד-תורה עם דוב. מכאן יצאתי עם דוב.

הנаг מסתכל עלי: מתלמוד-תורה? לאן יצא?

מה פירוש لأن? אני משיב בתימהון, איןך יודע? יש מי שאינו יודע? לשם! לגולן, למלחמה, עם דוב. מכאן, מאקסשינוב גייסו אותנו. כאן קידשנו לבנה של תשיי.

והנаг של הוולבו אומר: לבנה של תשיי? עכשו כבר מקדשים לבנה של חמשון. חדש לא הייתה בכית?

הוא אומר שחודש עבר מאו שיצאנו? יכול להיות. הוא בודאי ידע. הוא היה כאן. והוא ממשיך: והיכן החבר, לא יצא הביתה? שמע חיל, חזר הנาง ואומר, יש כאן מניין לתחפילה ערבית בעוד שני רגעים, בכיתת-הכנסת של חסידי אמשינוב. ואפשר כבר לקדש את הלבנה, בחורף לא כדאי להמתין, שלא להחמיר את המזויה, מי יודע מה יהיה, חוששים ליום המועד.

— כן, נכון, אסור להחמיר, מי יודע מה יהיה, אני משיב ומציע שוב בשעון.

שבע-עשרה שעות נותרו לי. עוד כמה רגעים ואהיה בבית. כולם ממתינים. הם יודעים. התקשרתי מן השק"ם בראש-פינה. גם סבא יהיה שם. קורא תהילים. אמא אמרהermenה שמן ההבדלה של יום הכהנורים הוא קורא תהילים, אמר שלא יפסיק עד שאגיע. אבל לא כדאי להחמיר את המזויה. מי יודע.

ג

חפילת ערבית תמה. המתחפלים של בית-הכנסת אמשינוב יצאו לחצר, בירכו נגד הלבנה של חשון וריקדו רקיידה קלה והם מניחים יד על כתף חבריהם, מגביהים עצם טפח מן הקרכע ומפייטים:

טוביים מאורות שבראם אלקינה,
ייצרים בדעת, בכינה ובחשכל,
פַת וגבינה גמן בהם,
לקיות מושלים בארכך פבל,
מלאים זיו ומפיקים נגה,
נאחה זים בכל העולם,
עשויים באימה רצון קונם,
שמחים באתם שעשים בכוואם,
חץ טוב ומקץ,
חץ טוב ומקץ.

ריידתי אף אני עימם, התרמיל מרתק על כתפי אחת, והרוכה על כתפי אחרת. לא רציתי לפרש מן הציבור, אבל ידעת: הם בעולם אחד, אני בעולם אחר. אני חזרו מיום הכיפורים.

בירכו המתחפלים אלו את אלו בשלום עליהם. אף אני בירכתי ונחרכתי. כל תיבח שאמרו הם דומה היה לי שלא נאמרה אלא כנגדי. סבור היה כי בכל העולם אינו מברך בשלום עליהם אלא אותן, ואינו שר שעשים בכוואם אלא לעומתי. אני בא הביתה מן המלחמה.

המתפללים התפוזו להם איש לבתו. נותרתי לבדי. אף אני הולך לי

לביתי. המתנהי עוד רגע בלבד בחצר בית-הכנסת אמשינוב קודם שהלכתי לדרכיו. עלי ערבה ואיצטראובליס של ארון היו מפוזרים על הקרקע והדיפנו ריח חריף, הלבנה ariaה מעלי, ואני בקשתי לנשומ ולחוש משחו. ביקשתי לנצור לי את הרגע. מה בקשתי לחוש ולנצח, אני יודע.

מכאן יצאנו, לפניו חורש. לבנה של תשרי ariaה עליינו אז, עלי ועל דוב. לבנה של חזון ariaה עכשו את החצר, והוא מוקפת עננים. העמsty את התהnil ואות הרוכה על שכמי, ונתקונתי לכלת ברgel הביתה, ברgel דווקא, דרך הוואדי היורד מבית-זוגן אל מלחה. ביקשתי להיות בלבד עם עצמי עד שאגיע הביתה. ידעת, אם אסע בכו שמונה-עשרה מהר-הרצל לבית-מזmil, בודאי אפגוש מישחו, והוא ישאל; מה נשמע, מאין באתי, ולאן אני הולך, ואיך אני מרגיש, ומה המצב, ומה יהיה. מה אפשר לו? מה נשמע? איך אני מרגיש? שהולך אני הביתה? שבא אני מן המלחמה?

שפגשתי שם את עצמי? אפשר לו על הפחד? על המוות? על האלקים שצעקתי לו? על הגעוגעים לדוב? וכל זאת כשהשנינו עומדים דוחקים באוטובוס, פזמון רועש מתנגן ברדיו, והנаг צועק על גברת עמוסת סלים משוק מחנה-יהודיה להיכנס פנימה, והוא מתעקשת דווקא לעמוד במצע, ליד הדלת, חושת שמא לא תוכל לרדת? לפיכך גmortiy בדעתך שאלך לי

לבד. זוקק הייתי לאוთה הליכה כדי לאסוף את מהשבותי. אוורה הצונן של בית-זוגן טוב היה לי. רגיל הייתי לו מילדותי. הסלעים במورد ההר הבהיקו לי בחשכה, מנצנצים, מוכרים היו, כמעט ידידים. בימי שם-הינו מהלכים דוב ואני באותו ואדי ומדגים על אותם סלעים כשהזרנו ברgel אחר-הצהרים מתלמוד-תורה לבית-מוזמיל. פעמים רבות ויתרנו ברצון על הנסעה באוטובוס המחניך עמוס האנשים היגעים והכוועסים, והיינו נהנים מן הדילוג על הסלעים הקירחים שרוקפות יפהיפות הסתרתו תחתיהם. ריח פרחי הבר בישם את האויר, הצלבעניות

של הפרגים שייעשעה את העין, המשמש היהת מהחמתה, וההליכה במצוותה נועמה לנו מוארד.

מוקסם הייתה משיחותו של דוב. קורא היה כל דבר. חוכבות של מדע ומאמרים של פילוסופיה, ענייני אסטרונומיה של כוכבים, גנטולוגיה של אדמות, סייפור של חסידים וחידוש של תורה, ועל כלום היה מספר בביבליות וב unin כחולות. הכלול היה חדש לי. דברים מעין אלו לא למדנו בתלמוד-תורה, ולא שמעתי במועדון תקופתנו. בכלל, לא היו אלו מן הדברים שלומדים אותם בשום מקום, דוב אמר שרק קוראים עליהם בכל מיני חוכבות. אני הייתה מספר לו דרישות של סבא, וסיפורים מחלב ומוצרם, גם הוא לא שמע דברים כאלה ברחוב ברזיל, כך אמר.

לימים, כשהפלוגה שלנו הוצבה בראש-סודאר לחשוכה מבצעית, עליינו בגורל לשמור שניינו לבדנו במחסום באיזה שביל במדבר, שבוע ימים במשמרות של שש שעות כל אחד. כל הפלוגה הביטה עליינו ברוחמים. לא הייתה משימה שנואה מזו, אפילו לא עבודות מטבח. החיללים שההו שם לפנינו הזיהרו אותנו שנדראג שלא נשתגעו מן הבדיקות, נפש היה לא עוברת שם. איש אינו יודע למה מיקמו שם מחסום צבאי. אומרות שפעם עברה שם דרך, אבל כמה שניהם שאיש לא טרח לעدقן את הפוקדה. כדי שתקחו אתכם עירימה גדולה של עיתונים, כך אמרו.

לנו היה זה שבוע נפלא. לקחנו איתנו מסכת כתובות עם האלפטי והרא"ש והר"ן, וניצח ישראל של המה"ל, ודוב הביא איתו המון תדריפטים של מאמורים וגם חוכבות חדשות ונוסנות מכורכות וכבלתי מכורכות והוא מלאות כל טוב. כמה שוחחנו אותו שבוע! ערים הינו וחברים הינו ותמים הינו, יושבים על החול ומדברים. על האמונה ועל החוכמה ועל החיים ועל המדע, ועל עם ישראל ועל גואלתו, ועל הגמara שאנו לומדים, ועלינו, ועל הבתים שנבנה. אז זכרנו איך הינו מדברים כמעט על אותם

דברים בילדותנו כאשרנו מدلגים על הסלעים במודר ההר מבית-זוגן ועד בית-זומיל.

גם עתה דילגתי לי מסלע לסלע. אלא שהייתי לבדי. ובכל פסיעה ופסיעה הרוכה נוקש על החטמייל. מבית הימי בركיע. הלבנה האירה. עננים כהים איימו לבלווע אותה. היא הייתה חומקת מהם. פעמים לא עלה הדבר בידיה, והם בלעו אותה אל תוכם. עיתים הייתה נגלית ועתים נכסית. רגע שהיא הייתה מאירה, העולם כולו האיר לי, כל עצמותי אמרו חיים וחופש. רגע שהיא הייתה נכסית דמה עלי שחשך העולם בעדי. מראות המלחמה היו חזורים וועלים, כמו שעלו בחלומותי לילה לילה.

הנה טיקטין מתגלגל בווער עם ג'ריין מים, והמט"ק צועק: תוחנן, אש, אש! יורים علينا! ואני משיב: אבל אין תיאום כוונות! והצריח של הטנק שמולנו מתעופף באוויר וחזר ונוחת בכדור אש. ורוני אומר לי: לא מצליח לצאת, התותח שלך חוסם את המדרפים, ואמא של דוב אורחת עוגות גבינה בפנים מתחחות, ואביי נושך לו, ודוב מנפנף לי לפרידה ביפתח והסיג"ד מזרז אותו להצטרוף לאחד הצוותים והוא עוד מספיק לומר: חבל שאחננו לא ביחיד. באמת חבל. וקויו הבוהק עולים מן המשם המסנוורת ומכתים לי את כל הכוונות, ואני מאמץ את כל שרירי העין לראות משהו, ואני רואה ולא כלום, רק איזה לבן, אני יודע שבאותו רגע תוחנן הטי חמישים-ארבע שמולנו מעלה אותן על הכוונות, אני מוכראח להזהות אותו. כל הצוות סומך עלי. נותרו רק כמה שניות עד שהוא יוצא פגז. אני מוכראח אבל אני רואה ולא כלום. והשפטים ממלאות מעצמן פסוקים ושבורי פסוקים של רחמים: אל-ימן למוט ורגלך, אל-ינום שמרך, ה' צלק עלי-יד ימגיך, קומיתי ה' קומתך נפשי ולדברו הוזלפי, באברתו יסך לך, ומתת-כגנפיו פחסה, צגה וסתירה אמתו, חנה מלאך-ה' סביב ליראינו ויתלצט, חנה מלאך-ה' סביב ליראינו ויתלצט. והאוונאים מחשבות להיפקע מליחן

וכבע הטנקייטים הקטן מכדי מידתי שחתמתי לי מן הארגז באפסנאות של יפתח רגע לפני שיצאנו, כשההס מג"ד צועק: לנעו כבר! חפסיק כבר עם התיאומים! תיאום כוונות תעשו בשטח! לנעו! לא חשוב מה יש בתנק! רק הוא ידע אותה שעה מה קורה בනפах. למי היה רגע למדוד כובע. ומן האזניות הלווחות בוקע בליל עצקני של קולות; רוסית וערבית ולשון הקודש משמשות בערבותיה, וביניהן ועליהן פקודות וקריאות וצעקות ורעשים ורוחשים ופתאים עולה איזו נעימת מוזיקה שקטה בתוך כל הקולות. מי יודע מאין באה. אני מאשר את כל כוחי לדלות מתוך המהומה את קולו של גידי. אני חייב לשמעו את הפוקודה שלו כדי לכובע.

— זיהיתי! אני צועק, זיהיתי אותו!

שנייה אחת נגלהה לי צלליתו בתוך הלובן שבעדשה, אבל זה הספיק. אני מוציאה פג. תוחנן יורה. קצר, הוסף חצי, אש! הוסף חצי, יורה. מטרה. מטרה חדר... ופתאים, חבטה אדירה וגידי קורא: צוות נפגענו, לנטרוש את התנק!

ד

ניערתי מעלי את מחשבותי והתמכרתי לחופש. אני חזר הביתה. ככל שהתקרכתי לבית-מוזמיל קלו וגלוי, כמעט ונשאו אותו. כיון שהגעתי לשביל המוביל ממועדון תקוטנו לבית, הרגשתי כמעופף. האבנים היירושלמיות המרצפות את השביל נענו לפסיעותי. שיחי ההרדוף ניפנפו ענפיהם לעומתי. עץ הברוש ניענע לי את ראשו.

זו הייתה המתנה של אדון בָּבְנִי במסיבת הכר-מצווה שלו. כולם הביאו לישפרים, הוא הביא שתיל של עץ ברוש. נתעתה אותו עם אדון רווה, המורה לפיות ולחקלאות של בית-הספר ישרוון, ביום שנכנסתי למצות. בכל חודש הייתי מודד את קומתי כנגדו.

כולם בירוכני לשולם. אותה שעה דומה היה לי שניי מלאכי השורט, שמלווים כל אדם בדרכו ועליהם נאמר: כי מלאכי יצזה-לך לשמרך בכל-דרכיך, אף הם מברכים אותך. נפרדתי מהם: בְּשַׁבְּתָכֶם לשלום, מלאכי השלום, מלאכי עליון. ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב. נקשתי בדלת ונכנסתי. פעמים הרבה דימיתי לי את הרוגע זהה, עד שנראה לי שהיא זה מכבר. הכל היה כפי שדמייתי שהיא, כמעט. אמא פותחת את הדלת, נרגשת עד כדי ששוקת, ומתקבלת את פני מעשה של

יום יום, כאשרו עכשו מתלמוד-תורה בבית-זוגן. ידעת, נאד של דמעות מלא על גדותיו מסתתר מאחורי השקט הזה, ממתין שיוther לו לפרק באין מעזר. ניגשתי לנשך ידיו של אבא. כמה גאה היה כי ביום שהתגייסתי, וכמה גאה היה כי ביום שבאתי מן הטירונות לחופשה הראשונה עם המדים שכחוב עליהם: זה"ל. מי חשב אז על מלחמה. אבא ישב מאופק בפנים מתחותן. יודע היתי לכמה כוח נזקק הוא כדי שייראה שלוו, יודע היתי ששפתיו לוחשות מזמורים של תהילים, כמעט וכיולתי לנחש אותם.

עמדתי לי בחדר, מתחבון בשולחן העגול שקניתי מתנה להורים מעבודת קין משעמתה של מיזן מעתפתה במשרד הדואר ברוחוב החבצלת, ובמפה הלבנה הפרושה עליו. אף פעם אמא לא הסירה אותה. רקומה הייתה המפה בפרחים כחולים ורודים זעירים, יפהפיים. אמא סיירה לנו שركמה אותם בלילות שאחרי חתונתה והחתקשה לתחוב את המפה למזוודה היחידה שהתרו לה להוציא ממצרים שכמעט והתקעה ממה שניסתה למלא. שלוש שעות נתנו לה להעיס אותנו עם כמה חפצים ולצאת לאוניית המשא, סודאן, המפליגה ליוון ולאיטליה, כדי לפגוש על סיפונה את אבא שיגורש מן המrecht. מגרשים אותו ממצרים. אמרו שאבא פעל ציוני. אבל הוא היה רק הגbai של בית-הכנסת אהבה ואחותה ואהבת ארץ-ישראל. עני משוטטו אל קורת העץ עמוסת הפירות המשובחים שאבא מקפיד למלא כל יום משוק מחנה-יהודה דזוקא, בין אוכלים ובין אין אוכלים, והוא משתבח בפנינו שוכ ושוב בארץ-ישראל שנונת פירותיה בעין יפה. סימן מובהק הוא לגואלה, כך היה אומר. ומסיע דבריו מן הגمراה במסכת סנהדרין: אמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: **וְאַתָּם חֲרִי יִשְׂרָאֵל עַנְפָכֶם תִּתְגַּנְנֹו וְפַרְעָמֶם תִּשְׁאֹו לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם כְּבָבוֹ.** אני מסתכל בגעוגעים בש"ס שלי עם הכריכה החומה אדומה שניצב לו מסכת מסכת

על המדף בעטיפה שעתפתו באהבה רביה. כמה שמחתי להסתכל בו.
חמיימות התפשטה אט אט בתוכי. אני בבית.

ROKEF ! רגע ! למה שוב חושות אפורות על אبني בזלת ותאי זיווד
עם רשותות וקופסות כדורי מקלע שאני מניף אל אליו הטען שתים
שיכניש אותן למקומן, ומה שוב בידי מגע צוון חלקלק של טל שטייפותיו
ኖצחות על פלטות הבזקה של הטנק, ומה באוויר עולה ריח משכר של
קפה שחור עם היל שמרתיח ציון על המנווע שמתהם בטיפול-לפניהםעה
שיגרתי של שחיר ומתרבכ עם ריח שמן מקלעים ועם ריח מתתקתק של
גריז שמנרח לו מעצמו בכל מקום על הסרבול ? ומה בפי מיצ' חמוץ מריד
מקופסת פלאי אשכוליות שניקבה במברג-תווחן ועוברת בין ארבעתנו
מפה לפה ?

ושוב אמא לצידי עוטפת אותה בעיניה להאמין שהנה אני כאן איתה,
בבית. אני רואה אותה מסתובבת סביבי ומחפשת מילים. כל-כך הרoba
היא רוצה לומר עד שיוצאה לה :

— אז מה נשמע ? חזרנו ?

ואיני יודע איך מכל מה שמלא את ליבי באותו שעה יוצא רק משפט
של יום יום :

— כן, ברוך הוא, הכל בסדר. חוזותי.

עוד כמה רגעים של שקט מוזר ונחרבכנו כולם, אבא ואמא ואני
בשוף בלתי נפסק של מילים. והמילים יוצאות מפי במויצה, ושיקול
הדרעת שמנסה להכירע בין הכרח הנפש לספר לבין רצון השכל להסתיר
אינו מצליח להדביק אותן. איני יודע מה דיבורת. אבל אני יודע שאר
שסיפורתי כל מה שסיפורתי, אמא עדין לא האמינה שבאמת לחמתி מלחה
של ממש. אולי הייתה מאחור, אולי בכו השני, אולי בutherfordה.
לא הספקתי לפרק את התרמליל מעל שכמי, נפתחת הדלת וראש הישיבה

עם חכורת תלמידים פורצים לבית. מי הספיק לומר להם שחוורת? חכוך שלחו מישחו לקרוא לסבא. ביתו היה סמוך לביתנו. סבא בא וישב בלא לומר מלה. היה מלא דאגה. עניינו השחוורות העמיקו להתבונן כי, אבל מבטן לא היה חמוץ وكפדי כדרון, אלא רך ומלא חמלה כמו בזמן שהוא מתחטא לפני המקום בתפקיד מוסף של יום הכהנים. רגשות של אהבה מילאו אותה. רציתי לקום ולהבק כל אחד. ככלם היו קרובים לי קירבה חדשה. אהבה חדשה הרגשת. אהבה שלא הכרתי קודם מעולם.

אני זכר את החדר מוחלט בקולות רמים. ככלם הקיפו אותו בשאלות ובדברים. הם שואלים והם משיבים, נושאים ונוחנים ביניהם, ואני אני שומע לא את השאלות ולא את המשיבים. אני מעופף בעולם אחר, אבל פי היה מדבר ומדבר ובאויר ריחפו פסוקים וミמרות רבותינו וסיפורים על החברים מן הישיבה שהיו במעוזים בתעה ביום הכהנים, ומכעדי לאיזה דוק של ערפל ראייתי את אמא מתחננת בעיניה שאשתה תה עם בעיכים וושומום שאפתחה היום במירוח בשביili, ואת אבא שיושב בצד ומסתכל בעיניים דומות.

ראש הישיבה הרים את ידו מעט, וככלם הטו אוון. פתח ואמר: כשהציגיל אדוננו דוד את הכבשה מפי הארי ומפי הדוב עשה לו אדרתן מן הצמר והיה לובשה על בשרו כדי שיזכור תמיד את חסדי השם עליו, וזהו שאמור דוד למילך שאל: גם אתה-הארי גס-הදוב הכה עבדך... ונשא ששה מהעדר. אל תקרי ששה אלא זה, ונשא זה מן העדר. שהראה אותה שעה באצבע על אדרת הצמר שלבש על בשרו. הוא שאמור דוד: לא אמותה כי-אתה וגס-פְּרַעֲמֵשִׁי. הצביע ראש הישיבה עלי ו אמר: ספר מעשי יה. הקיפה אותו כל החבורה וביקשה לשובע. סברו, מעשי מופתים אספר וגבורות מלחה. אמרתי להם: אספר.

נכנסנו עם הטנקים לנפהח ביום ראשון בערב. התפוצצות האIRO את

החשכה. טנקים בוערים היו בכל מקום. מן הקרקע שענו קולות של חילילים פצועים שצעקו לנו שניזהר שלא נדרוס אותם בשרשורת הטנק. הם המתינו שיפנו אותם לאחר. פצועים אחרים וריאנו שכבים על החמסורות ועל צירחי הטנקים. מישחו סימן לטנק שייעזר. עצרנו. איש מזק עם פנים רחבות וקול רך ושקט עללה לצריח. ביקש אותנו שנתישב. התישבנו על הצריח. עייפים היינו עד מוות, ובעיקר המומים היינו. לא כך דמיינו שנראית מלחה. ליטף הוא כף ידו של כל אחד מאנשי הצוות בשקט, ואמר: שלום לכם, אני מה"ט. הסתכלנו בו בפלייה. מעולם לא דבר אלינו כך מה"ט.

הפעם האחרון שדיבר אלינו מה"ט, מה"ט אחר, הייתה חמישה חודשים קודם למלחמה, כמה ימים לפני יום העצמאות. הגדור שלנו היה בתעסוקה מבצעית בתעללה. אנחנו היינו במעוז פלוגתי אחד. חילילים צעירים היינו, וכמה צנחני מילואים ירושלמיים תגברו אותנו לשבעיים. כוננות. אמרו שיש ידיעות. והודיעו שהמה"ט של הקו יבוא לבקר. ציחצחנו את המעוות כל היום כולם. שטפנו את המטבח, סידרנו את התהמושת והברכנו את הרוכבים. אספו אותנו שעעה קורם שאמר שיגיע. המתו לו בחזר המעוות שעתים בשמש להוותה. סוף סוף המה"ט או הסמה"ט הגיע. כשהבא החל תקופה בלי שום הקדמה לשאול בקול חותך של מפקדים: המצריים תוקפים פתאום מכאן, והוא מצביע לכיוון התעללה, מה אתם עושים? כמה חילילים ניסו להסביר שיילכו לעמדת הזה או לעמדת זה עם המקלע הזה או המקלע הזה, והוא נכנס לתוך דבריהם, הפסיק אותם מיד, ואמר בכוון: עשות טנקים מצריים כבר הקיפו את המעוות, חילילים נכניםים כבר מכאן, והוא מצביע לכיוון השער של המעוות, עוד מאות צולחים מולכם, והוא מניף יד לעבר התעללה, מה יעזר לכם המקלע? מה עושים? חבטו בהם? שתקנו.

אחד החיילים העז שאל אותו: באמת, מה נעשה? כמה מן הקצינים שהיו איתנו וכמה מן הקצינים שהגיעו איתנו מילאו פיהם צחוק. קצין אחד הניף את ידו ו אמר: אתם דואגים חברה? אל תדאגו, יש מי שיודע. יש על מי לסמוך. המבקרים מן החטיבה הרכזו להם. חזרנו לשגרה. שמיות, מסדרים, תורנויות מטבח, ובשאר היום היו כל החיילים מסתובבים בחצר המעווז, נוטלים חפוח-יעץ יוקים מסיר גדול שעמד שם מלא תפוחים ומוצף במים וכלור, ומשוחחים שייחה קלה. אף אחד מאייתנו לא דבר עוד על השיחה שהיתה. כמעט אף אחד.

אותו לילה שמרת אחורה בעמלה המערבית שמול התעללה. האbatis את המשמרות האחורה, רואים בה את השחר בוקע את החשכה קמעא קמעא ואת הנץ החמה. משמרת שגרתית הייתה זו, שקטה לגמרי, רק כמה דגימות קפצו מן המים בתעללה. קודם עלות השחר הכתני לי את הטלית שאתעטף בה ואת התפילין שאתעטר בהן והמתנתני שתגיעו שעה שמכיר בה אדם את חברו הריגל אצליו קצת מרחק ארבע אמות. עוד אני מתיין וחיל בא לךראטי. לא הכרתني אותו עד שקרוב. גבורה היה, כפוף שהוא, עיניו שחורות גדורות ו מבטן חריף. כשהתקרב ראתי שהוא זה אחד המפקדים של התגבור, הסמ"פ. צנחן מלואימניק היה, סטודנט לפילוסופיה באוניברסיטה בירושלים. שוחח איתני על דא ועל הא. אמרו לו שאני בחור ישיבה ולומד את הרמב"ם. מזמן חיפש הוא מישחו לשאול אותו איזה עניין ברמב"ם, כך אמר.

הקצין התווכח איתני על דעת הרמב"ם בהשגחה הפרטית. הרי הרמב"ם סובר שעולם כמנago נוהג ועל-פי חוקים קבועים מהלך, אם כן איך מסביר הוא את ההשגחה? והלא על-פי מנагו של עולם מקרה אחד יקרה לצדייך ולרשע! השבתי לו מה שהשכתי ממה שלמדנו בישיבה במורה נבוכים על השיטות השונות בהשגחה, ועל שיטת הרמב"ם שرك על האדם יש

השגחה. ועוד אמרתי לו מה שכותב הרמב"ם שם שנתגלה לו חידוש שהפליא אותו מאד בנוגע הקשר שבין הדיבוקות השלכליות של האדם ושפע ההשגחה עליו. נשאנו ונתנו בדבר. הוא הוסיף והקשה עלי כמה קושיות, ואני חזרתי והסבירתי מה שידעת. על שאלה אחת ששאל, לא היה לי מה שאשיב. תוך שאני מהרהור בשאלת הוא פתחום: ההתקפה של המצרים תהיה בשעה זוatta, עם שחר, ומכאן היא תבוא. הקצין הסטודנט הסתובב, הסתכל על המעווז וחזר והסתכל על החעה ואמר כמו לעצמו: אני יודע, כולם ישנים, שקטים. אני לא שקט. אני קורא את הדיווחים המגיעים למ"פ ואני לא יכול להיות שקט. כבר כמהليلות שאני מסתובב בעמדות קודם עלות השחר, מתבונן בחעה. שמעת מה שאל המפקד היום? שאל הסמ"פ והוסיף: הוא אמר שם עשרות טנקים יצלוו כאן מולנו, מה נוכל לעשות? כולם צחקו, אני לא צחקי. מה אעשה ואני רואה את הטנקים המצרים צולחים כאן, עכשו, על גשרים, ממש מול עיני. אני רואה את ההתקפה מתחילה. אני יודע איך נעצור אותה. הלואוי ותקופת המילואים שלנו עברו כבר. החברים שלי קוראים לי פילוסוף, אולי הם צודקים, אבל אני לא מבין על מה הם סומכים. הסמ"פ של התגבור סיים את דבריו ובela לחכות שאגביב, חזר ואמר שוב ושוב: אני לא שקט, אני לא שקט. והלך.

הפגישה עם המח"ט הפעם, בחוץ הלילה בನפах, הייתה אחרת לגמרי. האיש המזוקן, שעלה על הטנק בפנים מאובקות, אמר בקול רך: שלום, אני המח"ט שלכם. הוציא חפיסת שוקולד וחליק לנו. אני יודע, אמר, קשה לכם מאד, אתם צעירים. גם לי קשה. לחתמי כבר בחיי מלחמה קשה, אבל הפעם זאת מלחמה אחרת, אחרת לגמרי. החטיבה איבדה הרבה טנקים. שדרת הפיקוד נפגעה. נשארתם בלי מג"ד ובלי מ"פ. קשה, קשה מאד,

אבל אני בטוח שננצח. מי שייחסיק יותר מעמד ינצח. מי שלא יותש, ינצח. אנחנו ננצח. אין לנו ברירה, אנחנו מוכראחים לנצח. כולנו סומכים עליכם. עם ישראל סומך עליכם. נארגן כאן מחדש את החטיבה עם כל הטענים שנשארו, ולפנות בוקר נתקוף לכיוון הכויס של חושניה. פלוגה אחת תנוע על הציר, פלוגה אחת תחפה מן הגבעה שממול, ליד הכביש, הפלוגה שלכם בחיפה. אני יודע שיירוו עליכם טילים. אני יודע שלא אמרו לכם. שלא למדתם באימונים מה עושים נגד טילים. אבל לא צריך להיבהל. יש מה לעשות. שימו לב: היורה שמשగר את הסاجر מחזק חוט ומכוון כך, אתם רואים? הוא שואל, ומראה לנו בשתי אצבעות איך הוא מכובן. אם תירו עליו ככה, המח"ט ממשיך והוא מגביה את מקלע המפקד שעל הזריח של הטען ומכוון לנקודה סתמית באוויר, החיל שיוורה את הטיל תחבבל ויחתיא אתכם. ניסיתי בעצמי אתמול מול שני טילים שיירו עלי בرمפה שליד ציר הנפט, זה עובד, העיקר לרשות עליו הרבה, כך אמר, וחזר והסביר בשקט לכל איש צוות מה夷שה אם יורים עליו טיל. כשהסיים נפרד מאיתנו: שלום לכם. אני אוהב אתכם. טפלו בטענים ותדלקו אותם. אנחנו יוצאים לפני הזוריחה. נותרו לכם ארבע שעות לנוח. נצלו אותם. يوم קשה יהיה מחר. הצענים של האוגדה יתדלקו את הטענים שלכם. לא אתם. אתם צריכים לנוח. ואני, אל תרדו מהתען, זו פקודה. וחיל חמוץ אחד ישמור תמיד בעירנות על הזריח. יש ידיעות שבין הטענים שלנו מסתובבים אנשי קומנדטו סורים שנחחו במסוקים. יש שאלות?

זה, כמה שאלות היו, אבל איש לא שאל. ידענו שגם הוא אינו מתכוון לשנשאל. לא עת שאלות הייתה. לחץ המח"ט את ידו של כל אחד מאיתנו ואמר שוב: שלום לכם חבריה. אני אוהב אתכם.

המח"ט קופץ בקלילות מן הטען, ועליה לטנק שכן. גמרנו את מלאכתנו.

התישבנו שוב על הצריח. פתחנו קופסת פח של מצוית יבשות, היחידה שהיתה על הטנק, בירכנו ואכלנו. הסעודה הראשונה אחרי התענית של יום היכיפורים. רוני אמר דבר תורה, שלא יהיה שולחנו כובשי מרים.

הקשה קושיה ותירץ תירוץ.

ואז אמר לנו גידי המט"ק: נשארו לנו ארבע שעות. כולנו הרוגים מעייפות. כל אחד מהצאות ישמר שעה ויישן שלוש. את הסדר תקבעו ביניכם, אבל אני אשמור ראשון, כך אוכל לישן שלוש שעות רצופות. אוזדק להן מהר. איש מאיתנו לא עירעור, הבנו. הילכנו לחטופ שינה טרופה עם הסרבול והנעליים והנשך. הנגיג ישן בתאו, הטען שכב על התמסורות, ואני התקפלתי בתא תותחן, הכתף נשענת על מגן תותח והראש מוטה על הכוונת. כך נהגנו לישון באימוני שדה שעשינו בэм"פ. אמרו לנו שכן ישנים על הטנק במלחמה. גידי עמד לשמר על הצריח.

באربع החטעורנו כולנו לccoli מנوعי הטנקים. גידי זירז אותנו: להניע את הטנק! לאorgan את התהומות! למלא את הגיריקן! טנקים זומם כבר. הבטנו אחד על השני ולא הבנו מה קרה. גידי! שאלנו, מה קרה לך?

למה לא הערת אותנו לשמייה?

בבת אחת חפסנו כולנו שגידי שמר לבדו כל הלילה ולא ישן רגע... גידי הביט בנו בכישנות ו אמר: הייתם כל-כך עייפים וכל-כך צעירים, ממש ילדים, לא יכולתי להעיר אתכם.

סיימי את הסיפור. הסתכלתי סכיבי. שתיקה הייתה מסביב. התלמידים תמהים היו. לא מעשה כזה סברו שישמעו. אין כאן לא גבורות מלחמה ולא מופת קרב. אבל סבא ניענע לי בראשו.

הבחן ראש הישיבה בסבא, ו אמר: הסבא יאמר דרשה. סבא שתק כדרכו. עניין השחוות העמיקו להתבונן בכל אחד. אחר

כמה וגעיים של שתייקה פתח בקול עמוק, ובמקום דרשה קרא כמה פסוקים מן ההלל. בניגון נוגה קרא אותן, לא בניגון שהיינו קוראים בו את ההלל במנועדים, אלא בניגון שהיא אומר בו באימה בחר יתנו לך בקדושת מוסך של יום הכיפורים בבית-הכנסת שער השמים בבית-מוזמיל. ניגון שהוא מירא אותו בילדותי. כך דרש סבא:

מן-המצד קראתי זה, ענני במרקח זה.

ה' לי לא אירא, מה-יעשה לי אדים.

כל-גויים סקבוני בשם ה' כי אמילים, במלחמת העצמות.

ספוני גם-סקבוני בשם ה' כי אמילים, במלחמת קדרש.

ספוני כדברים דעכו באש קוצים בשם ה' כי אמילים, בששת הימים.

דחה רוחמני לנפל... ווה עזורי, במלחמה הזאת של יום הכיפורים.

עזי זומרת זה זיהיל לישעה, לעתיד לבוא.

סבא שתק. בא המשך הפרק בהלן ועמד נגד עיני מפциיר כי ואומרו: קרא אף אתה! ביקשתי לקרוא: יוסי פָּרָנִי זה, ולפעת לא נתנו. באה דמותו של דוב ועלתה לפני עומרת ליד הפסוק בעניינים חומות גדולות וחולמות וספר נצח ישראל של המהרא"ל פתוח לפניינו כמו שהיא פתוח במחסום בראש-סודאר.

שתקתי. החדר התרוקן. שקט החופש בית.اما ביקשה שאכנס לחדר אחר. עמדה מולי והסתכלה בעניין מבט שלא הכרתי ואמרה: מה קרה לדוב?

אמרתי: לא יודע. אף אחד לא יודע. ובכלל לא היינו יחר.

اما לא הורפה: תמיד היו יחר. אתה חייב לומר לי מה קרה לדוב. הבנתי שאמו של דוב מתקשרות يوم יום. לא השבתי.اما סבורה שאני משתמש מפניה. המשיכה להבטח כי, מחפשת את התשובה בעניין, ושאלת שוב ושוב.

איך אפשר לה שבאמת אני יודע? מי יבין מה קורה שם באותו יום?
אתה חייב ללחט ולספר לה, אמרה.
— מה אספר ואני יודע, חוזתי והשכתי. ידעת, אבוא לביכתם, ואם
של דוב תשאל: תמיד הייתם באותו טנק, יצאתם מכאן יחידין, אתה חוזרת,
אייפה דוב?

ה

ברכות של שחר שתיקנו לנו מסדרי התפילהות, מיוחדות הן מכל הברכות. מיוחדות בלשון ומוחדות בכוונתן. שארם מברך אותן כשהוא קם משנתו ונשתחו טהורה ולייבו מכובן אל בוראו, שעוד לא היה סיפק שייעכר האויר ותיעשה חיציצה ביניהם. פעמים נזכר הוא במתיקות שאמר אותן והוא ילד כשתגורר היה ותמים היה ולא הזכיר עליו העוננות. ביותר מיוחדות הן ברכת מודה אני ואלקי נשמה, שאין דומה להן. מודה אני לפניו מלך עלי וקיים שהחזרת بي נשמתי בחמלתך, רبه אמןונך. כך תיקנו לנו חכמי צפת, מסדרי הברכה, מכונים נגד הפסוק: **חרדים לבקרים רבה אמןונך.** שככל בוקר מתחדשת לו לאדם נשתו ומחדשת אמונהו. אינה דומה אמונה שהאמין אתמול, לאמונה שמאמין היום. שבכל יום ויום וראה הרבה ושומע הרבה וחושב הרבה ועובדים עליו דבריהם הרבה, נמצא כל יום ויום אמונהו חדשה.

שמעתי, אדמור' אחד של חסידים היה שווה שעות הרבה בברכה זו, שכיוון שפתח לומר: מודה אני, היה מהרהר: מיهو אני? ומהו לפניך? ותclf סמוכה אחרת ברכת הנשמה: אלקי, נשמה שפטתך בי טהורה היא. אתה בראתה, אתה יצרתך, אתה נפקתך בי ואתת משגורה בקרבי,

ואת עתיד לטלה מפני ולחזינה כי לעתיד לבוא... ברוך הפסחים נשות פגרים מתיים. מה היה הוא כשכב על מיטה? תשוש ויגע, רישומים של ים גדרו את נפשו והיא הייתה מעורכת מהם, עוננות שעשה צערו אותו בזמן שביטל דיכך אותו, כמה אנשים וכמה עניינים הצביעו את רוחו ובכך הפקיד את נשמו, ובשער מקלט הוא אותה בפנים חדשות, והוא רעננה ומארה ונקייה וטהורה. יום חדש בא לעולם והשל מעליו כמה רעננה אדרות, כנסר ז肯 שמשיר מעליו באחת את נוצחותו ומחיש נعروין. וכמה אדרות, נושא ז肯 שמשיר מעליו באחת את נוצחותו ומחיש נعروין. אם כל שחר כך וכל אדם כך, אני שהשכמתי בכתי אותו יום על אחת כמה וכמה. כל מה שגדש את נפשי וערובב אותה ממוצאי יום הכהפורים הפקדתי עם נשמי בקריאת שמע על המיטה, ולשחר חדש השכמתי. אלוקי! נשמה שנחתת بي טהורה. יום חדש בא, ולעולם חדש אני נקרא. ואולי, הירhortי לעצמי, השוב הנשמה לכמota שהיתה קודם יום הכהפורים? רענן הייתה ומלא חיים. חופה של עשרים וארבע שעות, הראשונה אחר המלחמה, הרוכה הייתה בה, שעשתה אותה חזרה. התפלתי עם הנץ החמה כוותיקין, העמסתי עלי תרמיל מלא ונסעתי לתחנה המרכזית. שעת בוקר צוננת הייתה. התחנה המרכזית בירושלים ניירה משנת לילה. נהגים הניעו אוטובוסים בחניון, מנגנים אדים במטילות רחבות. מזנונים נפתחו אחד אחד, מסדרים מגשים של לחמניות עם גבינה צהובה עטופות בניילון. התחנה עוד לא מלאה אדם. רק התו שלנו לקו תשע-מאות שישים ושלוש לטבריה וראש-פינה עמוס היה כבר, ולשניים ושלושה טורים התפלל. רוכב חילים. צעירים מגולים ומצווחחים במדי אל"ף עם כומחות מסודרות ותגי חטיבה, טנקיסטים שייצאו לעשרים וארבע שעות לבושי סרבלים חסיני-אש, מילואימניקים מוגדים זקנים בגדידי עבודה מירושלים חbosים כובעי גרב של צמר סרוג בגוונים שונים ומשונים, כתומים וירוקים וצהובים, כאלו מכרייזים שלא יטעו בהם חלילה שמילואימניקים

הם, וסתם חילילים שאין יודע מה טיבם. כמה מן העומדים בתור קנו להם כרכיכים במנון ואכלו בעמידה, כמה מהם ישבו ועיללו בסיפורים של מה בכך בעמודים הפנימיים בעיתון של אთמול, וכמה המשיכו לנמנם שינה של שחירית, משעינים את ראשם על כתפי חבריהם ואת גבם על התרמלים התפוחים שהחוירו מן הבית.

חברה של נערות ונערות בגדי צבעונים עדשה ופיתפה בראש התור. אשה אחת ניצבה בצד, מנסה לכוון את פניה למזרח, מתפללת תפילה של שחור מתוך סיור קטן שהחזיקה בידה. קשיש אחד קישקש בקופה בפנים חתומות והכריז: צדקה, צדקה תציל ממות. ז肯 חילק ספרי תהילים זערימ כקמיע. זוג מבוהל רץ לקראתנו, הבעל מניף שתי מזוזות בידו ושאל: יצא? יצא כבר האוטובוס לטבריה? ואשתו רוטנת אחרו: יצא! מה אתה שואל? בודאי יצא. אתה לא רואה שיצא? רק רגע אחד אייחרו! יצא כבר האוטובוס לטבריה. תמיד אנחנו מאחרים. תמיד אנחנו מפסידים. לא, לא אייחרנו, השיב האיש עם המזוזות, מסתכל על השעון, אנחנו בזמן. הם תמיד יוצאים קודם הזמן, הנהגים לטבריה. מה אפשר לעשות? נחכה לו. תמיד אנחנו מחייבים, قولם מחייבים, תמיד מחייבים, בסוף הוא יבוא. הוא מוכחה לבוא. בסוף נגיע.

איש לא טרח לומר להם שהם לא אייחרו. גם הם לא ציפו שימושו ישיב להם. איש ז肯 בכובע דהוי וחגורת עור מוזרה על מותניו התיישב על ידי ושאל, ספק לפשט לעצמו את ספיקותיו ספק לפתוח עימי בדברים:

— חייל! התור הזה לטבריה התור הזה?

— כן, השבתי, קצר ועולה, מקווה להשתמט משיחה טרחנית, כן כחוב על השלט: לטבריה.

ואתה חייל, הוסיף הז肯, גם אתה נוסע לטבריה גם אתה? ואתה מכיך את טבריה אתה מכיך? וקבע הרמב"ם שם אתה יודעكبر הרמב"ם? שמע

חיל, לוחש הוקן לתוך אוזני, יומם טוב לי היום. איזה יומם טוב אתה שואל?
 מה פתאום יומם טוב בסתם יומם של חול מה פתאום אתה שואל? שמע חיל,
 סיום אני עושה. סיום הרמב"ם. שלוש שנים אני לומד אותו, פרק אחד בכל
 יום. אלף פרקים יש במשנה-תורה כנגד מה שנאמר בשיר-השירים: האלף
 לך שלמה. ועוד שיש תוספות שם, הקדמות וכדומה להן, סך הכל עולה
 מנין הפרקים: אלף ושישה פרקים. מניניהם בגימטריה מנין משנה-תורה,
 והיום אני מסיים את הרמב"ם, בטבריה בכרר הרמב"ם אני מסיים את
 לימוד הרמב"ם.

והוקן מוציא כרך קטן ישן של הרמב"ם ושקית נילון, פותח ומראה לי
 ואומר: הבאתី תמרים לשעודה מצווה, וגם בקבוק קטן של יין, יין ישן.
 בעצמי עשיתו אותו. ברית של בן בירכתី עליו, אני היה הסנדק. ברוך
 הוא, זכתי. ברוך הוא. חיל, אתה בטוח שפה מחכים לאוטובוס לטבריה אתה
 בטוח? אתה רואה? הוא לוחש בעיניים קטנות נוצצות, ופותח את הרכך
 הקטן מול עיני, אלו שתי ההלכות האחרונות של הרמב"ם, הלכות מלכים
 ומלחמותיהם, פרק שניים-עשר. אתה יכול לקרוא. אני לא. והוא עוזם את
 עיניו ביד ימינו, כמו שקורא את שם, כדי שלא יראה את הכתוב. אני צרע
 לעשות את הסיום אצל הרמב"ם, לא כאן בתחנה המרכזית בירושלים,
 אבל אתה יכול לקרוא, אתה לא עושה סיום. ואני קורא:
 לא נתאו הcharmers והנבאים ימות המשיח —
 לא כדי שישלטו על העולם,

ולא כדי שירדו בגויים,
 ולא כדי שינשאו אותם העמים,
 ולא כדי לאכול ולשתות ולשם זה,
 אלא כדי שיהיו פניו בתרורה ובוחמתה,
 ולא יהיה להם נוגש ומבטל,

כדי שיזכו לחיי העולם הבא.

ובאותה שעה לא יהיה שם

לא רעב ולא מלחמה,

ולא קנאה ולא תחרות,

שהטובה תהיה מושפעת הרבה

— וכל המעדנים מצוין כעפר —

ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד.

אני סגור את הערך הקטן ונונצן לו, והוא אומר: סימת? ופוקח את עיניו, ופותח שוב את הערך הקטן, ואומר: עכשו הייל, קרא הלכה אחת במחילה החיבור. כך מנהגם של ישראל, ממשיים ותיכף מתחילים, לכדרוך את החתימה עם הפתיחה, שהתרורה אין לה סוף. והזקן שוב עוזם את עיניו ואומר: אני יכול לקרוא רק שם בטבריה אצל הרמב"ם, אבל אתה, קרא!

מה זה שלפני? אני אומר לעצמי.

— קרא! קרא! הוא מפץיר בי ודוחף בעיניים עצומות את הערך היישן מול עיני. קראתי:

— יסוד היסודות ועמוד המכמות לידע שיש שם מצוי ראשון...

— קראת? הוא שואל, ופוקח את עיניו, וסגור את הספר. יום טוב לי היום. סיום אני עושה בטבריה בקביר הרמב"ם. הייל, אתה בטוח שזה האוטובוס לטבריה אתה בטוח?

לקח הזקן את הצורו הקטן והלך לראות את מה שכותב על השלט שבתחנה. לא ראיתי אותו עוד.

מישחו טפח על שכמי. מה נשמע? גם בפלוגה שלכם יצא צוות אחד לעשרים וארבע שעות? היה זה מוטי מפלוגה גימ"ל. שוב עלו המראות ואני רציתי שקט. שקט כבר לא יהיה לי.

במוצאי יום הכיפורים נסענו יחד בדרך לאוטובוס מקריית-נווער. מוטי ישב לפניו עם שעיה. שעיה נפל. אני ישבתי ליד דוב. דוב נפל. אני זכר אותם יושבים לפני, כל הדרך דברו וצחקו. כשהראו את ישראל עליה לאוטובוס ובידי לולב ואתרוג, תמהו: מה איתך? לשם מה הלולב? והוסיפו בחיקון: אתה מצפה שעד סוכות עוד נהיה תקועים בגולן? הגזמת קצת, לא? מלכחה ארוכה אתה מתכוון לנו. האמת היא שככלנו התפלנו על ישראל, מי ידע אז שעוד נاقل שם מצות בפסח. ישראל התנצל:ABA של חסיד. הוא הכריח אותי לחתול לולב ואתרוג. אמר שיש לו קבלה מהאדמו"ר שלו, שלא יוצאים בדרך אחרי יום הכיפורים בלי לולב ואתרוג, מי יודע?

— צדקה תציל ממות! הוסיף ו קישש האיש הקיש בקופתו בלבד שילאה. צדקה תציל ממות!

האוטובוסים לטבריה עוד לא הגיעו. כמה אוטובוסים כבר באו ויצאו, אבל האוטובוס לטבריה לא הגיעו. האיש עם המזוודות הרגע עת אשתו: כולם מחכים, אז הוא יגיע. הוא מוכחה להגיע אם כולם מחכים. היא לא כל-כך האמינה. הוציאה חפוז מן התקיק ואכלה אותו פלחים פלחים. כמה מן הנוסעים הביטו בשעונים בעצבנות. החיללים היו אדישים. הם לא מהררים לשום מקום. מוטי ואני עמדנו ושתקנו.

— הרבה זמן אני רוצה לשאול אותך, אומר לי מוטי פתאום, לאחר כמה רגעים של שתיקה, אולי תזכיר; אותו לילה שהגענו ליפתח, במוצאי כיפור, וככלנו טרודים להכין את הטנקים וידינו עומסות עבורה, באთ בעלות השחר לטנק שלנו, נפרדת מDOB, הוא היה באמצעות ברכות השחר ולא רצה להפסיק, ובמקום להשיב לך המשיך לבך בקול קורא לקראתך: גשמה שְׁנַתְּפָתֵחַ בִּי טְהֹרָה הִיא. אתה בראתך, אתה יצרתה, אתה נפחתה ב' ואתת משפְּרָה בְּקָרְבֵּי, ואתת עתיד לשלחה מְפֻנֵּי וְלְהַזְוִירָה בִּי לעתיד לְבָזָא...

כל זמן שהנשמה בקָרְבִּי... ואז ניפנת לו בידך, עלית לטנק והתחננת שאמצא לך מהר חוט תפירה, אמרת שאתה זוכר שבטירונות ידעו כולם שחמיד אפשר להציג אצלי הכלול ואפילו חוט תפירה וסיכון. מה הייתה צריך לתרופר באותה מהומה? ומוטי הוסיף: אני לא יודע למה נתקהה לי בראש התמונה ההו שלך עולה לטנק ומקבש בתחנונים חוט של תפירה בעלות השחר, אולי מפני שהוא הפעם האחרון שראיתי את דוב. הוא עבר לטנק אחר. הרבה פעמים ביקשתי לשאול אותו ולא נפגשנו, אבל אתה בודאי לא זוכר. מה זה חשוב.

בבודאי אני זוכר, השבתי לו מיד. חוט תפירה שהגתי, אבל הוא לא עוזר לי. נחפזנו להכין את הטנק בחושך וכולם צועקים מכל הכוונות: קח פגיזים... להביא נשקי... לחפש משקפת... תמצא איזה איש צוות שיצטרוף אלינו... נכנסתי לתוך תותחן לבדוק את הכוונות, זכרתי את בני, המ"פ שלי בצמ"פ ברפדיים. תמיד אמר לנו: תותחן לא יוצא עם טנק בלי תיאום כוונות. אי-אפשר לפגוע בלי תיאום כוונות. אותוليلת בפתח דמותו של בני עמדה נגד עיני כשהוא אומר לי: תותחן! תיאום כוונות. תותחן! תיאום כוונות. תקופה שעלה השחר ואפשר היה לכוון למטרת התיאום, התחלתי לחפש בין הטנקים מכשיר לתיאום כוונות. כולם גיחכו: איפה תמצא עכשו מכשיר לתיאום, משקפת אין כאן, מכשיר תיאום אתה רוצה למצוא? ובכלל, למי יש פה וגע לעשות תיאום. ואיזה קץ עזק עליך: אתה לא מבין שמכורחים לעלות מהר למלטה? אז זכרתי שערן, המט"ק שלנו בצמ"פ, לימד אותנו איך עושים תיאום בלי מכשיר, רק עם צלב חוטים שמכינים מהhot תפירה ומדביקים על הלוע של התותח בקצת גריין. ידעתי שرك אצלך יכול למצוא במהומה ההו חוט, ולא טעית. מצאת לך. הדבקתי את החוט על הלוע. בדרך כלל שניים עושים יחריו את התיאום הזה, אבל כולם היו טרודים. איש לא יכול היה לעזור לך. רצתי לתאטע,

הרצאתי את מחת הירי וחרותי לתחא תוחנן, ממהר לכוון למטרת התיאום, ושוב חזרתי לתחא טען לחפש את הצלב, אבל אז, כשהכמעט הצלחתי, עבר איזה מפקד לפני הטען, הקמ"ץ, או סמ"פ סיור, וצעק על רוני הנהג: נהג! שע כבר! למי אתה מהכח? רק עוד רגע, ביקשתי, רק עוד רגע ואני מסיים. לא רגע ולא חצי רגע, אמר אותו מפקד, אתם צריכים להיות כבר שם! אתם לא מבינים מה קורה למעלה? צעק. רוני נסע. התוחנן זה, התיאום הלאן. חבל. לא הספקתי. החזרתי מהר את מחת הירי לתחנה וחרותי לתחא תוחנן. יצאנו למלחמה כמו כולם. בלי תיאום. וגידי המט"ק מנחם אותו: אל תדאגו, תעשה תיאום בשטח. גידי חשב שהמלחמה הזאת כמו בששת הימים. אילו היו לי או רק עוד שני רגעים...

באמת חבל. אומר מוטי. אילו הספקת, מי יודע?

שתקנו. צדקה, צדקה תציג ממונות, קישק הקיש בקופתו. האיש עם המזוזות אמר לאשותו: כנראה שתאת צודקת הפעם. באמת החמצנו. איך רנו לאוטובוס לטבריה. כל עפבה לטובה, ניטה האיש לנחם אותה ואת עצמו. אולי לטובתנו שהחמצנו אותו. הכל ממשים.

האשה לא כל-כך האמינה.

מה את יודעת? אמר לה האיש עם המזוזות, מי בכלל יודע?

1

הכינרת נגלחה לפניו. ימה של טבריה. האוטובוס פנה שמאליה בצמחי
והיא נראית מימין בגוון יירוק. כמו תמיד שלווה הייתה נסוכה בה. קסם
הילך עליה. רוב הנוסעים באוטובוס נימנו עדין. הבתתי בכינרת ותהיית
מה יש בה שמלפlia כל עין. אולי משום שבארה של מרימים משוקעת בה.
תוֹן שאני מהרהור שמעתי קול מפוזם לעצמו בשקט. הנעימה הייתה מוכרת
לי. הטהתי אוזן, שמעתי פיוֹט:

אוֹתְּהֵל יוֹם יוֹם אֲשֶׁרָה / עַיִן פָּמִיד צָוְפִּיה /

אַעֲבָרָה נָא וְאֶרֶא / אַדְמָת קָדְשׁ טְבִירָה.

גם הפיוֹט היה מוכר לי. לא יכולתי להתחזק והצטרופתי:

נְעִמָּה יָשִׁיבָה / גַּם טֻבָּה רְאֵיתָה /

יִם כְּנַרְתָּ חֹמֶתָה / שְׁמָה הַעִיר בְּנֹוִיה.

הkul השתק לרגע, מופתע. הפניתי לראשי לעבר הקול וראיתי ליד דלת
האוטובוס את הזקן עם חגורות העור ושקית התחררים. כיוון שראה אותו,
ニפנַף לִי בַּידו וְהַמְשִׁיךְ לְפִיַּט כַּשְׁהָא עוֹצֵם את עַינָיו וְמַנְעֵן את רַאשָו
כאילו היה מתפלל:

בְּרוּ הַקָּר אֲתַבּוֹן / צִיּוֹן רַבָּן יְהִינָן /

בְּנוֹ־זָפָא שֶׁם יַתְלֹעֵן / יְחִיד בְּדוֹרוֹ הַהִיא.
 נָגֵן בְּתוֹכוֹ טָמֹן / הַרְבָּ מְשָׁה בְּרַ מִימֹן /
 מְפֻרְשָׁ דָת הַאֲמֹן / וְרַב בֶּל חַפְימָא.
 חֽוֹתְמִי וְחוֹרְזִתִי אַחֲרָיו :
 אַעֲבָרָה בָּא וְאֶרְאָה / אַדְמָת קָדְשׁ טְבִרְיהָ .

ילד היהתי בתלמוד-תורה. לא נהגנו לטיל הרכה בתלמוד-תורה, אבל בכל שנה ושנה בימי העומר נשענו לטבול בטבריה ולמיון. הרכה התרגשנו לפני הטבול. שבע ימים קודם שיצאנו לטבול נהג המורה לספר לנו מעשים על טבריה ועל חכמיה ועל צפת ועל מקובליה. שנה אחת ספר לנו המורה: ריבי מאיר בעל הנס בטבריה הוא קבור, וככיפה גדולה על קברו, ועל היכינורת הוא משקיף, והרבה אונשים שעטופים בצרה עולים על קברו ונוחנים מעת לזכקה ואומרים: אָלְהָא דְמַאֵּר עֲנֵנִי ! ונענים. ולמה נקרא שמו בעל הנס ? מפני מעשה שהיה. כך היה מעשה :

רַבִּי חַנִּינָא בֶּן תְּרַדְּיוֹן מַעֲשָׂרָה הַרְוִגִּי מִלְכֹות הַהִיא . וּכְשַׁחַלה רַבִּי יוֹסֵי בֶּן גַּסְפָּא , הַלְּךָ רַבִּי חַנִּינָא בֶּן תְּרַדְּיוֹן אֲצַלְוָ לְבָקָרוֹ . אָמָר לוֹ : חַנִּינָא אַחֵי , אֵי־אַפָּה יוֹדֵעַ שְׁאַפָּה זוֹ מִן הַשָּׁמִים הַמְּלִיכָה , שְׁחַרְבִּיכָה אֶת בֵּיתוֹ וּשְׁרַפְתָּה אֶת שִׁיכָלוֹ וְקָרְנָה אֶת חַסִּיקָיו וְאַבְדָה אֶת טּוּבָיו , וְעַדְין הִיא קִימָת — וְאַנִי שְׁמַעְתִּי עַלְיךָ שְׁאַפָּה יוֹשֵׁב וּוֹעֲסָק בַּתּוֹרָה וּמְקֹהֵל קְהֻלוֹת בְּרִבִּים וּסְפָר תּוֹרָה מַחְלָךְ בְּחִיקָךְ !

— אָמָר לוֹ : מִן הַשָּׁמִים יְרַחְמָג .

— אָמָר לוֹ : אַנִי אָמָר לְךָ דְּבָרִים שֶׁל טָעם , וְאַפָּה אָמָר מִן הַשָּׁמִים יְרַחְמָו ! תִּמְהַנִּי אֵם לֹא יִשְׁרַפְוּ אַוְתָּךְ וְאַתָּה סְפָר תּוֹרָה בְּאַש !

— אָמָר לוֹ : רַבִּי , מָה אַנִי — לְחִי עֲולֵם הַבָּא ?

— אָמָר לוֹ : קְלּוּם מַעֲשָׁה בָּא לִיזְךָ ?

— אמר לו: מועות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחילוקין לענינים.

— אמר לו: אם כן, מחלוקת יהי חלי וmegurah יהי גורלי.
אמרו: לא היה ימים מעטים עד שעופטר רבי יוסף בן קסמא, והלכו כל גודלי רומי לכרבו והספרידוהו הספר גדול, ובחרטמן מצאויהו לרבי חנינא בן פרקון שהיה יושב וועסיק בתורה ומזהיל קהילות ברבים וספר תורה מzech לו בחיקו. גוזו עליו לשרפָה ועל אשתו להריגת ועל בטוח לקלון. החזיאויהו וכרכוהו בספר תורה, והקיפנוו בתקביל זמורות והאיטו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושראים במים והגיחום על לפו, כדי שלא יצא נשמה מהרָה.

— אמורה לו בთ' באא, אראך בעך?

— אמר לה: אלמלי אני נשפטתי לבני קיה הזכר קשה לי, עכשו שאני נשוף בספר תורה עמי, מי שטבקש עלבוניה של תורה הוא יבקש עלבוני.
אמרו לו פלמידייו: רבי, מה אתה דואת? אמר להן: גוילין נשפין ואותיות פורחות.

— אמרו לו: אף אתה פיתח פיך ותפננס בע האש! אמר להן: מوطב שיטלה מי שנתקה ולא יחלף הוא בעצמו.

— אמר לו קסטרו: רבי, אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבר, אתה מביאני לחיי עולם הבא?

— אמר לו: הנה.

— השבע לי!

נשבע לו. מיד קרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לפו, יצאה נשמה מהרָה. אומה שעה צדק עליו רבי חנינא את הדין ואמר: האור פמים פעלן כי כל-דריכיו משפט.

אשרו אמורה: אל אמונה ואין ערל.

בתו אמרה: צדיק ונישר הוא.

אף גסטער זפץ ונפל לחוץ הארץ.

יצאה בת קול ואמרה: רבנן בון פרידין זקסטען מזמנין הם לחיי עולם הבא.

בכה רבינו ואמר: יש קונה עולם בשעה אחת, ויש קונה עולם בכמה שנים.

הוסיף המורה וסיפר:

נשרף רבינו חנינה ונשכחה בתו לקلون. ברוריה אשתו של רבינו מאיר אף היא הייתה בתו של רבינו חנינה. ביקשה את רבינו מאיר שיפדה את אחותה. נטל شك של דינרים והלך.

בא צל השומר, אמר לו: טול דינרים אלו, ותנה לי.

— אמר לו: מתיירא אני מן המלכות.

— אמר לו: טול شك זה של דינרים, חציו תן למי שעлик וחציו טול לעצמך.

— אמר לו: מתיירא אני.

— אמר לו רבינו מאיר: אם יתפסו אותך אמרו: אֵלֶּה אָדָם אִיר עֲנֵנִי, ותינצל.

וכך היה. שתפסו המלכות לשומר, והביאו הלחילה, ואמר מה שאמר לו רבינו מאיר לומר, וניצול.

עוד הוסיף המורה וסיפר לנו כמה וכמה מעשים על רבינו שמעון בר יוחאי ורבינו אלעזר בנו ועל האר"י הקדוש בczft שאמר לתלמידיו ערבית שבת: בואו ונקבל את השבת בירושלים. אמרו לו: נימליך בבני ביתנו. והצעיר האר"י הקדוש הרבה, והכה כף אל כף ואמר שאליו היו משיבים לו נכונים אלו, כבר היה בן דור בא, ועתה שהתחממהו הוחמצה השעה. אותו היום שיצאנו בו לטויל יום נאה היה, לא חם ולא צונן. השכמנו

ויצאנו באוטובוס מהתלמידות תורה בבית-זוגן לטבריה. ישבנו שניים שניים באוטובוס. דוב ישב לידיו. يوم שלם נסענו ובדרך ביקרנו בכמה וכמה מקומות. באנו לכינרת קודם השקיעה. כשהנראתה הכנרת מן האוטובוס, שאל המורה מי יודע לשיר על הכנרת. כל הילדים שרנו נלהבים שירים ידועים, עוד לא מסיים שיר אחד, ותclf' מישחו מתחילה שיר אחר. כשנגמרו כל השירים שידעו, שתקנו.

המורה שאל אם מישחו יודע עוד שיר. הצבעתי מהסס. המורה פנה אליו. אמרתי שאני מכיר שיר על טבריה והכנרת, אבל הוא שיר מסוג אחר, הוא פיות.

מה פירוש סוג אחר? אמר המורה, שיר הוא שיר! המורה ביקש את הילדים שישתקנו. שרתי:

אוחיל يوم יום אֲשֶׁתָּה / עיני פְמִיד צוֹפִיה /
אַעֲבֵרָה נָא וְאֶרֶא / אַקְמָת קְדֻשׁ טְבִרָּה.

גאה הייתה אני יודע הרבה בתים מן השיר על-פה, אבל אחרי שני בתים ראייתי שאף אחד מן הילדים לא מקשיב. הפסיקי ושתקתי. הם התחלפו לשיר שירים שהמציאו על הנהג שלנו.

המורה שאל אותי מניין לי השיר הזה. אמרתי לו שהוא פיות שכחוב בספר הפזמון, שיר ושבחה, ולמדנו אותו אצל המורה רוח של מלמד פיות וחקלאות במועדון חוקותנו בבית-מוזמיל. אומרים שבמורוקו היה פיטן גדול. יש לו גינת ירקות קטנה במעברה, אז מינו אותו גם מורה לחקלאות.

חרתתי למקומי. דוב רצה לפיסס אותי. ביקש שאמשיך לשיר לו עוד כמה בתים מן הפיות. שרתי לו:

יְשִׁירִים בְּלָבּוּם / נָחוּ עַל מַשְׁבּוּם /

ובתוכה מנוחם / כלם בני עלייה.

ראינו מן החלון את הכיפה הלבנה של קבר רבי מאיר בעל הנס. דוב שאל אותו אם אני זכר את הסיפור שישמרו לנו על רבי חנינה בן תרדיון ועל הגוילים שנש>((רפיים והאותיות שפורחות באוויר. אמרתי, כן.

אמר לי דוב: המעשה הזה תמורה בעני. שאלתי אותו מפני מה? אמר לי: כשהשאל רבי חנינה את רבי יוסי, מה אני, לחיי העולם הבא? השיב לו רבי יוסי בשאלתך: כלום מעשה בא לידי? למה מתכוון? ודוב הוסיף מהפס: אולי נפרש, שאל רבי יוסי את רבי חנינה, כלום נכשל הוא באיזה חטא? והשיב לו רבי חנינה שפעםacha שגג ושינה מצדקה לצדקה. ועל

כך השיב לו רבי יוסי שאם כן הוא, מחלקך יהיה חלקיך.

שתק דוב רגע ואז אמר: לא כך נראה לי לפреш. אלא כך יש לומר: שאל רבי יוסי את רבי חנינה, כלום מעשה טוב בא לידי מעולם? ועל כך השיב לו רבי חנינה, שפעםacha שנתחלפו לו מעות של סעודות פורים שלו במעטות צדקה שקיבץ לאביונים, וכדי לצאת ידי הספק החמיר על עצמו ונתן כל המעות לעניים. הוסיף דוב: ובכן הוא הפירוש, מה שאלת שואל רבי יוסי את רבי חנינה: כלום מעשה בא לידי? והלא רבי יוסי רואה בעיניו איך רבי חנינה מקהיל קהילות בשעת הגזירה, ועוסק בתורה ומוסר עצמו למיתה מהבתה, ומה שואל הוא אותו כלום מעשה בא לידי? וכי זה עצמו איננו חשוב כמו מעשה?

שתקתי. הירדר דוב רגע והשיב:

מכאן שיש מעשין ויש מעשים. יש מעשין גדולים ועשין קטנים אולם אנשים גדולים בשעות גדולות והכל יודעים עליהם, ויש מעשין שנראים קטנים ועשין אותם בשעות קטנות של ימים פשוטים, אבל באמת הם המעשין הגדולים והם המעידים מה הוא האדם לעולם הבא.

הזקן מאחרוי פיזום לו שוב:

אוחיל יומם יומם אַשְׁתָּאָה / עַיִן פָּמִיד צוֹפִיה /

אַעֲבָרָה בָּא וְאֶרְאָה /

השלמת לו את החרוו:

אַרְמָת קָדֵש טְבִירִיה.

הזקן קם ובא אליו עם הכרך של הרמב"ם פתוח בידו. רצה לומר לי איזה דבר. הפעם דוקא רציתי לשמעו אותו אלא שבינתיים האוטובוס עצר בתחנה בטבריה, והאנשים דחקו בו לרדת והוא לא הספיק לומר ולא כלום. רק דבר אחד הצליחתי לשמעו ממנו קודם שירד:

מה-ית'אותן אַדְם חֵי, זַיְוּ שְׁהָאָחֵי.

רוב הנוסעים של האוטובוס ירדו בטבריה. רק כמה נשארו. כולם חיילים. ירדנו בראש-פינה. נשים מן הוועדר למען החייל עמדו על שפת הכביש והגישו קפה חם בכוסות פלסטיק וגם עוגיות קקאו. מישחו מכיר ווכנסנים מיוחדים לנעלים צבאיות. המזאה חדשה. עמדנו ליד השק"ם סמוך לתחנת הדלק. קבוצת חיילים היוינו. יושבים על התתרmilים וממתינים לטרמפים. אחד מאיתנו היה עומד לצד הכביש ומנסה לעזרה מכוניות חולפות. כל כמה ורגעים התחלפנו. הגיע תורי להניף את היד בתחנונם. רכב קטן עצר. אשה נהגה בו. לדמות-הגולן! אמרה, דרך גשר בנות-יעקב. עד נפאת, המחזבה. מה היא מחפשת במחזבה בנפאת? חלפה לרגע מחזבה בראשי. ארבעה חיילים, מוטי ואני ושני סדיירים מגולני, נדחפנו לרכב עם התתרmilים התפוחים וההורבים והבריח שעל הנעלים. האשה לא אמרה דבר. נסענו. שני החיללים מגולני נרדמו מיד. מוטי הוציא ספר. אני הבתתי בחילון. משחו בתוכי רעד. נדרכתי כמו מיתר שנמתה ביד אמן רגע לפני שיפורט עליו. בדיק איתה דרן. כאן עליינו במוצאי כיפור עט

הטנקים על שרשור. כל מראה הזכיר לי משהו. כל הזמן התחלפו בראשי תמונות.

עצי האקליפטוס הגבוהים בקצה רראש-פינה נטפו גשם. הריח החריף של קליפה הגזע ושל העלים הרטובים שנורմסים בנעלים הגבוהות של החילים מלא את הרכב. אני זכר את הריח הזה. הוא שוכן מחזר אוthing לאחר. מוללים היינו אז את העלים באצבעותינו כשעמדנו תחת עץ אקליפטוס אחד כמה פליטי טנקים שנפגעו. ירדנו מן הרמה ובסרגלים מוכתמים עמדנו תחת האקליפטוסים ברראש-פינה, ממתינים, שותקים לкриאות הקשל"ח: טען! תוחנן! נהג! בכל פעם שהצלicho מורים והמכונאים של הסדנה להחזיר עוד טנק לכשירות. הפעם ידענו لأنנו עולים. הרמקולים במכשורי הקשר של האוגדה פלו קולות ורים מעורכבים מרשותות שונות של הטנקים הלוחמים שם. לא הקשיבו. אנחנו היינו שם.

ריח עלי האקליפטוס הזכיר לי את המבטים שהבטנו אחד בשני באotta שעה, מהכים לראות מי ישיב ראשון לкриיאת הקשל"ח: הנה אני. אני עולה.ומי יסב לרגע את עיניו שלא יתקל בעיני הקשל"ח או בעיני חבריו. כולנו ידענו מה הכוונה, אבל לא אמרנו מלה. אחד מן החברים העומדים שם עוד לא עלה אף פעם. תוחנן טנק היה.இיחר לבוא למבחן יפתח במוצאי כיפור. כשהגיע כבר לא היו טנקים. מאז עוד לא מצא טנק. כשהקשל"ח היה קורא: תוחנן! הסתכלו עליו כולם. העיניים נפגשו לרגע. ידענו מה אומרות העיניים: אנחנו כבר היינו שם, עכשו תורך. והוא היסב את עיניו. מוטי היה התוחנן שעמד אחריו. אני הייתי התוחנן אחרי מוטי. ראתה את מוטי מניע את ראשו בתנועה חרדה אל אותו תוחנן. קופץ את שפתיו ו מביט בו בשתייה. הסתכלי בהם. גם אני שתקתי. מוטי עלה. אני עלייתי אחרי מוטי, הוא לא עלה. שניים אחר-כך, בכל פעם שהייתי נפגש

עם אותו תותחן היה מסכט מני את עינויו ומשפיל אותו. ידעת שרצה לומר: סלח לי. לא יכולתי.

הנה הירידות לגשר בנות-יעקב. הנגנת נראית מנוסה, מכירה את הדרכ היבט, היא בודאי מהסבירה. גם מוטי כבר נרדם. התמונות ממשיכות למלוא עמי, כמעט מערובבות את הדעת. פה, בעיקול הזה, נופף לי לשлом במוחאי כי縷縷 מטה-שען שרייאל בפנים השמחות שלו, לבוש בגדי שבת. לא הספיק ללכש סרביל. כל הזמן מילא את הטנק בפוגזים. בגדיו שבת מצאו אותו אחר-כך. עולה לעולם שכלו שבת. אני זכר אותו תמיד לובש בגדי שבת, גם בישיבה, גם כשאצלנו היה חול. ואולי רק עכשו נדמה לי. הרכב נסוע והעיניות נצמרות לחלוון. קשה לי. אולי אנסה לעצום עיניים, גם כך אני רואה הכל. הגשר מתקרב. כאן, בין השיחים שמימיין הדרכ, בדיק ליב העץ הזה, ראיינו או גדור חרמ"ש שלם יושב על תרמילים באפס מעשה. גדור ח"ר מלואים צפוני מחתיבה אחרת הקדים ולקח להם את הזוחלמיים מיד במוחאי כיפור. המפקדים של החרמ"ש נראו כועסים. מה פתאום חוטפים רכבים? איזה מין צבא זה? מי יודע, אולי עוד נחמייך את המלחמה הזאת, כך אמרו. באמת מי יודע.

הסיבוב האחרון לפני העלייה על הגשר, כאן נתקע הטנק של ציון. כל השירה עמדה. מפקדים קפצו מן הטנקים לעזר להניע אותו. אנחנו ניצלנו את הרוגעים להחליף כמה מילאים עם החברים, מילאים של שיגרה, מי ידע שני מילאים אחרונים של שמואל ושל דוב ושל שעיה.

הנגנת עולה על הגשר. הירדן זורם למטה. העיניים מסתכלות מעצמן כלפי מעלה. כן, אני יודע למה. באותו נקורדה בשם ראיינו או מטוס שנופל. גידי המט"ק ורוני הנגג התוווכחו אם הוא שלנו או שלהם. גידי צדק. אבל אז עוד לא האמנו שגם מטוסים שלנו יכולים ליפול. חצינו את הגשר. הרעדת מתגברת. עוד מעט נגיע לנפתח, למחיצה, ציר הנפט, אבני

הכזלת והחושות וגדרות הבקר. בדיק אורה הדרק. אני מוכחה לעיר את מוטי, אולי נדבר קצת. החבריה מגולני התעוורו. הנה המחצבה. לא הרגשתי שהתחלתי לדבר בקהל. לא הרגשתי שאני מספר וכולם מקשיבים. הנה, אתם רואים את הקורתה זו? פה התארגנו לצאת למתקפה על חורשניתה. המה"ט אירגן את היחידה בחוץ. כל מי שנשאר. כוח תוקף וכוח מחפה על הגבעה. אנחנו היינו בחיפה. ואני מצבי עלי נקודה סתמית בקרקע ואומר: פה עמד הטנק של אביהו, הסמ"פ, קצין אמיתי. אנחנו צריכים לחפות מהגבעה שמדובר. הנה, כאן עמד שתים-אלף, לידו שניים, ואנחנו מאחור בעמדה היא. המשמש סנוריה אותנו ולא ראיינו כלום, ופתחו את התקפה. אש תופת. טנקים סוריים הכננו לנו מארב בלילה. הם עמדו כאן, אני מצביע, ומטוחים קצרים ירו כל הזמן. ככל-כך קצרים היו הטוחחים עד שראיתי את הטנק הסורי מלא את כל העיטה של הפליטסלסוק. גם אנחנו ירינו בלי הפסקה. אליו הטعن הזיע כולם, נראה כמתחנן לרגע של מנוחה. הוא טען פגוזים ללא הרף. עבר קשה מכולנו בלי לומר דבר. מתקוף לריצפה, מחלץ פגוזים מן התפסים וטווען אותם בתותח. עולים לעמדה וירורים. גידוי לא מרשה לדודת מהעמדה. ואז התחילו טנקים להיפגע. ידעו מי יושב בכל טנק. ראיינו את הטנקים دولקים כמו מדורות. זיהו אותנו. החלפנו עמדה במהירות ושוב עליינו. הפסיקי לרגע, ואני רואה שכולם ברובם מקשיבים לי. לא חשבתי בכלל שדיברתי בקהל. פתאום הנגגת עוצרת את הרכב, ואומרת לי שהיא מבקשת שאראה לה היכן עמדו הטנקים שבchipio. יצאו כולם. אני הולך על האבניים וכולם אחריו. בלי לחשב אני אומר: כאן נסנה הפלוגה. רצתי לגבעה ואמרתי: הנה כאן עמד החיפה. הטנק של המ"פ שם, וכך של הסמ"ד, התותח שלו היה מכובן לשם. אני מראה, והוא מקשיבה.

— והטנק של אביהו, היא שואלה, הסמ"פ, היכן אמרת שהוא עמד?

היסטי לרגע. כל שלבי הבזלת נראו אותו דבר, דילגתי מאבן לאבן, פתאום עצרתי, הצבעת עלי נקודה באדמה, שיח קווצני עמד לידה, ואמרתי: כאן. כאן הוא עומד. הסתכלתי על שני החיילים מגולני וידעתם שהם לא מאמינים. לא היה איכפת לי. התרגلت שלא מאמינים. הנהגת הקשيبة והסתכלה באדמה במבט מוזר. נראה היה לי שדווקא היא כן מאמינה. נחזר לרכב, אמרה.

התמהמתתי והסתכלתי עוד רגע על האדמה כמו מחפש משהו. ראיתי חפץ. מיד זיהיתי. חצי משקפת שבע חמישים. משקפת מ"פ. הרמתי אותה: כולם הבינו כי.

— הנה, אמרתי. המשקפת שלו, של אביוו, שבורה. בדיקן. הנהגת לקחה את חצי המשקפת והתבוננה דרך העדרשה האחת אל החלל שמולה. רק אז עלה על דעתך לשאול אותה מה היא עושה בנפאה במחצבה, ולמה היא מתחנונית כל-כך.

— המחצבה הוא של המשק שלנו, אמרה, בלי ששאלתי. אני מכפר-גלעדי. גם אביוו, הסמ"פ, היה מהמשק, מכפר-גלעדי. הוא היה מנהל המחצבה.

התחלנו לצעוד לדכוב ואז אמרה, כאילו לעצמה:

— אביוו הוא אחי.

לא כל הימים שווים ולא כל השעות שוות. יש ימים ארוכים ויש קצרים, יש שעות מלאות ויש שודפות. יש יום שנדרמה לו לאדם כשנה, ויש שנים שהן בעינו כימים אחדים, יש רגע שנראה כי לא ישנים לעולם, ויש חיים החולפים כחלום יעוף.

תמה החופשה הראשונה. עשרים וארבע שעות קצב לנו המח"ט, עשרים וארבע שעות חלפו להן, אבל כמה זמן עבר משיצתי הביתה ועד שחזרתי ליחידה ברמת הגולן, איני יודע. הטרמף האחרון שסימן את החופשה הזאת הביא אותו מן הכליר בקוניטרה ועד לגדור. תקף שהגעהי לגדור התקשרתי לפולגה. ניגשתי לרכב הראשון שהוא לו מכשיר והודיעתי לثانון. חנן בירך אותו לשובי. טוב היה לשם את קולו. עוד קורם שגמר לדבר אותי שלח תוחנן אחר הביתה. חבל על כל רגע של חופשה. אני כבר בכוונות. המתנתתי בגדור לרכב האספקה. כשהיbia הוא אספקה לפולגה, ייקח גם אותו לשם. הרכב חנה ליד המטבח. כמה חיללים העמיסו עליו אספקה לכמה יהדות שבשתח. הרס"פ נשא וננתן עם הטבח כמה ארגזים מגיעים לכל יחידה, הרס"פ מנסה למשוך כמה שיותר אספקה טרייה ומנות-קרוב לפולגות, והטבח, הוא מנסה להשאיר כמה שיותר בגדור.

ביקשתי את מרציאנו האפסנאי שיקרא לי' כשייסע. בינו לבין ננסתי לאוהל הקשר. אמרתי, אולי אצליח לחתוך הביתה. אותם ימים, בכל פעם שהזדמננו לגדור מאייה טעם שהיא הינו נכנסים לקשורים, ומונצלים את הביקור כדי לטלפון. בפלוגה בתל-הירוס לא היה לנו טלפון, רק מכשיר קשר. פעם בכמה שכונות הגעה אלינו נידית טלפונים מן הדואר. אותו יום היה לנו ביום טוב. הינו עומדים שוכן ושוב בתור שהשתרך ליד הנידית, ודברים וחזרות ודברים כמו כמה פעמים עם כל מי שהכרנו. ננסתי לאוהל הקשר. קשר תורן התעסק שם במרכזייה. נורות כתומות וצהובות היו דולקות וככבות בה חילפות. והקשר, שפופרת אחת תקועה החיתה באוזנו, לתוך שפופרת אחרת דיבר, ושתי ידיו היו מחוברות חוטים ומנתקות תקעים. כשנכנסתי, עוד קודם שדיברתי, הרים הקשר את עיניו, ראה אותו, היסס רגע, ואז עזב את המרכזיה, הוריד את האוזניות, ניגש אליו ו אמר: טנקיסט! אתה לא מכיר אותי, ואתה בודאי לא תזכור אותי. אבל אני זוכר אותך. לעולם לא אשכח. הכרתיך אותך מיד. לא ידעתי שאפגוש אותך שוב. לא ידעתי لأن התגלגת בהמשך המלחמה. לא ידעתי אם אתה חי, ואם אתה בגדור שלנו עדין.

הקשר הבית בי ו אמר: שלילה. אני חייב להתנצל בפניך. אפשר לך: הייתה הראשון שפגשתי בי במחנה יפתח כשירת מהרמה להצטרף לטנק חדש. ראיתי נורא, עייף, מפוחח כולך, פניך שחורות, עיניך אדומות, החזקתי בידך עוזי בלי רצועה, וסרבל מלא כתמים היה תליי עליך ברישול, רק המבט בעיניך נראה צולול למגרי. עוד קודם ששאלתי אותך מה הולך שם למעלה, סיפרת בהתרגשות שכמעט כל הטנקים של הפלוגה שלך נפגעו, ושהסורים בנפאתך, ווורים טילים שמדליקים טנקים, ומטוסים שלנו נופלים, ועוד ועוד סיפרת. אני שמרתי יחד עם בחור מהאפסנאות בכניסה לחדר האוכל בפתח. עמדתי שם עם האפסנאי, הקשכנו לדבריך וגייחנו.

לא האמננו לאף מלה שאמרת. אתה לא הבחנת. רמזנו אחד לשני שאתה בהלם. קראנו על דברים כאלה. חיל צער! אמרתי לך אוז, תשתחה משחו, תירגע, טנקים לא נפגעים כל-כך מהר, מטוסים של צה"ל לא נופלים כל רגע, יהיה בסדר, עוד כמה ימים והמלחמה הזאת תשתתיים. מה שסיפורת נראה לנו כל-כך מוזר.

הקשר השתקיך איזה צלצול עצבני במרקזיה והוסיף:
 אחר-כך ביקשتهم, אתה ועוד טנקיסטים שהיה איתך, להיכנס לחדר אוכל של הימ"ח. אמרנו לכם שאידי-אפשר. יש הוראה שהוא מיעוד רק לחילים המוצבים בימי"ח. באמת היהת לנו הוראה כזו. מפקד אחד אמר לנו שלטנקיסטים יש מנות-קרב, הם אוכלים בשטח, למעלה. כל-כך התבונתי אחר-כך, שאליו יכולתי לכלוע את המילים הללו הייתה בולע, מי ידע אז מה עבר עליהם.

צלצול ממושך ונורית צהובה מהבהבת החזירו את הקשר למרכזיה.
 את החיל מן הקשר לא זכרתי, אבל לא שכחתי את הרגע שלא הרשו לאלוי הטעןولي לאכול בחדר האוכל של הימ"ח שלנו. אתם אוכלים בשטח, אמרו. אנחנו, שהטנק שלנו נפגע וירדנו מן הרמה מהר ולמצוא טנק חדש לעלות אליו חזרה למלחמה, עמדנו כנזופים בפתח חדר האוכל, עייפים ורעבים, מסתכלים על חיל הימ"ח שנכנסים לאכול וויצוים מפתפחים, ואיש אין אומר לנו דבר. כך עמדנו בפתח חדר האוכל עד שהגיע המ"פ של פלוגת החרמ"ש שבגדוד שלנו. הפלוגה שלו עוד ישבה בפתח על התրמלים. הסמך"ט אמר להם שהפעם זו לא מלחמה בשבייל חром"ש. הוא לא יתן להם לעלות למעלה להיפגע סתום. כרגע הם לא יוציאו כלום. המ"פ של החרמ"ש ראה אותנו עומדים בפתח מתחנים. כשהאמרנו שלא מרשימים לנו להיכנס לאכול, הכניס איתה לחדר אוכל קצינים. לא היה לנו או כוח אפילו לכעוס או להיעלב.

מרציאנו האפסנאי צעק: טנקיסט ! איפה אתה ? אמרותי לך לא להיעלם לי ! אני זו. לא מכחחה רגע !

רכב האספקה הניע והתכוון לצאת לפולוגה. ה策טרופתי אליו. הנסעה הייתה קצרה. הגענו לפולוגה. הפלוגה ישבה בתל-הירוס, קצה המובלעת הסורית. ארבעה אוהלים היו לנו שם, ובקתה קטנה מפה. באוהל אחד לנו המפקדים, ובחוץ הרים אנשי הצוות. שני צוותים בכל אוהל. אומרים שעוזר כמה ימים נקבל מהחטיבה עוד שני טנקים לפולוגה. כל מי שלא שمر ישב לו באוהל. רוב הימים כמעט אי-אפשר היה לצאת מן האוולהים מחמת הרוחות והגשמיים, לפיכך לא יצאנו מהם אלא לטפל בטנקים ולשמור. לעיתים יצאנו לבקתה כדי לבשל קופסה ממנות-הקרב ולאכול בצוותא. בבקתה היה מקום לשינה או לשבעה אנשים. בחזיה טירטר גנרטור קטן. חנן התעסק בו כמה שעות בכל יום, דפק בפטיש ומשך חוטים ושים ותידלק ולא הוועיל כלום. בכל פעם משהו אחר לא עבד. בחזיה השני של הבקתה הינו מבשלים את קופסת האפונה והשבועית שהגיעו באספקה. בזמן הבישול דיברנו. בעיקר החלפנו שמוות אימתי נשחרר. זה אומר בכמה וזה אומר בכמה. הצד השווה שב汗ן שכולן נtabdo. פעמים שמשהו היה אומר דברים של טעם שקרה באיזה ספר. איציק שאל אותו כמעט בכל יום כשאכלנו אורחת ערבית אם תלמוד כחוב מתי יבוא המשיח, ואם מה שעברנו היא מלחת גוג ומגוג. השבתי לו שאיני יודע, ואז היה מבקש שאספר לו איזו אגדה מהتلמוד. הוא אהוב לשמע אגדות מהتلמוד, כך אמר. סיפורתי מה שזכרתי. השתקדתי לבחור דברי אגדה שמחממים את הלב ונוטעים בו תקווה. כשסיפורתי היו כולם מטימים אזון.

לפעמים קרא לפניו מישהו מה כתוב לו בנו הקטן, או הראה לנו איזה ציור שללה בתו. אף פעם לא דיברנו על המלחמה שעברנו. כל אחד

הסתובב עם הסיפור שלו לבדו. חיליל אחר עשה לו בבקתה פינה קטנטנה, העמיד בה ארגז תחמושת ריק, פרש עליו מפה, והיה כותב כל היום כולה בעמידה כשבבו כפוף והוא מסתיר בידי את הכתב. ככל שהסתכלו עליו בתימהון. יש שאמרו שהוא כותב שירים, היו שהסבירו שהוא מכין גלויות מצוריות לילדים שלחו לו מכתבים על-ידי הוועד למען החיליל, והרבה אמרו שהוא שולח מכתבים של מהאה לכל רבי המדינה על המלחמה שהיתה. אלפונסו שיער שהוא כותב יומן ומספר בו בפרוטרוט כל מה שעבר עליו. אולי מישחו יאמין.

כך היה מנהגם של רוב החיילים בפלוגה; שלישי היום היו מטפלים בטנקים. שלישי היום היו ממתינים לרכב האספקה שהגיע מן הגדור. עט הרכב של האספקה היה מגיע מרציאנו האפסנאי. הוא הביא איתו חלקים לטנקים, סרבליים להחלפה וסמרטוטים מכובסים שהתקינו מקרעים של בגדים עבודה שנתקבלו. כורכים היינו אותם על החוטר שהרכבנו משבעה מותות כדי לנוקות ולשמן את התותח של הטנק בכל ערב וליבש אותו בכל בוקר.

גם קימל, השלישי הגדודי הממושך והלבוש בקפידה, בא עם מרציאנו האפסנאי. קימל היה מביא צורור מכתבים ועיתונים ומצרכים של השק"ם ולפעמים גם המחאות של הביטוח הלאומי. כשהוא היה מוסרים לנו פריטות שלום מן החברים שבפלוגות האחרות, בתל-אנתר ובתל-גרין, וגם מספרים לנו מה אומרים במפקחת הגדור; מתי נרד מן הקוו,ומי עתיד להחליף אותנו ומה יהיה. בכל פעם שהגיעו היה ניגש זדה לשישי לשאול אותו מה יהיה עם העסק שלו. יש לו לול של אפרוחים במושב. כבר שלושה חודשים אין מי שיטפל בהם. גם השותף שלו מגויס. הוא מסביר בטלפון לאשתו מה צריך לעשות. היא לא מצלילה. הרבה אפרוחים כבר מתו. בכל פעם קימל היה מקשיב לו בסבלנות, מוציא עט ופנקס קטן אדום

מכיס החולצה ורושם. תמיד הקפיד להוסיף לזרה מילה טובה וגם טפיחה על השם. פעם אחת הביא לו המחאה שהגעה על שמו מן השלישות הראשית. פיצוי על עשרה אפרוחים.

בשאר היום היו רוב האנשים מתעסקים במנות-הקרוב או באספקה שבאה. מדי פעם הגיעו חוספת של פירות וירקות טריים, סיגריות ומתקים, ולפעמים איזו הפתעה. החיללים שלא עישנו החליפו עם המעשנים את חפיפות הסיגריות שקיבלו מן האספקה תמורת חפיפות שוקולד. את השוקולד שמרו. כשהגיע תורם לצאת הביתה לעשרים וארבע שעות יתנו לילדים. חיללים אחרים היו מחליפים בגדי עכודה, קוראים חמץ או שש פעמים את המכתחבים שהגיעו אליהם, וכותחים אחרים תחתיהם. סטודנט אחד מן האוניברסיטה העברית היה מנסה וחזר ומנסה ללמידה את החומר ששלהו לו מן האוניברסיטה, מי יודע, אולי נשתחרר עוד מעט ויציל את שנת הלימודים. לא הסכימו לדחות לו את הבחינה. אמרו שיסתדר. אוניברסיטה מכובדת לא דוחה בחינות בגלל בעיות אישיות, כך החלטת הסנאט. שלושה בחורי ישיבה קבעו להם שיעור בתלמיד מגמרא קטנה שצין השיג, מסכת בבא-בתרא, כל אחד מנסה להזכיר חידוש ששמע מרבו בישיבה. לומדים וגם מעלים זכרונות מהישיבה, בחינת שיחת חולין של תלמידי חכמים. לימוד התורה החיה אותם. אלפונסו, הטען של שתים-ב'ית, היה שקווע כל היום בספר עב כרטס כתוב ספרדית, פניו טמונה בתחום הספר, לאוונו אוזניות, והוא מאוזן לקללות של מוזיקה קלאסית, שوبرט ומוצרט. אלפונסו אמר לנו שرك הגוף שלו כאן איתנו אבל הוא נמצא במקום אחר. שני צוותים היו משחקים בקלפים יומם ולילה, וربים בילו את זמנה בהמתנה של כלום, מחכים שיאמרו להם שם משתחררים.

החשכה הייתה יורדת בתל-הירוס מוקדם, התאורה בלילה אסורה, והקור

של כסלו הקפיא, לפיכך עוד קודם חשכה היו כולם אוכלים סעודה של ערבית, מתכנסים לאוהלים, ומתכנסים במעילי החורף ובכמלה שמיוחת צבאיות עד שיגיע תורם לצאת לשמור על הטנק בגשם שוטף. צוות אחד היה ביןינו, מט"ק טען ותוthon, שלא יצאו מן האוהל כל היום. מסרבים להסביר או להסביר. גם לא הסכימו להצטרוף לסעודות המפוארות שהחבריה הכינו מפעם לפעם ממנות-הקרב, דג מקרל מטוגן בשמנתו על מחבת מאולתרת שהכינו מקופסת פח, פרוסות לוף מבושלות עם שעועית ברוטב, ופלחי אשכליות לקינה. כשהגיעה האספקה היו נוטלים להם את ברוטב, וחוורדים מיד לאוהל. שם היו פורסמים את הלוף במכסה החדר של חלקם, וחזרו מידי לאוהל. שם היו נוטלים לחם ואוכלים על המיטות. הקופסה, מניחים אותו כשהוא קר על פרוסות לחם ואוכלים על המיטות. כשהגיעו זמנים לשומר היו נוטלים את הנשק ויוצאים לשמירה בלי מלה. בעלות השחר טיפולו בטנק טיפול-לפנוי-תנוועה שיגרתי כמו כולם, וחזרו לאוהל. להתעלמות הקללה שעשינו כל בוקר, לא ה策טרפו. על השאלה של חנן המ"פ הינו בראשם לחשובה.

חנן לא לחץ עליהם. ידענו כולם, אחרי המלחמה הכל יכול להיות. אפילו כשהחמה"ט הגיע לבשר לנו בשמחה שמתהילים סבב של יציאות הביתה לעשרים וארבע שעות, הם לא יצאו מן האוהל. גם כשקרוינו להם לעורק הגולה מי יוצא ראשון לחופשה, לא יצא מהאוהל. אמרו שם יعلו בגורל נודיע להם. הם מאמינים לנו. וזה אמר לי פעם שהוא שמע שהטנק שלהם נפגע בחאן-ארנבה. הם נחלצו ממנה. הנהג לא הצליח לצאת. התותח חסם את המדרפים. מאז הם שותקים. כשהוא אומר שזודה זודה ושה התוכחו ביניהם על הוצאות ההוא ואני עצמתי את עיני ונראה לי דוב. אני יודע למה. ההרהורים שוב מציפים אותו ואינם נותנים לי מנוח. מה קרה לדוב? הוצאות שלו נע מפתח ביום ראשון בצהרים. הטנק

שליהם נגע בדרך למחיצה בנפאה, כך שמעתי, מה קרה לדוב? איך זה
ייתכן שהצאות אינו יודע? על איזה טנק מספרים זדה וסשה?

ח

שלושה שבועות חלפו מיום שחזרתי מן החופשה. ספרתי את הימים עד לחשפה הבאה. היה זה כבר השבוע הראשון לחורש כסלו, ואני מתחילה להבין שגם נרות חנוכה נדלק כאן. אותו שבוע, בשעת צהרים של יום מעונן אחד, הגיע אלינו לפולגה רכב אזרחי מגויס. שלושה קצינים צעירים יצאו ממנה. לבושים היו במדים חדשים מגוהצים עם אות המלחמה על החזה, ודרגות נוצחות על הכתפיים. חנן, המ"פ שלנו, הסתובב תמיד בכגד עבדה. אף פעם לא רأינו אותו עם דרגות על הכתף. גם לנו חילק פעמי חנן את אות המלחמה. אסף אותו ערב אחד, כף ידו היה מלאה אותן שלחו לו מן השלישות, והוא פרש אותה ואמר: קחו לכם. לקחנו והנחנו בתרמיל באיזה מקום. אף אחד לא ענד את האות. אותו ערב גם הודיע לנו חנן שאמרו לו בשלישות שהעלו את כל אנשי הצוות לדרגת רב-טוראי. הוא סיפר שכאשר שאל: מה פתאום? השיב לו מפי הקשל"ח שאי-אפשר לעבור מלחמה כזאת ולהישאר טוראי.

הקדינים שהגיעו ברכב שאלו: מי כאן המ"פ? שלחנו אותם לבקתה. חנן רכן שם על הגנתתו, מנסה להפיעו אותו. הם יצאו אליו לאוהל המפקדים. אחר כמה רגעים שהסתודדו שם עבר חנן מאוהל לאוהל,

הריכין את ראשו בפתח ו אמר שהקצינים רוצחים לדבר איתנו, אנשי הוצאות. שלחו אותם מהפיקוד. חודשיים אחרי המלחמה. הם מהקריה. עוסקים בתיעוד המלחמה. אחד שיר לענף היסטוריה, אחד תחקירן והשלישי הגיע מבריאות הנפש. רוצחים לשוחח איתנו על מה שעברנו, אמר חנן, כמעט מתחנן, אני מבקש שנשחף איתם פעהה, אין מה לעשות, זאת הנחתה, הוראה של המכ"ט, נגמר עם זה וזהו.

החברים הגיעו באידישות. בקושי גרוו את עצם החוצה מן האוילים. אלפונסו יצא עם הספר הספרדי והאווניות על אוזנו, ציון יצא, טלית-קטן של צמר עליו והגמר בידו פתוחה, מסכת בבא-בתרא, פרק חזקת הבתים, הוצאות של שתים-ב' יצא עם הקלפים, ממשיכים בהליכה את המשחק, כשהקלפים והמטבעות מונחים על כפות ידיהם הפרושות, כשהיא יצא מן האוהל כדרכו, עטו רישען מגודל כמעט עד כתפיו ועל לחיו זיפי ז肯. על ראשו חבש סשה כובע-גרב צהוב שכרכובות אדומה השתלה ממנה. אף פעם הוא לא נפרד מן הכובע הזה. כשראה את הקצינים המגולחים והמצוחצחים עומדים ליד הטנקים, דרגות הסגן שלהם נוצצות, ובידיהם תיקים, גיחך במירירות. לך מספר להם מה עברת, אמר. הם הגיעו מהקריה. ישבים עם ספרים ליד השולחנות וכוכבים, ואנחנו נספר להם על המלחמה. חושבים שלמלחמות קורות כמו שמספרים התחקירים, או כמו שכותבים בספרים, או שיקרואו בתחקירים או בספרים. גם אני פעם חשבתי ככה. אולי גם ישאלו אותנו למה עשינו כך ולא כך, ולמה לא תקפנו מן האגן, ולמה לא הזעקו סיוע אווידי או ארטילרי, כמו שכותב. הם באים לשאול אותנו? לי יש כמה שאלות לשאול אותם! אולי הם יספרו לנו מה קרה ביום שני בבורק בנטפק? מי יירה על מי? ומה הסתורים עקרו פתואם? למה הם לא המשיכו לגלוש לטבריה? איך עמדו טנקים ביום"ח בלי זיוד? אולי הקצין התחקירן יסביר לי איך יוצאים למלחמה עם טנק שמניע רק

עם מטען עוזר בלי תיאום כוונות ובלי משקפת? לך תסביר להם מה עשתה הפלוגה של מנחם בצומת ווֹסֶט ביום ראשון, עומדת לה סתם כך חצי יום בלי קשר ובלי מפות כמשמעות אש חותפת. מה הם יכולים להבין? בקושי אני יודע מה עברתי.

חנן חזר והפציר בנו: חכירה בואו נגמר עם זה. אחרי עוד כמה הפטורות של חנן נאספנו כולם ליד הטנק שלו. הקצינים עמדו בשלשה מולנו, ידיהם על מותניהם. החלפנו בינינו הערות מרירות. חנן התאמץ להשתתק אותנו, אבל מזווית פיו ראיינו שבלבוכו הוא איתנו. הקצין שעמד באמצע הסביר שהם רוצחים שכל חייל יספר על יום אחד שעבר עליו במלחמה. עשרים וארבע שעות. כל מה שקרה באותו יום. אין מה לחושש. אין צורך להזדהות. אין צורך למסור פרטים אישיים. הכל חסוי. התחקירין ביקש שעד שניכנס לשיחאה אישית בקבתה כל אחד ירשום בניתים על טופס כמה פגומים הוא ירה, מאייזה סוג, לאיזה טווח, מה הייתה הפקודה לכל ירי, בכמה כלים כבדים הוא פגע לדעתו, וככמה כלים ורכבים, כמה הוא השמיד בפגיעה הראשון וככמה בשני. כמה כדורי מקלע יירינו במוצג בכל צורור. מה היו הפקודות בקשר, מה הייתה המהירות המומוצעת של הטנק, האם השתמשנו בתחכחות האישית והאם היא הצליחה לעצור את הדם, ועוד שאלות. הוא חילק לנו עפרונות ועטים ואת הטפסים של התחקיר. הטפסים היו דקים ומרשרשים ומלאים שורות שורות והרבה משבצות של טבלאות וביניהם נייר פחם שמעתיק לעותק את מה שעברנו. חמישה עותקים.

אחריך דבר הקצין שבא מביריות הנפש. הוא דבר לאט, בקול רגוע כשהוא מפסיק בין מלה ובוחן אותנו, כנראה כך לימדו אותו בקורס. הקצין מביריות הנפש הציג את עצמו בשם הפרט ואמר שהם לא ממהרים, יש להם זמן ויש להם סבלנות כמה שנרצה. חשוב להם

מאוד לשמעו כל פרט שעבר עליינו, דברים גדולים ודברים קטנים, מה עשינו בכלל וגע ואיך ירינו ומה ירינו ואיך הגיעו הנגעים ומיה פינה אוחם ואם פחדנו ומה עשינו שלא נפחד, ואפילו מה החפלנו ומה חשבנו, גם חלומות שלנו הם מוכנים לשמעו.

— אל תdag חביב! אנחנו נורמלים לגמרי, קרא אליו זהה.

— תלוי מה זה נורמלי, לחשSSH.

התחקiron ביקש שלושה שלושה ייכנסו לבכתה. כל אחד והסיפור שלו. הגיעו תורנו להיכנס לבכתה. שלושה בני ישיבה נכנסנו. יחד איתיהם נכנסו אלחנן ושלמה. אלחנן היה במלחמה הנהג של חנן המ"פ, אז עוד היה חנן מ"מ, שלמה היה התותחן של גמן, הסמג"ד, ואני התותחן של גידי בטנק-סמל.

התחקiron ישב במרכז השולחן בבקתה, המון ניירות וטפסים היו מונחים לפניו בערבוביה. פניו נראו מתחות. לימינו ישב הקצין מבריאות הנפש. לפניו הייתה מונחת כוס של מים. הוא ישב נינוח, משעין את הראש על כף ידו ומתרבן בנכנס. שום נייר לא היה לפניו. הקצין מענף היסטורי ישב משמאלו עם מחברת מסודרת, מדי פעם רשם לו העורות.

חנן ישב לו בצד, ליד הגנרטור, מנסה להשתיק אותו במכת יד.
ישכתי מול השולחן.

התחקiron, בלי להרים את ראשו מן הנייר, שאל: על איזה יום אתה מתכוון לספר לנו, חייל?

על יום שני, השבתי. מעלה השחר של יום שני ועוד יום שלישי בבוקר. הקצין רשם מהهو בנייר שלפניו, והרים שוב את ראשו אליו בשאלת:
יום שני? באיזה תאריך? בכמה בחודש?
מה פירוש באיזה תאריך? תמהתי. يوم שני! יום שני אחרי יום
הכיפורים! איזה עוד يوم שני יש?

במושאי כיפור עליינו לטנקים. ביום ראשון נענו לרמה. פנינו לצומת ווסט. לפנות ערב קיבלנו פקודה לנעו מהר לנפהח. אל תוך הטנקים הבוערים. בעלות השחר של יום שני יצאנו משם למחזבה למאוב. מה ה שאלה איזה תאריך?

סליחה, אנחנו חייבים לרשום תאריך, התנצל הקצין. הוא בדק ביום נס קZN, ורשם משהוו. עכשו אתה יכול לספר, אמר. הקצין מבריאות הנפש שאל לשמי וביקש שאדרט ושלא אדרג על שום פרט. גם מה שנראה לי שולי ולא חשוב. הכל חשוב בעינו. הקצין מענף היסטוריה לא אמר שום דבר.

התחלתי בלי שום הקדמה ולא פסקתי לרגע. הקצינים ישבו מולו והבטו بي' פנים חתומות ובמבט סתום, מדי פעם היו וושמים להם רשימות. כל הזמן התבוננתי בעיניהם, מנסה לנחש רק דבר אחד: מאמינים או לא מאמינים. לא הצלחתי. הם כאילו נזהרו שלא להביע שום הבעה. רק ישבו ושםעו. סיפורתי:

טנקים סביבנו נפגו. אחד בי"ת, דל"ת, שלוש אל"ף. אנחנו יודעים מי יושב בכל טנק. כולנו יצאנו יחד. יחד למדנו בישיבות, מתוכחים בחברותא על סוגיה קשה בגרמנית, או מתרצים את דברי הרמב"ם, יחד התגיסנו לטירונות במחנה שמוניים, עומדים שעוט במנגרש ומתרגלים עד כראענו תחת נטל האלונקות בשדות החורשים של גיבים ושל גבעת אולגה, מסיעים זה זהה לחורך שניים ולגמר את המסע. יחד הקפנו את המחנה פעם אחר פעם עם נשך בלי רצועה כשהוא מונף אל על, טל קראו זהה בטירונות, בטרטורים של מכ"כ תורן שעמד והתחבון בנו כשידייו מונחות על מותניו והוא רומז בקצת אצבוע לסייע נסוף, יחד עברנו הסבה לטנקים, מישחו במחלקה מחקר במטכ"ל קבוע שהמלחמה הבאה תהיה של שרין

ולא של חייר, אלה מאייתנו שלא הפסיקו לצנוח כעסו מאד, הם התנדבו לצנוחים, לא חלמו שייהיו טנקיסטים. יחד התאמנו אימון צמ"פ בחולות רפואיים, יחד נאספנו מחמש החפילות ועשרת הוויידויים של יום והכיפורים בישיבה לימ"ח הטנקים במחנה יפתח.

אני יושב לי מול הקצינים מן התחקיר ומנסה לספר באופן מסודר. אני יודע, הסדר מאד חשוב. אבל מה עשה? התמונות עלות להן מעצמן ומערכבות אותה. שתקתי רגע ועצמתי עיניים. הנה שמואל עולה. למעשה, רק כי בזירה דעה בכל סעיף קטן בש"ך ובט"ז, הנהג של שלוש אל"ף, תמיד היה בעל תפילה בישיבה; הנה אני רואה אותו מוציא את הראש מן הטנק כשנתקעה השיריה לפני גשר בנות יעקב. שמואל אמר לאיציק שהוא שמה שהוא עולה טהור אחרי וידוי ותשובה. המשכתי לספר:

אני יושב בתא תוחן וידוע מי יושב בכל טנק שנפגע. אבל עכשו אנחנו לא חושבים עליהם. גם לא על עצמן. עכשו אנחנו רק מחרשים מטרות ווירט. אנחנו במלחמה. אני אוסף את כל הכוחות ומרכז אותם בכוונת, מתאם שאף מחשבה לא תפרוץ לה החוצה. הטנקים הסוריים עומדים על הגבעה ממול. הטנקים הפורצים של הגדור שלנו נעים למטה, בדרך שכוואדי לכיוון חושניה הם סמוכים להם מאד. הפלוגה שלנו בחיפוי ליד הכביש. צריך לזהות היבט, שלא לירות על כוחותינו. בדרך כלל לא קsha לי לזהות את הטנקים הסוריים, הסימנים בולטים. יש להם צריח עגול ותווך שונה. אבל הפעם הכל כל-כך מעורכב, ככל כל-כך קרובים, והמשמש מסנוורת. אני מתחם לזהות לפני כל ירי, אבל אי-אפשר להתחמהה. כל רגע קבוע לחיים או למות. אני מוכחה לסמוק על הזיהוי של גדי. הראש שלו מחוין לצריח כל הזמן, אבל גם הוא בקושי רואה. המשכו לירות. עשית תיאום קרב. פגעה בטנק. הוא בוער. מטרה, אני אומר, ועובד לטנק שלו. יריתי עליו באותו כינון. פגעה גם בו.

התעודדתי. ראיינו חיליל חיר' ומשאות, ירינו עליהם במקלע. קשה להזות. משאית אחת בוערת באש. הפגזים הלו וקרבו אלינו. שני טנקים שלנו שעמדו לצידנו מימין נדלקו. אליו אמר שכנראה טנק סורי איגף אותנו ויורה علينا מן הצד. גידי מנסה להזות אותו ולא מצליח. גידי ממשן תחת פקודות לירות לחזית, לפי התוכנית, לחפות על הפלוגה שנעה למטה. גידי אומר שפגענו בכמה מטרות. המשמש בעיניים. אי-אפשר להזות. אנחנו יותר מדי זמן בעמדה. באימונים למדנו שאסור להישאר הרכה בעמדה אחת. חייכים לרדת ולהחליף עמדה עכשו. גידי אסור לרדת מן העמדה. אין טנק אחר שיורה עכשו. אם אין טנק שיורה, לא יורדים מעמדה, כך אמר, מוכרכחים לחפות על הפלוגה שנעה בוואדי. גידי היה קורא בקשר: חותחן, אש ! אש ! בלי להזכיר בפקודה לא את הטוח, ולא את סוג הפגז. לאלי הטען הוא אמר: מה שיש לך מוכן, מתען. אליה זה עוקץ לי: טענתי חלול ! מעיך בקנה ! ואני הייתי מכונן למה שראיתי בחלון צפיפות וירוה. הטוחים עכשו היו כל-כך קצרים שהמטרות מילאו את הפליטסלkop. לא היה צורך לכוון בעינית. אפילו בחלון צפיפות אפשר היה לכוון אליהם. פג אחד החפוץ סמוך לטנק. גידי קרא לי להזות טנק שמצודד אלינו מימין. מסכן אותנו. צודדתי לשם במהירות, מנסה להזות, לא מצליח, מיסכן אותנו. רם הפעם, רם לרגע. אני מאמין את העיניים. זיהיתי ! אני קורא, יורה חלול ! פתאום צעק לי גידי: יורים علينا. חותחן, טוח קובי, אש ! נהג, אחורה מהר ! חותחן, חתפלל ! בקושי שמעתי את קולו בסבך הרעים בקשר. יריתי פג וצעקתי: חתפלל אתה, גידי ! והוא צעק: אבל אני לא יודע !

חתפלתי. מקירות ליבי צעקתי: אָנָּא ה' הַוְשִׁיעָה נָא !

במושצאי יום הchiefories עליינו על הטנקים בפתח. שעיה עבר מטנק לטנק. הגיע אלינו. קרא לרוני ולי. נחפזים היינו להטעין פגוזים. רוני היה כפוף למטה על עירימת ארגזים של עץ, פורק אותו במחירות ומוסר לי, מדי פעם נקף אייזו אצבע בתפסי המתחת של הארגזים והדם נטף על הפגוזים. אפסנאי מטבחיה עבר על ידנו, זוק לנו מטלית, ואמר לנו לנגב את הדם מן הפגוזים. הוא שמע שפגוזים עם דם הם טימן לא טוב. אני עמדתי על הצריח, נוטל מרוני את הפגוזים ומוסר לאלי. אליו היה כולם בבטן הטנק, מקבל מני וממלא את הבטן. רק היציות שלו נתנהנו מלהעלת. שעיה קרא לנו: תחפלו. טוב להתפלל קודם שעולים למעלה.

שלושה בני ישיבות היינו בצוות, רוני הנהג, אליו הטען, אני הייתה החותחן. המט"ק הקבוע שלנו עדין לא הגיע. צירפו לנו מט"ק מילואימניק, גידי מכפר סבא. שש שנים היה בלוס אנג'לס, את הטנק שכח כבר, את כובע הטנקיסטים החדשניים לא הכיר כלל, גם אותו לא הכיר, גם לא את מכשיר הקשר, הוא משוכלל יותר ממה שהיה בזמנם, אבל הוא לימד הכל תוך כדי תנועה.

אל תדאגו, אמר גידי, אני עוד זוכר מה היה לנו בששת הימים, יש לכם הרבה ומהן עד שתוציאו כדור. עוד מתארגן בשטחי כינוס, עוד קיבל פקודות ומפות וקודם קשר קרבינו ונעשה תיאום כוונות לחותח. עד שנגיע לשטח כינוס אזכור איך סוגרים את ציפת המפקד, ואיך מנסחים את פקודות הירוי. בינו-מיים תבדקו מגלי ירי, זה העיקר. וחתעינו כמה שיותר פגוזים, בעיקר חולולים, הם cocci טובים, אני לא סומך על המיעיכים. אף פעם לא סמכתי עליהם.

כששמע גידי את שעיה קרא לנו להתפלל, עסוק היה בהרכבת המקלע. הוא בדק לו תיאום קנה ותיאום ירי, הרים את עיניו ואמר: חברה, אני

רוצה שתדעו עם מי אתם יוצאים למלחמה. אני אתאיסט.
זה היה מזמן. לפני שעליינו למלחמה.

טוח קרב! יורה! יריתי ב מהירות פגוז. רוני שליב הילוך אחורי. חבטה אדירה נשמעה. הפריטלסקופ קפץ והכה כי בעין בחזקה. כסייעתי לקצינים על החבטה הרגשתי פתאום שוב את הכאב בעין ממכת הפריטלסקופ. שניים הרבה חלפו, וכשאני כותב מה שסיפרתי שוב חורו הכאב. באותו מקום בדיק. מעל העין. המשכתי לספר:
הטנק מיטלטל. הפריטלסקופ מכח שוב. הפעם בכתף. מה קורה? צוות, נגענו! צוות, لكפוץ! אני שומע באוזניות שכוכב הטנקיסטים הלוחץ. קשר הפנים של הטנק עובד עדרין. קשר החוץ ניתק מזמן. זה קולו של גידי, זה ברור, אני חושב ב מהירות. הוא אומר לךפוץ מהטנק. הטנק נפגע. גידי אומר לךפוץ. מיהרתי.לקחתי את העוזי בלי הרצואה שהספקתי לחילז ברגע האחרון קודם שייצאנו מפתחה במושאי כיפור.

אפסנאי אחד של החטיבה התקשה או לחסום בגופו את הנשקייה. לא יוציאו נשק בלי לטופס עם כל הפרטים בשני עותקים. הוא לא מנפק נשק בלי טופס. יהיה מה שיהיה. יש לו כבר הרבה ניסוון. אף אחד לא יאמר לו מה לעשות. לא סמל ולא קצין. באפסנאות הוא קובלע. רק הוא. אם יהיו בעיות ויעלמו נשקים, יבואו אליו בטענות, ואז לא יועילו לו שום הסברים. מלחמה או לא מלחמה, איש לא יחפה עליו, הוא כבר מכיר את זה, הוא לא יום ראשון בצבא. המונע צבאו על החלון של האפסנאות. כולם היו לחוצים, והוא שאל בקפנדות את העומד לפניו: מה המספר אישי, חיל? מאיד בפנס-עיפרין ומנסה לכתוב. העט הזה לא כותב. איזה מין עטים נוחנים לאפסנאים? למי כאן יש עט? אף אחד לא השיב. האפסנאי

זוק את העט בחמו, סגר את החלון, נעל את הנשקייה והלך לחפש עט. קצין אחד מהסיוור הגיע לאפסנאות, צרייך משקפת לג'יפ. ראה אותנו וצעק: מה העיכוב הזה? אמרו לו שהאפסנאי מחשש עט. אתם מטרופים? אתם לא מבינים מה קורה? אנשים נהרגים שם למעלה ואתם מחששים לכם עטים? בלי להמתין לתשובה בעט הקצין בכוח בארגז הנשקי. הארגז התפרק. עשרה עוזים משומנים התגלגלו על הארץ. חיללים חטפו להם רובים, ורצו לטנקים. על השולחן היו מונחות חבילות של רצועות לעוזים הקשורות בסרטים, מי שהשיג רצואה השיג.

גידי קרא לי: תוחנן! אנו זדים. חטפי עוזי אחד ועליתני. לא הספקתי לך רצואה.

לקחתني את העוזי ללא הרצואה בידי אחת ומימה בידי שנייה. השעוני שני מרפקים על כיפת המפקד והשתחלתי מן הצריח. קופצתי במהירות מן הטנק. ידעתי, כל רגע הוא עלול להתפוצץ עם התהמורת. ראתה את אלוי הטعن בחוץ ליד הטנק. הוא היה עייף, כל הבוקר טען פגיזים ללא הפוגה, פניו נראו מתחות, מפוחות, הסרבל שלו ספג זיעה. בידו היה רימון. גם גידי קפץ.

רגע! קראתי. מה עם רוני? רוני לא יצא מהתא. אולי הקשר שלו לא עובד. כדורים שרכו סביבנו. קרכתי לתא נגג וצעקתי בכל כוח: רוני! נפגענו, רוני, צא! רוני השיב לי בשקט: לא יכול. אני נועל. אי-אפשר לפתח מדפי נגג. התוחח שלך חוסם אותך.

כל טנקייט יודע, כשהתוחח נמצא על המדף הנגג איןו יכול לצאת מן הטנק. במצב זה של התוחח הנגג גם איןו יכול לzychול פנימה אל תוך הצריח. תמיד מזהירים הנהגים את התוחחנים לא לשכווח להסיט את התוחח מעל מדפי נגג. כשעברנו את גשר בננות-יעקב הזכר לי רוני: אם

קורה משחו אל תשכח את המדףים. עליתי שוב לטנק וקפצתי לתא תותחן, מהר לצודד תותח, שלא יחסום את המדףים של הנגה. הצדוד החשמלי לא עבד. האלטְרָנְטוֹר הלק. כשציריך אותו הוא לא עובד. התחלתי לסובב את הידית הידנית. בקושי זהה. דפקתי עליה בכף ידי בכל הכוח, מהר. ידעתה, עכשו אנחנו מטרה לכל הטנקים הסוריים שמולו. כל התותחנים אוחבים לכונן על טנק שכבר נפגע. מטרה נחה.ומי שירה קודם בודאי יירה שוב, ועכשו יכוון לказעה עליון, לפגוע בצריח. מן הסתם הפקדות אצלם הן כמו אצלנו. סוף סוף הידית זהה. אני מוריד את הראש לתחתית הצריח ושאל: רוני, אתה מצליח? לא, הוא מшиб בשקט. המשך לצודר ימינה, מהר! אני מאמץ את כל הכוח. הידית בקושי נענית. משחו מפיער לה לנוע. היד כבר כואבת, יש פטיש קילו לידיו. רגע קודם שיצאנו מפתח אליו מצא אותו בתיק כלי נהג שהיה זורק על הרცפה באפסנות. הוא הספיק לדחוף אותו לצריח. אני מכח בפטיש. לא חושב על כלום. רק על הידית. היא זהה. היא זהה. הידית זהה. ועכשו, מהר. רוני! אתה יכול? כן, הנה, התחלתי לפתוח, אני דוחף מדף ימין, פתחתי, הוא אומר, כמעט, לא מספיק. עוד קצת לצודר, עוד קצת והראש יוצא. אין לי כוח בידי, הידית נגדי, עוד מכח ועוד אחת. רוני פתח. אני יוצא! צועק לי רוני.

קפצתי מהר. עכשו היינו ארבעתנו למרגלות הטנק. גידי מראה כיון. לשם, מהר, לרווץ. רצנו שפופים על אבני הבזלת. כדורים עפו סביבנו. הטנקים שמולנו זיהו אותנו. יורים علينا במקלעים. אש צפופה. נתומים מהאבניים עפים علينا. זכרתי משחו מהתירונות, איימון פרט. צריך לרוץ באלאנסונים ולהנמייך צללית. כך היה וולברג, המ"מ הקשוח שלנו בטירונות נח"ל מוצנח, אומר תמיד. הוא הגיע אלינו מן הצנחנים. אנחנו היינו פלוגה מעורבתת מבני ישיבות וחברים של גרעיני קיבוצים. נחלוים! אצל תלמדו

חילוות. חיילוות היה קורא זהה, בלמ"ד שרווקה. אכנים את זה לכמ לעצמות בכוון. מי שלא הנמייך אצלו צללית במסלול פרט, היה צריך לשבוב אלונקה אחרי חצות במעלה גבעת הגברים של מחנה שמונים, לעלות ולרדת שבע פעמים. היום זה טרטור, ואתם מקטרים, היה אומר וולברג, במלחמה אתם הודו לי. מי חשב אז על מלחמה.

אלי החישב על האדמה. הוא היה מותש. כל הבוקר טען פגזים בלי הפסקה. אני לא רץ יותר, אמר. אין לי כוח. אם אתם רוצחים, רוץו אתם. בין כך אין מה לעשות.

אלי, מה איתך? קורא לו רוני. רוץ! מוכרכחים. אל, בוא, רוץ לידי, אני אומר. נח' מסלע שפגע בו כדור עף אלינו. מגיעים, כבר מגיעים. אלי, קדימה! הוא התرومם. חיכינו לו. ראיינו שגידי רץ קדימה. קראנו לו. הוא לא שמע. אחרי רגע הסתובב גידי אלינו, וסימן בידיו על האוונינים וחזר וסימן תנועת שלילה. גידי לא שומע, אני אומר לרוני. מה קרה לו? גידי נפגע? לא היה זמן לחשוב. מוכרכחים למהר. יצאת משטח אש. רצנו קדימה. עברנו את הכביש. סוללת עפר הייתה שם. שכבנו אחריה. כמה עצי אקליפטוס הסתיירו אותנו. הסורים ירו על כל מי שנע. ראיינו את הטנק של טיקטין, שעמד על יד הטנק שלנו, מצליה להיחלץ במחירות. נסע בהילוך אחורי. הנה הוא מגיע סמוך לככיש. אנחנו יכולים לעקוב אחריו מרוחק. רוני מחליט ללכת לטנק של טיקטין להביא מים. מי יודע כמה זמן נשאה בשטח, וכמעט שאין לנו מים. ראיתי את רוני מחרום ממסוללה, צועד כמה צעדים ותclf שוכב על הרצפה וזוחל אלינו במחירות. שובל של אש נראה לפניו. הסורים הבחינו בו, ירו עליו. ירו על כל מה שהוא. גידי ואלי שכבו. רוני ואני צפינו מעבר לסלולה. פגנו פגע בטנק של טיקטין. הטנק של טיקטין בוער. טיקטין ועוד מישחו קופצים מן הטנק. הם נראים שרופים לגמרי, כמו לפידים. שופכים על עצם גיריקן של מים ומתגלגים

על האדמה. יורם עליהם כל הזמן. הם זוחלים לככיש. אולי נוכל לעזור להם. איך נגיע אליהם?

מכונית פורד אסקורט לבנה דוחרת ב מהירות על הכביש מצפון לדרום. רוני ואני קופצנו לככיש, מנסים לעצור אותה, אולי נציל את חיינו, אולי גם את הצוחת של טיקטין. רוני אומר לי: כנראה איזה עיתונאי מהמר על חייו בשבייל כתבה מהקרבות, חושב שאחנו בששת הימים. כשהתקרבה המכונית אלינו ראיינו שהמכונית מלאה חילילים פצועים. הנפנו את ידיינו בכוח, מתפללים, אולי יבחן בנו. מי יודע, אולי הסיכוי האחרון שלנו. לא. הוא לא הבחן בנו. הנוגג לא הבחן בנו. לא האמין שיבחן בנו ב מהירות המטרופת שדרה בה, אבל התפלנו. המכונית חלפה על פנינו בדרכה. הסתכלונו אחיה מאוכזבים, המומים. מי יודע מה יהיה.

לימים נודע לי מה שלא ידעתי אותה שעה שסיפרתי לקצינים, מי היה באוטה מכונית ומה נתגלו עימה. וכמה טוב שלא הבחן בנו. מה' מצעריךבר, ואקס מה'יבין פרפו. שנה אחר המלחמה השתתפתינו באימון טנקים של הגדור. בתדרגיל הגדורני ראייתי את טיקטין מפקד על טנק. כל הזמן הבטתי בו. פניו היו מצולקות. לא האמנתי שהוא חי.

— איך ניצלה? שאלתי אותו. ראייתי אותו שרוף לגמרי! והוא סיפר: קופצנו שורפים מן הטנק. כיביתי את עצמי באדמה. הפנים היו מלאות שלפוחיות שכיסו לי את העיניים. הרמתי אותן בידי, וזחלתי לככיש. ראייתי מכונית אסקורט דוחרת מצפון. ידעתי, חיים או מות. אימצתי את כל כוחותי והרמתי יד. לא יודע איך הנוגג הבחן בה ב מהירות שדרה. הוא עצר. אסף אותן. הצל את חיינו. אתה יודע מי היה הנוגג של האסקורט?

שאל אותו טיקטין.

הנוגג היה אוריאל חפן. אסיר-ציוון באירטוריאה. המוח של הבריחות

שם. מיד כששמע על המלחמה עלה לגולן עם המכונית שלו. נסע מעלה ומטה לחילץ פצועים.

אותה שעה שהמכונית חלפה על פניו כאבנו למא לא הבחן בנו. אילן היה אוריאל מבחין בנו, מי היה מצליח את טיקטין?

הказינים הבינו כי המשכתי בספר:

חרוננו ושכנו במדרון הסוללה, צופים לצפון. רוני ראה כמה טנקים מגיעים מצפון. זיהינו אותם מיד. טי חמישים וחמש. אי-אפשר לטעות. נראה האסורים עושים תנועת מלkickים, אומר לי רוני. מטוס סקייהוק שלנו הגיע מזיה מקום. הנה הוא יורה עליהם. החלתו שא-אי-אפשר להישאר כאן. אנחנו חייכים לווז. קראנו לאלי. רוני משך את גידי, והשכנו לנוע. העגנו לציר הנפט. גשרון מעבר-מים היה מתחת לבביש. גידי עזר. הצענו להיכנס לשם. גידי לא שמע. סיימו לו בידיהם, הוא היסס רגע, והניף ידיו לשליה. לא, אמר בהחלטות. הבנו, קרוב מדי.

לגידי אין כוח. הוא אינו שומע. עכשו הוא גם אינו רואה ברור. מה קרה לו? רוני לוחח אותו בידו ומושך אותו אחריו. אנחנו ממשיכים. המשכנו לזרוץ לכיוון צומת ווּסְטָט. האדמה תחתינו רעדת מהקרבות. נגמר שורי עבר לידינו, יורה לכל עבר. הורדנו את הראשים. הוא לא זיהה אותנו. קול של פג נשמע. הנגמר נדלק. בוער באש. רעש נורא מעלינו. הרמננו ראשים. מטוסים מעלינו. רוני אומר שהם מטוסי סוחוי. טסים כל-כך נמוך. ממש מעלינו, המשכנו לזרוץ. הגענו למסתו במודד הגבעה. שטח מת. גידי עזר. ישבנו על האדמה. גידי הורד את הקסדה, בדק את האוזניים, לא זיהה בהן שם פגיעה חיצונית. שקע נראה בקסדה. הוא הראה לנו. נראה כדור פגע בה. איבדתי את השמייה, הוא אמר בשקט. לא יודע

למה. גידי שככ על האדמה. גם אליו שככ, היה עייף מאד. כל הבוקר טען במסירות בליל מלאה.

רוני ואני החלנו שנשמרו שניינו בתורנות. התפוצצות נשמעו כל הזמן. הסתכנו סכיבנו, בוחנים את עצמן. ארבעה אנשי צוות בלי טנק, אני מסכם לעצמי, מט"ק שאינו שומע, שני עוזים, אחד בלי רצועה ואחד עם, רימון רסס אחד שלו הפסיק להוציא מאן הטנק, ומימייה אחת כמעט בלי מים. מה קורה סביב? הכוח נפגע. ראיינו את הטנקים בוערים אחד אחר. הسورים בוודאי יגיעו הנה תקופה. שמענו משאיות שנעות על הציר. ידענו שלא היה אף כוח טנקים אחריםנו. כולנו, כל הטנקים של החטיבה, התרכנו במחזבה ויצאנו יחד. הגדור נפגע. נפאה נכבה. העיקר, לא לאבד את צליות הדעת. לחשוב בהיגיון. אני משתמש את כיס החולצה. ספר תהילים קטן היה שם. 아마 נתנה לי אותו לפני שייצאנו. הוא שללה. הרבה וondrous שפכה בו. תמיד הייתה קורת תהילים בשכת אחורי מנהה. מזמור לדור ה' רצוי לא אחים. בנאות דשא ירביצני על-מי מלחות ינבלני. נפשי ישובב ינחני במעגלי-צדק למען שמו. כךABA מנעימים בקידוש של שכת בCKER בנעימה שלולה. תמיד חשבתי שהזモר שלו. כל-כך מתאים לרגע הנשק בעולם בשכת בCKER לפני הקידוש. אבל עכשו האיר לי פסוק אחר מן המזמור: גם כי-אלך בגיא צלמות לא אירה רע כי אתה עפדי. הרגשתי את הפסוק הזה. בוודאי דור כתוב אותו במוחך בשבי. מה יש בהם מזמור תהילים שככל מי שקורא אותם חושב שנכתבו עליו, כמו ציור של דיוקן שמכל זווית שאתה מתבונן בו דומה عليك שהוא מתבונן בך?

מטוס נפל. שלנו או שלהם? ארטילריה יורה כל הזמן. מי יורה? لأن יורם? איפה הسورים? سورקים את השטח? יגלו אותנו? אולי החרמ"ש של החטיבה שלנו עליה?

כשיצאנו מפתח במווצאי כיפור, אמר הסמח"ט לחרמ"ש שהם נשארים בפתח. אין לח"ד מה לעשות עכשו למעלה. זאת אינה מלחמה לחרמ"ש. הם התאכזבו. למוטי נראו דמעות בעיניים, יפסידו את המלחמה. אולי בכל זאת העלו אותם עכשו, והם יגלו אותנו. איך נזהה את עצמנו שאנחנו לא אויב? יש לנו טלית קטן. ואולי שלושת הטנקים שלנו שנתקעו אחרי הגשר יגיעו? כשעברנו את הגשר רأינו איך מורים והמכונאים מהסדרה של הגדור מתנפלים עליהם עם ארגזי הפלים. אולי הספיקו כבר לתיקן אותם.

המחשבות מתרוצצות. שtiny מים. בירכנו: *שַׁחֲפֵל גְּהִיה בָּךְרוֹ*. כמה יש בה בברכה ש אדם מברך על כס של מים. גדי אמר: נישאר כאן עד שיחשיך. אחריך נחזור לטנק הפוגע. בלילה הסכנה פחותה. לא יזהו אותנו במחומה זו. כל מיני חיילים מסתובבים כאן בשטח. אני חושב שנפגעו זחל וגלגל הינע בטנק שלנו, אולי גם הצריך. פג' פגע בהם. נתkan: הנהג ייתן ?תֶּה, השרשת תהיה פחות מתחוה, נוציא לום ופטיש חמישה קיל', נפרוס, נקצר זחל, נחבר לכוח, ונמשיך להلاה במלחמה. לא נוטשים טנק.

לא הבנו על מה הוא מדבר. איך נחזור לטנק? איך נתkan אותו? לאיזה כוח נחבר? איך נפרוס זחל בלי חולץ טבעות? אין לנו בכלל תיק כלי נהג. מאיפה נביא לום? ידענו שהכיוון של הכוח הוא לחושניה ולסינדריאנה. אבל אין לנו מפה והקשר משובש. מה עם השמיעה של גידי? איך נילחם עם מט"ק שאינו שומע? מה עם הטנקים הסוריים שגולשים מצפון, עוד מעט יגיעו אלינו.

ישבנו ושתקנו. אליו ישב בצד, לופת את הרימון בחזקה. פתאום אמר: — אני לא יודע מה התוכניות שלכם. אני לא נופל בשבי. אם הם באים, יש לי רימון.

כלנו קראנו סיפורים על השבי הסורי.

רוני אמר לו בשקט, כאילו הוא מתווכח עם חברותא בבית-המדרש:
 — אלי, על מה אתה מדבר? אתה יודע שאסור. כך כתוב: שָׁפֵךְ זֶם
 הָאָרֶם בְּאָרֶם דָּמוֹ יִשְׁפַּךְ. ודרשו חכמים: בְּאָרֶם — לרבות המאבד עצמו
 לדעת. הסתכלו שניהם עלי.

— בודאי אסור, אמרתי.

אלி הקשה علينا מלחמת שואול והפלשתים. הרי מפורש שם ששאל
 בקש להמית את עצמו כדי שלא ייפול בידי אויביו, ועוד אמר אלי, שנדרה
 לו שקרא פעם לאחר מהראשונים התיר בפרעותה שהיו בימי מסעota הצלב,
 שהמתירא שלא יתנוול במלחמה יאבד עצמו לדעת וסמן על מעשה
 שואול.

רוני ואני נזעקנו: דברים דחוויים הם. לא כך נפסקה ההלכה. איסור
 חמור הוא. וגם מעשה שואול לא כך מתפרש. אלי שאל:
 — ומה אתם תעשו? חילכו בסורים עם שני עוזים? תיכנעו? תיפלו
 בשבי?

גידי הבהיר לנו, מנסה לדעת מתחנות שפתחינו על מה אנחנו מתווכחים.
 לא מצליח. שתקנו. אחרי כמה רגעים של שתקה שאל אלי: מה יהיה?
 הסורים ימשיכו ויגלשו לטבריה עם הטנקים? מי יעזור להם? חיילי
 מפקדה? כשלعالינו עם הטנקים ראיינו אותם יושבים קבוצות קבוצות עם
 רוכבים בצומת בראש-פינה. ואולי האורחים של טבריה יעצרו את הטנקים
 עם בקבוקי מולוטוב, כמו שקרהנו בסיפורים על מלחמת העצמאות? האם
 אנשי החבלה של הנדסה קרובית יפוצצו את גשר בנות-יעקב כדי לעכב
 אותם? האם יתכן שלא ננצח? ומה עם אתחלה דגאולה? האם תיתכן
 נסיגה בגאולה?

אמרתי לאלוי, תשובה אין בידי, אבל נזכרתי מעשה. פעמים רבות
כשאין לי תשובה אני נזכר במעשה שהיה:

שמעתי, כשהיו הגרמנים הארוורים הולכים ומנצחים ועושים ביהודים
כל מיני פורענויות נוראות, וכבר דימו שהעולם כולו ייפול בידים, והיו הם
סמכים לארכ'-ישראל ונתייראו מהם היישוב הרבה וביקשו להתבצר על
הר הכרמל, אותה שעה אמר הרוב הרצוג זכרונו לברכה, שלארץ-ישראל
הם לא יגיעו. אחר המלחמה שאל אותו חכם אחד שהכיר אותו, וידע
תמיד כל דבריו על-פי שכל, אמר לו: על מה ספק כבודו? וכי נבואה
ניתנה לו? וכי יש מי שידוע חשבונו של מקום? וכי יכול אדם לכזון מה
מתכוונים לגוזר علينا מן השמים? והשיב הרוב הראשי שלא נביא הוא
ולא מרוח הקודש אמר מה שאמר, אלא יודע הוא שדברי חכמיינו אינם
шибים ריקם. מדרש אחד יש בידו, וכתווב בו שפעמים חרוב הבית, חרובן
שלישי לא יהיה. פעמיים גלו ישראל, גלות שלישית לא תהיה. ולא אמר
הרוב היכן הוא המדרש. איני יודע אם מפני שנuttleם מקומו מאותו גאון
אותה שעה, או כוונה הייתה בידו שלא גילה. הרוב טrho חכמים אחר-כך
לדעת לאיזה מדרש כיוון. מגודל אחד שמעתי שהוא מדרש שיר-השירים.
גידי הבין מתחנו ידינו שאנחנו מתפללים כמו שהיינו מתחוכחים
בדרכי תורה בטנק בדרך ממחנה יפתח לקשר בנות-יעקב.

— אני לא יודע על מה אתם מדברים ומה כתוב במקורות שלכם, אמר,
אבל דבר אחד אני יודע: אנחנו ננצח. אנחנו ננצח כי אנחנו מוכרים
לנצח. שתקנו.

השעות חלפו. רוני ואני החלפנו בשמירה ובחכפיה על הצומת, גידי
נדם. רוני הצעע שנזחל לאט לאט. חיפשנו את הכוון. ראיינו את הגדר
של ציר הנפט. זכרתי שלמדנו, מי שישרי בקרה מותר לו שיידור נדרים.

התחלתי לחשוב מה אקבל עלי לעשות אם נינצל מן הzcורה. קיבלתי מה שקיבלת. דבר אחד ידעת: העולם לא יהיה עוד בעני מה שהיא קודם. המשך הלכה וסקעה. העולם היה מחשיך. שתינו מים. גידי התאושש. חזרים לטנק, אמר. התפלנו תפילה מנהה. את נפשנו שפכנו באורה תפילה. רעד עבר בנו. אחר-כך אמרנו פסוק פסוק את המזמור אשר הפעלות ממעמיקים, שכותב דוד בתהילים. בישיבה נהגנו לומר אותו על חולים מסוכנים. ממעמיקים קראתיך ה'. ה' שמעה בקולי תהיאנה אוניך קשיבות לקול תחנוני. קויתי ה' קותה נפשי ולדברו הוחלטי. נפשי לה' משمرם לפקר שמרים לפקר.

התחלנו לנוע לטנק. הולכים אחרי גידי. חשבתי: כי רגע באפו, חיים ביצנו, בערב יlin בכி ולבקר רעה. משאית עוברת על הכביש. התחופפנו. שלנו או שלהם? הلقנו שפופים במקביל לככיש לכיוון צומת השרוון. הגיענו לגבעה שצופה על הצומת. ראיינו שם זחל"ם וקבוצת אנשים. לא ידענו מי הם. שלנו או שלהם? רוני זיהה פירצה בגדר של ציר הנפט. החלטנו לעברו. מישחו העיר שאולי יש מוקשים בין הגדרות. ערכנו דיוון קצר. מחליטים לעבור. זיהינו טנק. הוא שלנו, זה ודאי. אנחנו מכירים את הטנקים שלנו. קרנוו אליו. חיליל ישב על הצריח. הכרנו אותו מיד. יוסי. חבר ילדים, מהישיבה. יוסי חיבק אותו בחום. הצות יושב על הטנק. הטנק תקווע. הם לא יודעים מה קורה בשטח. ביום ראשון בבוקר הם יצאו ראשונים מפתח ונסעו ישר עד שהגיעו לרפתות של עין-זיוון. הם לא העלו על דעתם שהסורים כבר בנפהח. כשהתבררו בחטיבה היכן הם, שלחו סיור של גולני להחזיר אותם. עשויהם הם עומדים כאן. ממתינים. יוסי מציע לנו לאכול משהו. הם השיגו כמה מציאות וסדרניים מקופסה. גידי אומר שאין זמן, חביל על כל רגע. צריך לחזור לטנק להמשיך במלחמה. המשכנו לנוע לאוזר המארב. משאות נעו על הציר.

התקרנו לצומת. אחיו של יהודה עמד שם בגדים אזרחיים ליד זהל"ם. מלא דאגה היה. מhapus את אחיו. אמרו לו שראו אותו במארכ' בńפאה ליד המחצבה. יהודה למד עם רוני בישיבה. הוא היה איתנו בגדור. אולי ראיינו אותו? לא. לא ראיינו. בזחל"ם היו גופות מכוסות בשמיכות. אחיו של יהודה עלה על הזחל"ם. המשכנו לנעו.

הגענו לאוזור המארכ' ליד המחצבה. הזכר הראשון שבו הבחנתי היה השקט. שקט מוזר. אפשר היה למשש אותו. רק הבודק היה המקום רוגש והלב רועש במהomat מלחמה, וعصיו, באותו מקום ממש, דומה משונה. דמהה של ביז' הערביים. לא ראיינו רכב נושא ולא שמענו קולות נפץ. גם הארטילריה שקטה. טנקים היו פזורים בשטח, חרוכים, פגועים ותקרעים, והתחותים שלהם מכונים לכל מיני כיוונים. כמה מהם היו שרופים לגמר, אחד עמד בלי צירח, אחר שכב על הגחון. לא היבטנו ימינה ושמאליה. הילכנו ישר אל הטנק שלנו. לא ראיינו איש. זיהינו את הטנק שלנו מרוחק. עומד לו במקומו.

איןנו יודעים כלום. מה קרה? מי עצר את הסורים? האם החיפוי שלנו בכלל זאת עוזר? הצלחנו לבסס אותם? להשתות אותם? לעכבר אותם? האם כמה טנקים מהפלוגה הפורצת שלנו הצליחו לפרוץ לכיוון חושניה? נראה שכן. איפה הגדר? מה קרה לאנשי הצוות של הטנקים שעמדו שרופים סביבנו? אפשר לקרוא את המספרים שעל הטנקים. הם כתובים בשחור על שקי היוטה הלבנים שקשורים על תא היזוד. דל"ת, שתים אל"ף, אחד, היכן אנשי הצוות? לא שאלנו כלום. רק הילכנו אל הטנק. אנחנו במלחמה. גידי אמר שנתקן את הטנק ונמשק. אסור לעצור. אסור לנטרש טנק. נמצא את הכוח. הם בדרך לחושניה. אנחנו זוכרים שכך אמר המכ"ט בפקודה אותו לילה במחצבה בńפאה: הולכים על הרים בחושניה. בהצלחה! זה היה אמיתי. נראה כאילו עברה שנה. נמצא את

הגדר, אמר גידי, נחבור אליו. לא נוטשים טנק. חיבבים להמשיך הלהה במלחמה. קרבנו אל הטנק. משעהנו אליו אמר גידי שהוא חושב שפתאום הוא שוב שומע. הוא הסיר את הקסדה וביקש שאומר מהهو בקול.

— מט"ק שומע? שאלתי, מרימים את קולי, כמעט צועק.

— כן, תוחנן. מט"ק שומע, שומע.

רוני מיהר להציג בתא שלו, תא נהג, מלא וסיסים היה. זיהינו פגיעה קשה בגלגול הינע. גידי ורוני בדקו אם אפשר לעשות קיזור זהל. אני מיהרתי לטעס על הזרית. מחפש את התרmil של לי בתא זיוד מס' תשע. תמיד הנחנו שם ציוד אישי. התרתי את הקשרים של סרטי המקלע, והסתrophy את שני הכבישים הכבדים של רשות ההסואה שהיתה מגולגת עליון, פתחתי את מכסה התא, ופניתי משם מכל מים וכמה ארגזיות חמושות קלה למקלע שהיו מונחים פתוחים ורשורות הבדורים שלהם מפוזרות בלי סדר. מצאתה את התרmil של לי למטה. הוא היה מעור אבל שלם. הזריחתי לפתחו אותו, התרתי את הרצואה מאבום עיקש ומיהרתי להוציא את שkit התפילין ואת הסידור. ראש תיבותשמי היו רקובים על תיק התפילין וגם מגן-דוד בחוטים של זהב.AMA קראה למגן-דוד: ציון. כך קראו לו במצרים. נשקתי את התפילין בחיבה.

ביום שנעשיתי בר-מצווה הנחתי אותו לראשונה. במנין הנץ החמה של הפעלים יוצאי בגדר בכית-כנסת הרמב"ם, בשיכון עולים בית-מוזמיל. ממהרים היו הפעלים לעבודתם ביערות של הקрон קיימת, משכימי קום. תמיד החפלו עם הנץ החמה. אותם ימים לא היה שכונה מנתין מאוחר יותר לתפילה שחרית. כולם עמדו אז סביבי; אבא, והדוד נינו, והדוד ג'קו, והדוד זיק וחכם בנימין, מדריכים אותו איך להرك את הבית על הזורע, וכייזד לכורע את הרצואה על היד, ואין לעשות צורת ש"ז, ולקשרו על

האכבע שלוש טבאות כשאני אומר: ואַרְשָׁתִיק לֵי לעולם. ואַרְשָׁתִיק לֵי בעזק ובמשפט ובכח וברחמים. ואַרְשָׁתִיק לֵי באמונה, וידעת את-ה. רעדיה אהזה بي. קשתי את התפילין באהבה צו ובהתרגשות צו שכמעט עצרתי את הדם, וסימני הרצואה על ידי השמאלית עוד ניכרו בי ימים רבים. אותה שעה הנשים בעזרה זרכו סוכריות וכולם קראו מכל עבר מזל-טוב. או ניגש אליו הרוב הוזן של בית-כנסת הרמב"ם, הדיין חכם שלמן חוגי עבורי. סברתי שגם הוא בא לברך אותי במזל-טוב, אבל הוא הניח ידו על ראשי, פתח לפני כורך של הרמב"ם וקרא:

וְכָל הַרְגִּיל בְּתַפְלִין מַאֲרִיך יָמִים, שֶׁנָּאֹמֶר: ה' עַלְיכֶם יִחְיוּ.

והוסיף וקרא מדבריו של הרמב"ם בעניין הציצית, התפילין והמזווהה וכן קרא:

חַבְּ אָדָם לְהַזְהֵר בְּמַזְוֹה... וְכָל-זָמָן שִׁיבְנֵס וַיֵּצֵא יִפְגַּע בִּיחוּד הַשָּׁם... וַיַּזְכֵּר אֲהַבְתָּנוּ וַיַּעֲזֹר מִשְׁנָתוּ וַשְׁגַגְתָּנוּ בְּהַבְלִי הַזָּמָן. וַיַּדַּע שָׁאַיִן דָּבָר קָעוֹמָד לעולם ולעולם עולמים אלא יִדְעַת צוֹרָה עולם, ומִיד הַוָּא חֹזֵר לְדַעַתוֹ וְהוֹלֵךְ בְּדַעַת מִישְׁרִים. אָמָרוּ חֲכָמִים קָרְאָשׁוּם: כָּל מִשְׁיִשׁ לוֹ תְּפִלִין בְּרַאֲשׁוֹ וּבְצָרוּעָוֹ צִיצִית בְּכֶגֶד וּמַזְוֹה בְּפְתַחַז מִזְקָן הַוָּא שֶׁלָּא יִחְטָא, שְׁהָרִי יְשׁ לוֹ מַזְכִּירָן וּבְפִים וּבְםִים הַמְּפֻלָּאכִים שְׁפָאַצְלִין אָתוֹ מַלְחַטָּא, שֶׁנָּאֹמֶר: חַנָּה מְלָאָה, סְבִיב לִירָאָיו וַיְחַלֵּצָם.

משיים לקרוא לחש חכם חוגי עבורי, ספק דרך ברכה ספק דרך ציוויו ואזהרה, שלא יעבר עלי يوم בחיה שלא אניה בו חפiline.

היום לא הנחתי תפилиין. היום הראשון בחיה.

נסקתי את התפילין ומיהרתי לכורק אותו על זרועי. הרגשתי שאזהזה בי אותה רעדיה ואזהה אהבה שהיתה בי אותו יום בבית-כנסת הרמב"ם כשהנחתתי אותו ראשונה. היזקתי את הבית של יד בחזוק אל הזורע כמו

שהידקתי אותו יומם שנעשהתי בר-מצווה. עוד קודם שכרתתי שבע כריכות, כנהוג, מיהרתי להניח תפילין של ראש, שלא אחמיין את השעה. היום פנה, המשמש שוקעת.

רוני עמד למיטה, בודק את הזחל של הטנק. הוא ראה אותי מניח תפילין על הצריכת וקרא לעומתי בקול:
— אין רואה? המשמש שוקעת! מה קרה לך? שכחת תלמודך? אסור להניח תפילין אחר השקיעה!

לא הקששתי לו. אני בטוח שהחמה עוד לא שוקעת לגמרי. עדין ניכרת אדמומיות שלא ברקיע. לא יעבור עלי יום בלי תפילין. המשמricht להניח אותן, מתפלל בלבבי שהחמה מסתתרת לה בין החושות לבין ענפי האילנות שבאופק. קראתי קריית שמע עם התפילין כדי שאעד עדות אמת. הספק לא יצא מלבבי. חשבתי לי, אולי יתפזרו העבים ותיראה החמה בגבורהה כמו שאירע באותו מעשה הנזכר בתלמוד ששנינו בילדותנו, על נקדימון בן גוריון שנתקדה חמה בעבورو: פעם אחת עלו כל-ישראל לררגל לירושלים ולא היה להם מים לשאות. הלא נקדימון בן-גוריון אצל הגמון אחד, אמר לו: **הלוני ששים עשרה עינות מים לעוזלי-רגלים ואני אתן לך שתים-עשרה עינות מים, ואם לאו — הריני נתן לך שנים-עשר כפרי כסף.** ובקע לו זמן. בין שהגיע הזמן ולא ירדו גשםים, בשחרית שלח לו: שגר לי או מים או מעות שיש לי בירך. שלח לו: עדין יש לי זמן; כל הימים כלו שלו הוא. באחרים שלח לו: שגר לי או מים או מעות שיש לי בירך. שלח לו: עדין יש לי שהות ביום. במנוחה שלח לו: שגר לי או מים או מעות שיש לי בירך. שלח לו: עדין יש לי שהות ביום. לגלג עליו אותו הגמון, אמר: אפשר כל הפעם כללה לא ירדו גשםים ועכשו ירדו גשםים? נכנס לבית-הפרקץ.

עד שנכנס הגמון לבית-הפרקץ נכנס נקדימון לבית-המקדש כשהוא

עצב, ונחתעף ועמד בתקפה ואמר: רboneo-שָׁלְ-עוֹלָם, גָּלוִי וַיַּרְא לְפָנֶיךָ,
שֵׁילָא לְכֻבוֹד עֲשִׂיתִי, וְלֹא לְכֻבוֹד בֵּית אֶבֶה עֲשִׂיתִי, אֶלְאָ לְכֻבוֹד עֲשִׂיתִי,
שֵׁינוּ מִים מִצְוִין לְעוֹלָם וְגָלִים. מִיד נִתְקַשְׁרוּ שָׁמִים בְּעָבִים וַיַּרְדוּ גְּשָׁמִים, עַד
שְׁחַמְלָאוּ שְׁתִּים-עֲשָׂרָה עִינּוֹת מִים וְהוֹתִירָה. יֵצֵא אָתוֹת הַגָּמוֹן מִבֵּית-הַמִּרְחָץ
וְנִקְדִּימָוּן בְּנוּ-גָזְרִיוֹן יֵצֵא מִבֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. כַּשְׁפָגָנוּ זֶה בָּזָה, אָמָר לוֹ: חָן לִ
דָּמֵי מִים יוֹתֵר שִׁישׁ לִי בְּינֶךָ. אָמָר לוֹ: יוֹדֵעַ אַנְיָ שָׁאַלְקִיךְ לֹא הַרְעִישׁ אֶת
עוֹלָמוֹ אֶלְאָ בְּשִׁבְילָךְ, אֶלְאָ עֲדִין יֵשׁ לִי פְּתַחְזָנָה עַלְיךָ, שָׁאוֹצִיא מִמֶּךָ
אֶת מְעוֹתִי, שִׁבְבָּר שְׁקָעָה חַמָּה וְגַשְׁמִים בְּרִשׁוֹתִי יַרְדוּ. חַזְרָה וְנִכְנָס נִקְדִּימָוּן
בְּנוּ-גָזְרִיוֹן לִבֵּית-הַמִּקְדָּשׁ וְנִחְתַּעַף וְעַמְדָה בַּתְּקָפָה, אָמָר: Rboneo-שָׁלְ-עוֹלָם,
הַזְּדָע שִׁישׁ לְךָ אֲהֹובִים בְּעוֹלָמָךָ. מִיד נִשְׁבָּה קָרוֹת וְנִתְפְּרוּ עָבִים וְזָרָה
הַתְּקָפָה. אָמָר אָתוֹת הַגָּמוֹן: אֶלְמָלָא שְׁנָקְדָּה חַמָּה, קָהָה לִי פְּתַחְזָנָה עַלְיךָ
שָׁאוֹצִיא מִמֶּךָ אֶת מְעוֹתִי.

כך הייתה אמונהם של חסידיים הראשונים, וכך הייתה אהבתם, וכך היו
ניסים שנעשה עימם. הרמתי עיני לשמים, מבקש לראות זהורי חמה.
ריבונו של עולם! הוודע שיש לך אהובים בעולם!
לא בכל יום מתרחש נס.

הקוץן מבירות הנפש שישב מולו בכתה בתל הירוס התבונן לחוץ עני,
הגיש לי כוס של מים והפזר כי לשחות. בירכתמי שְׁהַכְלָן נִהְיָה בְּקָבְרוֹ,
ושתייתי מעט מים. התקרין סידר את הניריות שלפניו והידק בסיכה איזה
פטק לאיזה טופס. אחר-כך סימן משחו על הטופס בעט אדום, מדד את
אמצע הטופס בסרגל, ניקב אותו במנקב, הכנס אתו לתיק כחול מקרטון,
על התקיק שוב ורשם משחו באדום והקיף אותו בעיגול שחור.
המתנהתי.

אנחנו מקשיבים, אמר הקצין מבריאות הנפש והתבונן بي, אנחנו מקשיבים לכל מה, אתה יכול להמשיך לספר.

המשתתי:

ישבנו רגע לרגלות הטנק, דנים מה נעשה. כבר ברור גם לגידי שלא יוכל לתקן את הוזל בעצמן. אנחנו צריכים סדנה, או לפחות מכונאי מחוליה טכנית עם ארגז כלים רציני. גידי מציע שנתפצל. הוא ורוני יחפשו מכונאי, יתקנו את הטנק ויחברו אותו לכוח. אליו ואני נחפש טנק שנשארו בו רק המט"ק והנגן ונctrף אליו לאיזה כוח שגע בשיטה. שלא נפסיד זמן. כל רגע חשוב, וכל טנק קובע. הורדנו מן הטנק פחת בייסקוויט צבאי שהיתה קשורה על הכנף. מי יודע כמה שנים היא שם. אכלנו כמה מצוית ושתיינו מים.

אלי אמר שאין לו קסדת טנקיסטים טובה. הקסדה שלו לוחצת מר' על האוזניים. נראה היא קטנה ממידתו. הוא הולך לחפש לאחר הטנקים הפגועים ולהביא משם. הוא הלך לטנק אחד שעמד סמוך לנו. התותח שלו היה תקוע באדמה. אליו נכנס לתא נהג, מנסה למשוך קסדה שראתה שם. פתאום נסוג אלינו בבהלה וחזר בפנים מבועות.

ציפוריים גדולות מאוד היו מעופפות علينا. גידי אמר שהן ציפוריו טרף. הן מצויות באזורי הוזה של רמת הגולן. ניסינו להבריח אותן. לא הצליחנו. גם ילדות תנימ נשמעו ונביבות כלבים. חזרנו מהטנק לצומת. ראיינו מחנה קטן נטווש. רוני אמר שהוא מחנה של האו"ם. טנק שרמן ישן עמד שם וכמה מכונאים עבדו עליו. אלי אמר: גם את השרמנים הישנים כבר העלו לחזיות. מצאנו במחנה אוהל ובו כמה שמיכות. נכנסנו אליו. החלטנו לישון זהה בלילה יותר מתל-אביב. רוני, אלי ואני יצאנו לחפש משהו לאכול ולשתות. הילכנו ברgel לכיוון מחנה נפה. בדרך פגשנו סיירת צנחים על

הכביש. טנקיסטים! צעקו לנו הצענים. השתגעתם? لأن אתם הולכים? הצענים זה היוו אותנו שחיילי קומנדו סורים מסתובבים בשטח. חזרו לטנק שלכם, אמרו, זה המקום הכי בטוח בלילה וגם עליו כדי שתשמרו. חזרנו לאוהל ושכבנו על המיטות. תותחים הרעימו כל הלילה. לפני בוקר השכמנו. גידי ראה עוקב מים בסביבה וכבר ברז. הוא ורוני הלכו לרחוץ את פניהם. הם היכו באבן על הבוץ החלוד כדי לפתחו אותו. הסתכלתי עליהם מפתח האוהל ואז שמענו צורות וצופים עצבניים של מקלע לכיוון השמיים. היה זה המקלע של השרמן. הוא ירה בלי הפסקה. הרמוני עינינו וראינו שימוש ליד הצומת שלפנינו מסוקים סורים מתחכניים לנחות. מעלהם היה מטוס קרב שלנו, אליו אמר שזה מיראז'. המיראז' ניסה להתחוף עליהם, מתאמץ להפיל אותם ולא מצליה. המסוקים היו נמושים כל-כך עד שראיינו את החיללים שבפנים. ראיינו עשרה חיליז' קומנדו גבוהים לבושים בגדי הסואנה, פניהם מרוחות בכוז והם חגורים אפודי קרב.

ואנחנו היינו ארבעה טנקיסטים עם שני עוזים, אחד עם רצואה ואחד בלבד.

החיליז' קפצו לידיינו מפתח המסוק ורוביים בידיהם. עוד לא הספקנו לחשב מה לעשות ונגמר"שים עמוסי חיליז' הגיעו מן הצומת אל מול המסוקים ופתחו לעותם באש נוראה. בלי מילים לקחנו את העוזים שלנו והמשכנו לנוע.

אף פעם לא דיברנו על מה שהוא שם.

משאית עקרה לנו על הכביש. זוגית המשמה הקדמית שלה הייתה מנופצת לגמרי. קצת במשאית שלא אותנו אם אנחנו טנקיסטים שהטנק שלנו נפגע, ואמר לנו שיש נקודת איסוף אוגדתית של אנשי צוות ליד ראש-פינה. הם ייקחו אותנו לשם. מחפסים שם טנקיסטים לאייש טנקים

שתוכנו. הם אוספים טנקייסטיים מהשתח ומורידים אותו לשם. עליינו על המשאית. גידי ורוני ישבו ליד הנהג, אליו ואני קפזנו אל חוץ המשאית. במשאית היו חיללים פצועים שהתקפו. מישהו מבחוץ זיהה את רוני יושב במשאית וצעק לו: רוני, מה קרה לך?

לימים שמענו שהתגללה שמועה שרוני נפצע ושראו אותו מתפנה מהשתח במשאית. השמועה הגיעו במהירות עד הישיבה. חיפשו אותו בכל בתיהם. גם לאروسתו סייפו שהוא נפצע, אבל הוא היה איתנו במשאית.

המשך לספר:

הנה המשאית עוברת את הגשר. גשר בנות-יעקב. הפעם לכיוון השני. ממשיכה לראש-פנייה. המשאית עצה. יצאו ממנה, מחפשים את נקודת האיסוף של פלייטי הטנקים. לנגד עינינו נגלה מראה מוזר. ראיינו המונחילים יושבים קבוצות קבוצות על חרמילים, אוכלים עוגיות שוקולד ושותים משקה קל, כאילו אין מלחמה שם למעלה. לא הבנו מה קורה. הסתכלנו על פניהם ולא הבנו באיזה עולם אנחנו. מי החיללים הללו? למה הם יושבים פה? למה הם לא למעלה? לא ידענו אם הם חיללים קרובים או לא. אנחנו חשבנו שככל החיללים למעלה. שאין עוד חיללים. נראה לנו מושנים בסרבליים המוכתמים ובעזים. רצינו לצעוק לכולם: אתם מבינים מה קורה שם למעלה? הרגע באננו שם, יש שם מלחמה נוראה, צריכים כל חיל, כל רגע חשוב. אבל אף מלה לא יצא לנו מן הפה.

פתאום בא לקראותנו בנצי מהישיבה, הטعن של אחד-אל"ף. בנצי היה מפוחם כולו, עיניו אדומות, לבוש במעיל נאט"ו ארוך עם ביטנה קרועה שמתנופפת ברוח, עוזי עם שתי מחסניות צולבות היה תלוי עליו, והוא

צוק לי ולאלי: חבריה! מוכרחים לתפוס טנקים ושוב לעלות. אנשים נהרגים. טנקים נפגעים. הסורים מתקדמים. מוכרחים להמשיך. לעצוד אוחם בידים. אין מי שיעשה את העבודה. אני עליה עכשו. ציריכים טנקיסטים. מט"קים, נהגים ותותחנים. הטנקים שנתקעו יעלו שוב. עם ישראל חי! ובנзи מושך אותנו אחורי ומראה לנו את מקום המתחנה לטנקים שהמכונאים מתקנים.

בנצי, שאלתי, מה קרה לך? בנзи השיב במהירות:

עברנו את האש הנוראה של המחזבה. המון טנקים פגועים ראיינו שם. ראייתי צירחון מפקד מונח על הריצפה מימיini ותותח תקווע באדמה לשלמאל. ריח ח裏ף של שריפה היה באוויר. רינו כל הזמן לרכס. ראיינו לימינו טנק עם נהג שיושב בתא נהג עם ראש מוטה נשען על המדים. לך תראה מה איתנו! למה הוא לא מרין את הראש, אמר לי המט"ק. הילכתי. זיהיתי אותו מיד. פגעה ישירה. אתה יודע מי זה היה. הנהג של אחד אל"ף.

ידעתי. בנзи המשיך:

ירו עליינו, המשכנו לירות. נסענו על טرسות תלולות. אני עמדתי בחאץ, קרונות הפגומים התודניים נפלו כל הזמן מן המסלול עם הפגומים שבhem. ניסיתי להחזיר אותם לתחפסים תוך כדי תנועה של הטנק שkoputz על הטרסות התלולות כשאני מתכווץ לריצפה ותופס פגץ ביימיini ואת הקרוןית בששלמי. הצריך מסתובב כל הזמן, אני נופל וקם ונופל וקם וירוה במקלע או טוען פגץ. כל הטנק היה מלא באבק שריפה מהיריו של המקלע המקורי. קשה היה לנשומם. אי-אפשר להוציאו ראש החוצה. אותו יום לא הספקתי להתפלל שחורת. בין פגזו למגרי אמרתי פסוקים ממזמורים שוכרת, וברוך שאמר, וישבח, כשהאני נופל ומתנדנד ונאנחו בקרונית וטוען פגץ וירוה במקלע המקורי והעשן מלא את הטנק. התפילה הזאת

היתה קטופה וחטופה, אבל תאמין לי שבתפילה נעילה של יום כיפור לא היתה לי תפילה כזו. ואז בנצח נזכר פתאום:

אתה יודע איפה ההפלה נעה ביום כיפור השנה? בנה"ל ארגן.

מיישו בא שם ערב כיפור במכונית מסחרית, עצר ליד הישיבה, אמר שהוא מארגמן, והוא מבקש שכמה בחורים יבואו אליו להשלים שם מנין.

כל ישראל ערבים זה זהה, אמר. علينا על המכונית. גם יחזקאל אחיו בא איתני לארגמן. לפני כמה ימים השחרור מהסירות. הרבה תושבים בא לתפילות. בצהרים צילצל הטלפון. אמרו שיש מלחמה וצריכים לתפוס עמדות. כל החברים מארגמן עלו לעמדות מחוץ התפילה. לא ידענו לאן ללכת. המשכנו להתפלל. אף אחד לא ידע מה קורה. במושאי כיפור לא טעמנו כלום וחוינו מהר לירושלים. שם כבר ידענו, מלחמה. צרייך להגיע ליחידה. אחוי יחזקאל מיהר ליחידה שלו ואני נסעתו לכפר הראה, למוקם הגיוס שלו. נכנסתי הביתה. נראה שנראיתי לאבא במצבריהם מרומים מדי, והוא אמר לי: בנצץ, מה אתה צוחק? אתה יודע מה זו מלחמה שאתה צוחק? אבא היה ילד במלחמת העולם הראשונה, הוא עבר גם את המלחמה השנייה, והיה מגויס במלחמת השחרור וגם במלחמת סיני.

עכשו, ביום כיפור, הוא בבית. שלושה בניים שלו התגיסו.

לפני שעה, מספר בנצץ בהתרגשות, פגשתי כאן את הרכבת נריה, ראש הישיבה מכפר הראה. הוא נסע במכונית לרמת-הגולן לעודד את החילאים, הוא חשב שהוא מגיע לאיזה חניון הייערכות והמלחמה אי-שם צפונה, אבל הוא הגיע ישר לחוף האש. אף אחד עוד לא הבין שהסורים קרובים כל-כך. הורידו אותו לכאן. נפגשנו. הוא הראה לי סיור תפילה חרוך שמצא בכיס של תפליין על טנק שרוף בනפה. לא סיפרתי לו מה עברתי. ידעתי. הוא ישוב לכפר ויספר לאבא שיש לו בן אמץ וגיבור שלוחם בקרב. אבא חולה לב. ביקשתי ממנו שימסור לאבא שראה אותו כאן. רחוק

מהמלחמה. בעורף. אבל לא צריך לדעת איפה הייתה לפני לפני כמה שעות. ובנзи המשיך בספר:

ואיפה באמת הייתה? בדרך לסינדיאנה. לפנות ערב הצלחנו לפגוע בשמונה טנקים. המשכנו לנעו ואני שומע את המג"ד צווק למט"ק: טיל עף עלייך, שמל! הנג נסע מהר אחריה. הטיל חלף עליו. המג"ד צחק בקשר: שפן! התקדמנו לסינדיאנה. ניסינו להציג במהירות לכוח של דנון. הוא עבר אותנו קדימה ונתקל בכוח סורי גדול. כל הזמן קרא לנו דנון בקשר להצראף אליו, והוא זוקק לנו, הוא נלחם לבדו. הטנק הוושבת. עצם פתאום. אין דלק ואין תחמושת. הטנק תקוע. לא ידענו מה יהיה. השטח היה מלא בטנקים סורים והלילה התקרוב. ואז ראיינו לצידנו את הטנק של חנן שחוזר. לא היה לו קשר. המט"ק סימן לו, והוא קרב אלינו. סביב הטנק שלנו נורתה אש מרגמות צפופה. לא יכולנו להוציא את הצד שלנו. קופצתי עם עוזי ומחסניות צולבות וכובע טנקיסטים ומימייה. גם האחרים יצאו. רצנו לטנק של חנן בריצה מטורפת ועלינו עליו. אתה יודע מי היה הנג? אלחנן! חבר מהישיבה בכפר-הרא"ה. אלחנן זיהה אותו מיד. לא היה זמן לדבר. ישבנו על התמיסות של הטנק שלהם. גם המערכות שלהם הוושבעו. לא היה להם חשמל, אבל הטנק שלהם לפחות היה מסוגל לנווע. רמי וחנן החליטו לחזור לעילקה לתקן את הטנק. דנון לחץ, אבל לא היה טעם שנחboro לדנון עם טנק שאין לו צירוד ואין לו קשר, בקורס מנייע. השטח היה קשה. אלחנן הנג לא ראה כלום. רמי הסמ"פ יצא וישב על הכנף לכיוון אותו. הם החזירו אותנו יחד איתם. עזרנו במינחת מסוימים ליד עילקה. הייתה בסביבה חורשת אקליפטוסים. יצאו מטנק בחושך, הלבנו לכיוון החורשה. היה קר מאד. ראייתי מכונית של שני עיתונאים מצופת שבאו לסקור את המלחמה. נכנסתי לתוכה לנוח. העיתונאים עמדו בחוץ בלי לומר מלה. במכונית הנחתית חפְּלִין בלי ברכה, הלילה כבר ירד.

שכתי במכונית. פתאום שמעתי צעקות. ארטילריה נחתה על המוקם. כולם רצוי לחשלה שהיתה בצד. ה策טרפרי אליהם. נתקלתי בתיל. נפלתי ונחלבלתי. קמתי ורצתי, נתקלתי בסלע ושוב נפלתי על הפנים. שיירה של דלק ותחמושת עברה, נסעת דרומה, לבית המכס. נסעתו איתם. פגזי ארטילריה המשיכו לנחות סביבנו. אז הבנתי איזו טעות עשית. לה策טרף לשiera של דלק ותחמושת הנושאת בהפזה ארטילרית? כל קליע יכול להדליק אותה. לא יכולתי כבר לדודת. השiera עצמה בבית המכס. ירדתי מהרכב, ראתה קיר ישן, ישנה לידיו. קמתי לקול קריאות רמות בבוקר. קצין אספקה של האוגדה שאל אותי בזעף: טנקיסט! מה אתה עושה כאן? למה אתה לא על הטנק, בשטח? הטנק תקוע, אני אומר לו. ואני שומע אותו אומר לסמלו שהוא איתו: בטח תקוע... עוזרים את הטנק וירדים למטה. כמעט התפרצת. המילים חנקו את גרוני. בכוח בלעתי אותן. קפצתי את ידי, הבטתי בו ושתקתי. ראתה רכב נושא חזורה לנפאה. אותן. קפצתי את ידי, הבטתי בו ושתקתי. ראתה רכב נושא חזורה לנפאה. עליתי עליו. הסמוך לו היה שם. מארגנים כוח חדש. טנקים חדשים מגיעים מתיקון. מ Chapman אנשי צוות. אספו אותו והורידו אותו לאן. כאן מתרכזים אנשי צוות שממתינים לטנק, בוא איתי, נחפש טנק ונעלם יחד.

בנצי הרים את קולו, כמעט צועק, והבטנה הקרוועה של המעליל מתנפנפת: עם ישראל חי!

המשכתי וסיפרתי:

הלכתך אחרי בנצי. עמדנו תחת עץ אקליפטוס. כמה טנקיסטים עמדו שם. כל אחד לבדו. מדי פעם הגיעו השליש והיה קורא לאחד מאיתנו לעלות. טנק נוסף מוכן. עולה למעלה. אני תוחנן. המchner ערד שיקראו לתוחנן. לעלות שוב. למעלה. למלחמה. פעם שמעתי מזקן אחד: מה יתאזרן אדם חי, כיío ששהוא חי. שתקתי.

את כל הסיפור סיפרתי בלי להפסיק רגע. כולם כמשפט אחד. לא שמעתי אם מישחו מהקצינים שאל משה. אולי לא נתתי להם לשאול. כשסימתי לספר מה שסיפרתי הרגשת הרגשה משונה. כמו מישחו שנותן מנפשו לאחר. התחלתי להזיע, צמרמורות עברו بي. המראות שוב חזרו להתרוץ, כבר חשבתי שנפטרתי מהם. הדרמויות שבו להיראות נגד עיני. גם אלחנן סיפר לי פעם שניים אחרי המלחמה, בכל פעם שעבר במחצבה חש צמרמורת.

ראיתי את שלושת הקצינים בכתה בתל-הירוס מביטים بي, ממתינים שאמשיך בסיפור. גם התחקין הרים את ראשו מן הנירות בהבעה של שאלה.

ביקשתם שאספר לכם על יום אחד במלחמה? סיפרתי. כך אמרתי וקמתי מקומי.

הकצינים הוסיפו לשכת, ממשיכים להביט בי בלי מלה. התחקין החיזיר את ראשו אל הנירות לסמן משהו. הקצין מבריאות הנפש עמד ממוקומו, הניח יד שמאל על כתפי ובידו השנייה לחץ את ידי ארכות בלי מלה. עמדתי לצתאת.

הקצין מבריאות הנפש סימן לי בידו שאמתין בתוך הכתה על הפסל. ננראה רצה ששאמעו גם את דברי חבירי. אולי רצה שאדע שאין לא לבך במחשבותי. זה ירגע עותי, ננראה.

שיתרנו באותו גדור, לחמנו באוטם מקומות, והרבה שהינו יחד אחר המלחמה, ואף-על-פיין לא ידעת מה עברו חבירי ביוםיהם הראשונים של המלחמה. לא ידעת מה הם עשו בנצח ובמחצבה, ואם הגיעו בסוף לרמתניה ולסינדיינה, ואם היו בפריצה ובחאן-ארנהה, ואם היה לטנק שלהם תיאום כוונות כשיצאו מפתח, ואם הייתה למפקד של הטנק שלהם משקפת, ואם שמעו משהו בראש הקשר הגודודית. אני יודע למה, אבל

אף פעם לא רציתי לשאול. גם הם לא שאלו אותי. עכשו אשמע. ישתי
על הספסל.
הרהור חלף בראשי, אלחנן בודאי יספר על הקרב בנפאה. אולי מז
הסיפור שלו אבין מה קרה לדוב?

ט

הקדינים קראו לאחנן, הנהג של חנן. חנן יצא מן הבקתה. הוא מכיר את הסיפור. לא רצה לשמוע. לא היה מסוגל. ואולי סתם היה צריך ללכט. אחנן פסע אל השולחן לאט לאט, בצעדים מדודים, הבית סביב סביב בעיניהם כחולות עמוקות, נראה חולם. הוא ישב מול הקדינים, שקווע בהרהורם. אחרי כמה רגעים של מחשבה החל לדבר בקול נמוך ועמוק. אחנן סיפר לאט, כמעט לחש. כל כמה מילים היה מפסיק, כמו מסדר הוא את מחשבותיו. לפעמים נשתנה קולו לגמרי ונשמע רועוד.

הטנק שלנו היה טנק מ"מ, סיפר אחנן. חנן היה המט"ק, שמאית הטען, נחמן היה תותחן ואני הייתה הנהג. בעוד שבועיים עמד נחמן להתחנן. מלחת מצווה, אמרתי לו, הכל יוציאים, אפילו חתן מהדרו וכלה מחופתא, ותשועת ישראל מיד צד הבא עליהם מלחת מצווה היא. נחמן ידע כמובן את המשנה, אבל הוא לא היה רגוע. עוד טנק אחד יצא יחד איתנו מהמחנה. שנינו עליינו לרמה אותה שעה, ביום ראשון בצהרים. הטנק השני היה הטנק של רמי, הסמ"פ. יחד היינו כוח של שני טנקים.

שמעתי את אלחנן. ידעתי על הכוח שלהם. הסמ"ט שלנו, לוי מבית השיטה, סיפר פעם בגדוד על שני טנקים שיצאו מפתח ביום ראשון בצהרים והגיעו לנפהה. הם הצילו את המלחמה ברמה, אמר. סשה אמר אחר-כך שהסמ"ט התקoon לטנק של חנן ולטנק של רמי. זדה אמר שלදעתו הסמ"ט התקoon לצביקה. איציק התווכח עם סשה ועם זדה. הוא בטוח שהסמ"ט התקoon לטנק של מנשה ולטנק של יואב שעלו מגשר אריך לבית המכס. מי יודע, אולי כל שני טנקים הצילו את הרמה.

אלחנן סיפור :

הפרידה מלכה במוצאי כיפור הייתה קשה. החורדה ניכרה על פניה. גם בלבבי הייתה מועקה, אבל ניסיתי להרגיע את מלכה. תוק שאנו מכינים יחד את התר밀 דיברתי אליה על אמונה ועל ביטחון, הזורתי לה פסוקים מהתורה ומאמרים של חכמים. ידעתי שהביטחון הוא לכל ישראל ולא לכל אחד ואחד, ידעתי שגם יעקב אבינו שהובטח בשמירה בכל אשר ילך נתירא מעשו שבא לקראותו עם ארבע-מאות איש, אבל ככל זאת היה נראה לי שהשקטתי אותה. מלכה עזזה לי לסדר את התר밀 ואז נכנס אלינו יואל. הוא בא להיפרד ממני. להפתעתו יואל אמר בקול רם את מה שחשבתי בלבבי וגע קודם לכן, שהבטחה יש לו לעם ישראל שלא יכלו לעולם, כי לא-יטש ה' עמו ונתן לך לא יעוז, אבל אין הבטחה לכל אחד ואחד, ורק להחפכל. תהוו איך יואל קרא את מחשבותי. ואולי כל מי שיוצאה למלחמה חושב על אותו דבר. קיוויתי שמלכה לא שמעה את יואל. נראה לי שהיא לא שמעה. לפחות כך עשתה את עצמה. השככנו את דניאל הקטן. דניאל שכב במיטתו מחין. נפרדתי ממנו בנשיקות, עוצר בשאותכווס נסע.

אלחנן שתק. הקצינים הורידו את ראשם. אחרי רגע הוא המשיך: הגענו ליחידה לפנות בוקר, מתרוצצים במחנה ומחפשים כל זיוד או תחמושת שאפשר להכנס לטנק. תוך שאנו מטיענים פגוזים, סיפר לי נחמן שהוא עומד להינשא בעוד שבועיים. מה יהיה? הוא שאל מודאג, מה יהיה? הרגעתו אותו. נחמן המשיך במרץ למלא את בטן הטנק בפגוזים. הוא עבד יחד עם חנן. הסתכלתי על נחמן וחשבתי: פלוגות מילואים צערה יש לנו, מי יודע כמה חברים יש בפלוגה שעומדים להינשא, וכמה חתנים שהניחו כלות צערות.

יצאנו קצת לפני אחთ-עשרה. בדרך לגשר בנות-יעקב, נתקע לי מוט הילוקים של הטנק, נתקע בניטרול. הימי בפטיש כדי לשלב הילוק, כמו שעשית תמיד באימונים. לא הצליח. ההילוק לא נכנס. לא ראשון ולא שני. בכיה נצא למלחמה? לא שלתי בהילוקים. במלתמי פתאים. הטנק ירד מהכוביש, הוריד כמה עצים וגם פלטה בזוקה אחת. אז נכנס ההילוק. המשכנו. בשעה אחת בצהרים הגיעו למchnerה נפах. ישר لكו האש. הסורים היו שם. נדהמנו. טנקים טורקים בנצח?

עמדנו נבוכים ליד השער של המchnerה. ראיינו חיילי חי"ר מתרוצצים בשטח וה אש רודפת אחריהם. זחל"ם נדלק בשער. חיילים נמלטים ממנו ומחפשים מסתור. בקשר שמענו את המח"ט של חטיבת מאה שמונאים ושמונה צועק פקודות. הערכוביה הייתה גדולה. לא ידענו למי אנחנו שייכים. באימונים תמיד נענו במסגרות מסוימות; מחלוקת ופלוגה וגדר, וכך עמדנו לבדנו נבוכים ליד השער. איש לא ידע מה קורה. בכל הכוונות ראיינו טנקים. שמענו פקודה בקשר. המח"ט של מאה שמונאים ושמונה קרא: כל הכוחות להסתער על המchnerה! גם אנחנו כוח. אנחנו ליד השער. אנחנו צריכים להסתער על המchnerה. כך הייתה הפקודה. שילבתי הילוק. הילוק לא נכנס. אנחנו בלב האש וההילוק תקוע. יורם מכל הכוונות.

הצלהתי להוציא את ההילוך. המנווע דם. חנן קורא לי בקשר פנים: נג ! מהר ! הילוך אחורי ! להניע בהידידות ! זכרתי מקרים נהגי טנקים איך מניעים במצב כזה. הצלחנו. הטנק הונע. הסתובבנו ונכנסנו בשער.

שמעתי את אלחנן וזכרתי. כשיצאנו בקיין לאימון גדור בצללים וטנקים נתקעו אחד אחד, שאל איציק אם כך יהיה גם במלחמה. כולם גיבחו. מי חשב אז על מלחמה.

הקץ מענף ההיסטוריה שאל: נכנסתם למחנה נפах מדרום או מזרחה ? אלחנן לא השיב. הוא הניע את ידו ואומר: מניין לי לדעת, מצפן היה לנו שם ?

הकץ רשם לו משה בטופס שלפניו והכנס לחק הכהול. כנראה זו נקודה חשובה בחקרת המלחמה הזאת, חשבתי לעצמי, מנסה להזכיר אם יש למחנה נפах שער מזרחה. אלחנן המשיך :

ראיתי חילו חרם"ש שייצאו מן המחנה. לא יודעים لأن לפנות. עליינו על גבעה בתוכן המחנה. זיהינו חמישה טנקים סורים. נחמן ירה. פגע בשניים. נדלקו. עמוד עשן התرومם ממש לפני הטנק שלנו. פגנו התפוצץ. חנן זיהה טנק סורי לפניו. ידענו, הפגנו הבא יפגע בנו.

התחקירן מתחרב: איזה סוג פגיים ירים בשלב הזה, מעיכים או ח"ש ? אלחנן חושב רגע ומשיב: לא הייתי תוחנן ולא טען אבל נדמה לי

שממעתי שרינו מעיכים. אלחנן המשיך : אני שומע את חנן קורא לי: נג ! מהר ! הילוך אחורי ! הפעם דוקא נכנס ההילוך. ירדנו למטה. אחורי כמה שניות פגנו פגע במקום שהיינו בו קודם. ניצלנו. בכת-אתת תפסתה: אנחנו במלחמה. המח"ט של מאה שמוניים ושמונה שוב קורא בקשר: להסתער על

המחנה! הסורים מכוחרים! לא ידעתך על מה הוא מדובר. לא יכולנו בכלל לעלות לגבעה. כמעט עשרה טנקים סוריים היו מכובנים עליינו. אני מצין בשעון: השעה שלוש. מה, כבר שלוש? שעתיים אנחנו נלחמים כאן? רמי הסמ"פ, שיצא יחד איתנו מהמחנה, קורא לנו בקשר. הטנק שלו נתקע בתחום המחנה בין הגדר לעצים. רמי מבקש עזרה. מתחת לו עשרים וארבעה, להתחבר בככליים, להניע את הטנק. לא זיהינו אותו. עצים רחבי ענפים הסתירו את הטנק. רמי ניסה לכוון אותו אליו בקשר. לא הצליח. לא זיהינו אותו.

חנן זיהה עוד טנקים סוריים מכובנים עליינו. נחמן יירה שוב. טנקים אחרים שלנו ידו על אותו טנק מקומות אחרים. הטנק הסורי נדלק. עשן שחור עלה מן הגבעה שמול. אי-אפשר היה לדאות כלום, מי יורהומי פוגע. החלפנו עמדה. לא ידענו متى יירה علينا איזה טנק שמסתתר במחנה בין העצים. העצים נמרטו. הרבה טנקים היו שם. גם הטנקים הפוגעים נראה לנו כאילו הם מכובנים אלינו. מדי פעם קרא מישחו בקשר פנים: טנק מכובן נגדנו, ואז החביר שזהו טנק פוגע. לא ידענו מי יירהomi לא. הכל היה מעורבב. ידעתך, אני חייב לשולט בעצמי. לשומר על ראש צלול.

סוף סוף רמי זיהה את הטנק שלנו. הטנק שלו לא מניע. רמי מצטרף אלינו ברgel. הוא הגיע והחליף את שマイ. שマイ היה הטען שלנו. שマイ עבר לטנק של רמי. עכשו רמי המפקד שלנו, וחנן עובר לתא טען.

הפקודה בקשר הייתה כל הזמן אחת: לכבוש את מחנה נפהח מחרש. עמדנו בעמדת האש שלנו ליד השער המערבי. ראייתי שם כלבת זאב קשורה לעמוד השמאלי של השער. גור קטן הסתווכב לידי. הכלבה השתווכלה. התפוצצות נשמעו כל הזמן. ראייתי את הכלבה מביטה בגור שלא ומנסה בכל כוחה לknrou את החבל ולברוח. היא לא הצליחה. הלב מתכווץ

מצער. איזה חוסר ישע. המשכתי להביט בה. כמה פעמים הפנמה הכלבה את ראה אלינו, מצפה שמישהו מאייתנו ישחרר אותה. אלחנן שוב הפסיק, מהוורה. הגיעו לו מים, הוא לא שתה. אלחנן :

המשיך :

ראינו חיללים של חרמ"ש נסוגים מן המנהה בבהלה. הלב כאב. מה קרה לנו? חיללים של צה"ל נסוגים? עוד אני חושב על כך ואני רווח כיთ חיללים מסודרת בפיקוד קצין צועדת בכיוון הפוך, פנימה, אל תוך המנהה, אל תוך האש. את הכביש עד לכינוים הם עברו בריצה כשהם שפופים, כמו שצורך, כמו שמלמדים באימוני חיר". גם אני הייתי איש חיר' לפני ההסבה לשוריון, אהבנו את האימונים בצדניהם, רצים במסלולים על הגבעות עם מא"ג או בזוקה, ומרגשים חופשיים. כשהגיעה השמועה שמסבים אותנו לטנקים, החבירה עססו מאד. כולם רצו להישאר בצדניהם. איציק אמר אז שכחיר' אתה חופשי, עצמאי בשטח. שולט במצב, כך הוא אמר. שולט בעצמו ולא כבול בתחום קופסת פלדה שטgorת עלייך ומובילת אותו.

אחרי כמה רגעים ראיתי את חילי החיר' יוצאים מן המנהה. הם מתלו באש חזקה. החיללים שוב עברו את הכביש תחת אש. הפעם לכיוון הפוך. הבחנתי שהקצין לא עבר את הכביש עד שעברו כולם. התעדודתי. המשכתי להביט סכיבי. בתוך האש, ליד מבנה הרום, ראיתי חיל עומד שפוף. על ראשו כובע פלדה ובידיו מכשיר קשר. החיל הסתחר בין העצים שבמנהה, צפה במשקפת ודיבר למכשיר. נראה שהוא היה קצין טיווח או קצין תצפית של איזו יחידה. למי הוא מדווח ועל מה הוא מדווח במנהה זו לא ידעתי, אבל חשבתי, כמה אמיץ הוא.

קצין טיווח של ארטילריה או קצין קישור לחיל-האויר? התעורר התהקירן ושאל.

אלחנן לא ידע להסביר. מהפריסקופ של תא נהג הוא ראה חיל מתקופת בין העצים ומדבר אל מכשיך. זה מה שהוא יודע.

הקצין שוב הוציא את הטופס מהתיק הכהול ורשם משהו.

כנראה פרשת קצין הקישור היא נקודה חשובה בחקרית המלחמה הזאת, שבתי לי, מנסה להזכיר אם אני נתקלתי באיזה קצין קישור. מי יודע, אולי אם היה לנו איזה קצין קישור היינו ניצלים מן המארב במחזבה.

אלחנן ניצל את השאלה כדי להפסיק את הדיבור ולסדר את מחשבותיו. אחרי כמה רגעים של שתיקה עצובה הוא המשיך:

טנק שעמד על ידנו נפגע פגיעה ישירה מפגז. הטנק עלה באש. חנן הניח את כפות ידיו על עיניו. זיהה את הטנק. המט"ק היה חבר שלו. שירותו יחד בסדר, בקורס מפקדי טנקים. הנהג של הטנק שנפגע הגיע אלינו במרוצת, המומם לגמרי. אמר ששמו יעקב. וחל"ם הגיע מאיזה מקום. הנהג עלה עליו, התפנה לאחרו.

עוד פצע מגיע. שותת דם. כמעט שהחעלף על הצריכה שלנו. חנן טיפול בו. חנן בקש ממני תחכושת אישית נספפת. הושתתי לו מטה נהג את התחכושת שלי. הפצע התארوش מהר. מסתבר שהדם הרוב שהיה עליו לא היה שלו. טנק עצר על ידנו. לא ראיינו מט"ק על הצריכה. הטعن כיון זה הטנק. המט"ק נהג בו. חסר להם נהג. המט"ק צעק אלינו מטה נהג: יש לכם נהג՞ מיותר? הפצע אמר מיד: אני נהג. ותיכף עלה והצתרף אליהם בלי שאלות.

אלחנן שוב הפסיק לכמה רגעים, הניח את ראשו בין שתי כפות ידיו ושתק. כולנו הקשכנו. והוא המשיך:

אחרי המלחמה פגשתי את החיל הזה בקורס מזורן של מפקדי טנקים.

מהשלישות ביקשו אז מכל מי שיכל להיות מט'ק לבוא לקורס. חסרו הרבה מפקדים. פגשתי בו בקורס. פרץ היהשמו. דיברנו. פרץ סיפר לי מה עבר עליו עד שהגיע לטנק שלנו. הטנק שלו נפגע במחצבה. הוא נחלץ ממנו. עוד שני אנשי צוות הצלicho להיחלץ. הם רצו בשפיפה, כך סייף פרץ, עד שהגיעו למחרנה. אז התברר להם שהסורים כבשו את המחנה. הם נמלטושוב, ואז נהרג אחד הבחורים מכדורו. פרץ ניסה להחלץ אותו ונפצע. הדם הרוב שררינו עליו כשלשה על הטנק שלנו היה הדם של החבר ההוא. פרץ והחבר שנותר, איש הצוות השלישי, הגיעו למחרנה יצחק. הם הסתרו בו. אש עזה נורתה על המחנה. החבר אמר שהוא לא ממשיך לדרכן. אין לו עוד כוח. הוא הסתתר באחד המשדרים. חדר קטן בלבשכה של מפקד המחנה. הוא נעל אותו והתחבא בו כל זמן שהיו שם הסורים. אפילו הצליח להתקשר משם הביתה. פשוט הרים טלפון וחיגג. לא גילו אותו. הוא המתין עד שנכבש המחנה מחדש, ואז פונה לאחרור. עד היום לא התאושש.

אלחנן שוב הפסיק. הקצין הגיע לו שוב כוס מים. הוא לא שתה. אלחנן עצם עיניו לכמה רגעים והמשיך בקול צורע:

כך המשכנו להילחם אותו יום ראשון עד חשכה. עולים, מוזהים, יורים וירודים. ביום ראשון בערב חזרנו למחרנה סופה. עוד טנקים חזרו לשם, החтарגונות מחדש. נאספנו עשרה טנקים. ההרגשה הייתה כבדה. רוח נכאים. אנשים נשככו על החטסויות של הטנקים סחוטים ועצוביים. הוציאנו מנט'קרב. רמי לא רצה לאכול כלום. הוא וחנן דאגו מאד. הם דיברו ביניהם בקול: מה יהיהמחר? איך נעצור את הסורים? חנן אמר: אם זה ימשך ככה, עוד יום הם כובשים את כל הרמה. נחמן שאל מי יעזור אתם מגלווש לירדן, לכבות את טבריה. אני עמדתי ליד הטנק אותה שעה והתפלתי תפילה ערבית. לחשתוי: ואנחנו ישבRAL עמו... הופיעו מיד

מלכימ... הַשְׁם נִפְשָׁנו בְּחִים, וְלֹא גַּמְן לִמְזֹת רֶגֶלנו. הַמְּדֻרִיכָנו עַל בָּמוֹת אֲוֹיְבֵינו, וַיַּרְמֵס קְרִינָנו עַל כָּל שׂוֹנָאינו... כִּי-פְּדָה ה' אֶת-עַקְבָ וְגַאלָ מִדְחָק מִפְּנֵנו... גָּאל יִשְׂרָאֵל. הַשְׁפִּיבָנו ה' אַלְקִינו לְשָׁלוֹם, וַהֲעַמְדָנו מַלְבָנו לְחִים טוֹבִים וְלְשָׁלוֹם, וַפְרַשׁ עַלְינו סְכַת שְׁלוֹמָך, וַמְקַנֵנו בְּעֵצָה טוֹבָה מַלְפִינָך, וַהֲוָשִׁיעָנו מִהְרָה לְמַעַן שָׁמָך, וַהֲגִן בְּעָדָנו, וַהֲסִיר מַעַלְינו אֲוֹיֵב... וַשְׁמָד צָאנָנו וּבוֹאָנו לְחִים וְלְשָׁלוֹם... חֲפִילָה עֲרָבִית רֶגֶלָה, בְּכָל יוֹם אָוּרִים אָוֹתָה, אֲכָל הַפָּעָם הִיא נִשְׁמָעָת לִי אַחֲרָת לְגָמָרִי. חָנָן וּרְמִי שִׁמְעוּ אֶת הַתְּפִילָה וַהֲתִקְרֹבוּ אֵלִי. הַתְּחַלְנוּ לְשׁוֹחֵח. דִּיבְרָנו עַל הַתְּפִילָה וְעַל הַאמּוֹנָה. דִּיבְרָתִי עַל מַלְדָנו בִּישִׁיבָה, עַל הַבִּיטְחוֹן בָּה' וְעַל הַהְשָׁגָה עַל עַם יִשְׂרָאֵל. הַזָּרְחִית אֶת דִּבְרֵי הַנּוֹבֵיא: תְּזַק וַנְתַחַזֵק בְּעֵד עַמְנו וַبְּעֵד עַרְיָאֵלִינו. הַוּסְפָתִי וַדִּיבְרָתִי עַל מִדְינַת יִשְׂרָאֵל, רָאשַׁת צְמִיחַת גָּאוֹלָתָנו. אָמָרְתִי לָהּם שַׁהְגָאֹולָה נִשְׁלָה לְאִילָת הַשָּׁחָר, שָׁאוֹרָה בּוֹקָע קָמָעה קָמָעה עַד שַׁהְחֹשֶׁך מַסְתָּלָק מִן הָעוֹלָם וְהַחֲמָה מַאיָה, וְאֶפְגָאָלָנו כֶּךְ הִיא, קָמָעה קָמָעה הִיא בָּאה. אִינָנו יְדֹועִים מָה יִהְיֶה וְאֵיךְ יִהְיֶה, אֲכָל אָנוּ מִוּבְטָחִים שְׁגִיצָה יִשְׂרָאֵל לְאָ ?שְׁקָר וְלֹא יְגַחֵם כִּי לֹא אֲדָם הוּא לְהַגַּחֵם. חִזְרוֹתִי וְאָמָרָתִי: אַין בִּיטְחוֹן מִה יִקְרֹה לָנו, אֲכָל עַם יִשְׂרָאֵל יִנְצַח. כֶּךְ דִּיבְרָתִי וַדִּיבְרָתִי. רָמִי וְחָנָן הַבִּיטָו בַּי וְהַקְשִׁיבוּ לִי. לֹא יַדְעַתִי אֶם הַצְלָחָתִי לְשִׁכְנָעָ אֶתְהָם, גַּם לֹא נִיסְתִּיתִי. רַק דִּיבְרָתִי מַהְלָב וַדִּצְתִּי לְעוֹדֵד. אָוְלִי גַם אֶת עַצְמִי. חָנָן הַסְתַכֵּל עַלִי וְאָמָר מַלְהָ אַחֲת: נְקוֹוָה. אַחֲרֵי הַמִּלְחָמָה אָמָר לִי חָנָן: בָּאוֹתָו עַרְבָ נּוֹרָא קִנְאָתִי כֶּךְ שָׁאתָה יִכְלֶל לְהָאָמִין. בְּתֵחַה הִיא לְךָ יוֹתֵר קָל. אִינָנו יְדֹעָ, אָמָרָתִי.

בְּכָוקָר יוֹם שְׁנִי, עַם הַנּוֹן הַחֲמָה, הַכּוֹחַ נָע. יִצְאָנו מַעֲלִיקָה דָרָךְ מַחְנָה-יִצְחָק. נָעָנו בְּכָבֵישׁ שְׁבָצֵד הַמַּחְנָה.

הַכָּבֵישׁ הַצְפּוֹנִי? שָׁאֵל הַקְצִין מַעֲנֵף הַיִּסְטוּרִיה.

כָּן, מַצְפּוֹן. הַשִּׁבְבָ אַלְחָנָן וְהַמִּשְׁקָ:

הַשְׁקָט הַפְּתִיעָ אָוֹתִי. הַגְעָנו לְשָׂדָה שְׁלָמָנו בּוֹ אַחֲmol. שָׁוֹם תְּנוּעָה לֹא

נראתה. שקט גמור. יום נאה. בהיר. זריחה יפה כל-כך. המשמש האירה באור מיוחדר את בתיה הכהפר נפאת. נצנוצים הבהיקו מאורה. נזכרתי בנוסח של תפילה שחരית, ברכת יוצר: א/or תְּקַשׁ עַל צִיּוֹן פָּאֵיר וַנְזֶבֶת כָּלָנוּ בְּמַהְרָה לְאוֹרוֹ. וגם נזכרתי بما שכח הגאון שם אינם נהגים לומר את הנוסח הזה בכרכרה מפני שאין אנו מודים ומשבחים על האור שעמיד לבוא ולהאיר על ציון אלא על האור שכבר האיר.

הכוח שלנו כלל שלושה טנקים שנעו בטור זה אחר זה. נזכירו בקשר: כוח גיסון. אמרוים להיות בכוח של דנון הסמג"ד. השבתי לי: סוף סוף כוח מסודר, צה"ל חוזר לעצמו. עד אז הכבידה עלי מאד ההרגשה של הערבוביה. איש לא ידע עם מי הוא נלחם. הקשר היה משובש לחלוותין. כל אחד נלחם לבדו. כשראייתי שיש לנו מסגרת וקשר ותנועת מסודרת, נרגעתי, השבתי, הנה סוף סוף נילחם כמו שאנו חנו יודעים. אבל הסדר נשמר רק כמה רגעים. בקושי התחלנו לנוע והטנק הראשון נתקע. ניסינו לעזר לו. ביןינו נכנסו עוד טנקים מכוחות אחרים. גם הם חיפשו את הכוח שלהם. רשות הקשר הייתה מלאה רעשים. אי-אפשר היה לדבר. כשהרעים נחלשו, הרשות החמלה בקולות ובפקודות של כל מיני כוחות שהחיפשו אחד את השני ונכנסו אחד לתוך דברי חברו. קשה היה להבין מה קורה. המשמש החלה לסנוור אותו. התקשתי לראות את הדורך. ראיתי רק מסך של אור בהיר. רמי כיוון אותו מהצריח. הגיע פקודה. הפקודה הייתה: לנוע מצפון למחיצה.

ישבתי על הספסל, שומע את הסיפור של אלחנן. כשהזהוכיר את המחיצה נדרכת. באותו בוקר אנו נלחמנו שם במחיצה. הם אלה שנעו מצפון. הם היו הטנקים שראייתי בכוונות. התחלתי לרעוד. זכרתי שראייתי או טנקים נעים מצפון ולא ידעתי אם הם טנקים שלנו או שלהם. המשמש סינורה

ואיד-אפשר היה לראותם כלום. כל הזמן ביקשתי מגידי שיזהה אولي הם שלנו. הוא אמר שגם הוא לא מצליח להזהות. המשמש מסנוורת. אמרת שאני לא יורה עד שאדע שהם לא כוחותינו. התעקשתי ולא יritten. אף פעם לא ניסיתי לבורר. גם גידי לא ניסה. עכשו אני יודע. אלחנן היה שם עם חנן ורמי והכווח שלהם.

אלחנן המשיך:

נחמן ואני ישבנו בתאים. לא ראיינו כלום. גם זה חסד. חנן ורמי היו עם הראשים למעלה. מחוץ לטנק. הם ראו הכלול. קולו של חנן רעד. הוא סיפר לי ולנחמן מה הוא ורמי רואים. המראה זיעזע אותם. טנקים וחול"מים שלנו שרופים מהקרב שהוא אثمול במחצבה. כל רגע הם קראו בקשר-פנימ: הנה עוד טנק שרוף, וצריח שעף ופגעה ישירה בחתות. והם מנסים לקרוא את המספרים שכובים על הטנקים שנפגעו. וחנן אומר: אני רואה מישהו בחול"ם מסתובב בין הטנקים השורפים ומחפש. הוא עוצר ליד כל טנק, עולה אליו ויורד ממנו. קצין עומד בצדמת וכיון אותו דרומה לגבעות הנמוכות שהיו שם. עליינו על אחת הגבעות. הגבעה הייתה מכוסה עשב דגני גבורה, כקומה אדם כמעט. רמי מנסה לאחר בקשר את גיסון. קורא לו שוב ושוב ולא מצליח. לבסוף נוצר קשר מוקוטע, אבל אי-אפשר היה להבין כלום. כל מיני קולות התערכבו בקשר. כל מיני הזראות נשמעו. לא היה ברור לנו מי מדבר אל מי. איך גיסון. פתאום שמענו קולות של קרב בקשר. פקודות אש. וצעקות: נפצענו. לא ידענו מי נלחם עכשו במחצבה. מי יורה, لأن ועל מי. הרגשנו שככל טנק נלחם בלבד. אז ידעתי, מה שיכריע את המלחמה הזאת הם האנשים. לא הפליטים. אנשים כמו חנן וכמו רמי וכמו פרץ.

המפקדים של הטנקים רגילים היו באימונים לנوع בפלוגות ובגדודים

מאורגנים עם רשות קשר מסודרת, עכשו הם מוכרים להילחם בלבד בעצם, כמו חיל חירץ בלבד ומהפה במקלע. למי שייהיו יותר כוחות נפש, הוא ינצח. כך חשבתי אותה שעה. לא ידעתי אז כמה כוחות נפש עוד נזרק.

הבטתי מן הספר בקצין מבриאות הנפש, מהכח לראות אם ירשום משה או יאמר משה. הוא לא שאל כלום ולא רשם כלום, רק המשיך להקשיב. אלחנן המשיך:

רמי, שעכשו פיקד על הטנק, החליט להמשיך לנעו גם בלי לשמעו את הפקדות של גיסון. ירדנו מן הגבעות לכיוון מזרחה, נעים בכו המחזבה והר יוסיפון. אתה בטוח שנעתם למזרחה? בכו המחזבה והר יוסיפון? שואל הקצין מענף היסטוריה.

כן. משיב אלחנן בלי היסוס. אני בטוח שנענו מזרחה, כי אני זכר שהשמש סינורה אותה. כל הזמן חיפשתי נקודות אחיזה בשטח כדי שאוכל לנוהג. לבסוף חביבנו אל הכוח. ראיינו גם כמה פליטים ורכבים שלנו מסתובבים בין הטנקים. איני יודע למי הם היו שייכים, כנראה לפלוגות הסיור שהתרוצצה שם לכוון את הכוחות.

פלוגת הסיור של החטיבה שלכם? שאל החקירן, פותח את התיק הכלול.

אלחנן שוב פרש את ידיו בתנועה רחבה כאומר, מי יודע, והממשיך: הארטילריה הchallenge להטריד. בתחילת החילפנו עמדות בכל פעם שהפגזים היו מתקרבים אלינו, אבל כשראינו את הפיזור הגדול של הארטילריה שנופלת הבנו שאין טעם להחליף עמדות. רמי החליט לא להתחשב

בארטילריה. שמעתי צעה: קטירושות! חנן התכווף וטיל עבר ממש מעליו. חוט שנסחב אחרי הטיל נפל עליו והסתבר בו. חנן משך ומשן וניסה לקרווע את החוט עד שהצלה. אחר-כך נודע לנו שגם לא קטירושה אלא טיל סאג'ר והחותן היה חוט הכוון שלו.

עד אז לא ידעתם כלום על טילים? שאל התחקרים.
לא. השיב אלחנן.

התחקרים החליף מלה עם הקצין מענף היסטוריה ורשם לו משחו.
ואלחנן המשיך:

הגיעה פקודה חדשה: לשנות כיוון. נעים לסינדריאנה. כוח סורי שוב חדר לשם. הם שבו לשם שוב ושוב. הם לא ויתרו. התעלמנו למגרי מן הארטילריה ונענו קידמה. הפקודה הייתה להיכנס לקרבת עם הכוח הסורי, אבל לא זיהינו שם כוח. נחמן מאמץ את עיניו בפריטلسקוב אבל הוא איינו רואה אף טנק. העמדות שלנו היו גראעות מאד. השטח שעמדנו בו היה מישורי ואך משופע בכיוון הפוך מן העמדות שתפסנו. שוב הודיעו לנו שכוח סורי מולנו. התקדמנו לאט ובזירות כדי שלא נפתח אבל לא זיהינו שם טנקים סוריים, עד שפתחו ראיינו עמוד אבק ממש לפני הטנק שלנו. תכף באה התפרצויות. אחריה, מהר! צעק רמי, הפג זני יפגע בנו. שוב נתקע הילוך. בדיק בזמנן! חשבתי לי. ניסיתי בכל כוח, יודע שככל וגע קובע. סוף סוף הצלחת. נגע לאחרור, החלפנו עמדה, ושוב פגע פגוז על ידנו. הם היו בעמדות טובות, ואנחנו לא זיהינו אותם. כל תנועה של הטנק שלנו גילתה אותנו בגלל ענן האבק שהטנק הקים. טנק שנע לידנו נדלק מפגיעה ישירה.

אליה היו הרוגים הקשים ביותר של מזוזה במלחמה. לא ידעת מה עוד מצפה לי. אותו וגע לא ידעת איך נצא מקרב זהה. כל טנק שזו נפגע. אבל ידעת: אנחנו מוכנים לכלום את הסורים. אין לנו ברירה. אז

חשבתי לי: הגיע הרגע שעליו למדנו כל-כך הרבה, מסירות נפש. מוכרים לנו כל כוח שיש לנו. אנחנו מוכריםם לבולם אותם. אנחנו יכולים לבולם אותם. אין לנו ברירה. לא היה הרבה זמן להשוו. עליינו לעמודה יותר טובה. עכשו אפשר לזהות אותם. עוד כמה טנקים שלנו שייפרו עמדות. המצב משתפר. נשמעים דיווחים בקשר על פגיעות בסורים. חנן מדווח על טנקים סורים שנמנסם לברוח. גם שתי משאיות שלהם ברחו לאחרו. נראה משאיות תחמושת שנעו עם הטנקים. השגנו שתי פגיעות. סוף סוף הרגשת ניצחון. ברוך השם. אחרי המלחמה שמענו שעזרכנו שם את התקפה האחורה של הסורים לכיוון נפах. המשכנו לירות. חנן אמר ששינדיאננה הפכה לגיא הרינה לטנקים הסורים. כל כלי סורי שנע שם נפגע. כמה טנקים שלהם שעמדו בין העצים ולא זההו, החלו לסתוג. התנועה שלהם העלה ענני אבק. הם התגלו ונפגעו מיד. טנקים, משאיות תחמושת וגם כמה כלים ורכבים של הסורים נראו שורפים.

עוד לא הספקנו לחשב על הקרב שעברנו, והגעה הוראה חדשה: להתחיל לנוע בכיוון חושניה. ההוראה הייתה לנוע בדרך עפר שיצאה מכביש הר יוסיפון: ציר גטוקומבה. נענו אחורי דנון. רמי אמר שאחננו עשרה כלים, כוח רציני. דנון נע בראש, מהר מאד. אנחנו נענו לאט. ההילוכים שוב לא נכנסו. בכל פעם שנסעתי בהילוך ובעי המנוח דם. נסע הטנק של חגי מפקד פלוגה למ"ד. דנון קרא לנו בקשר כל הזמן. לפניו מתחנן שנצטרף אליו כבר. מה קורה איתכם? שאל. אני נתקל בכוח סורי גדול בהרבה. אני נלחם בלבד. תגעו כבר! עוד מעט נגיע, אמרנו. אנחנו מתקדים. מה נסביר לו? שההילוכים תקועים? שהרבי עלי לא נכנס? ראיינו את הטנק של חגי, אחוריו נסע טנק נוסף ואחריהם אנחנו. נענו בתחתית הערוץ. פתאום האיר הבזק בטנק של חגי. כולנו ראיינו את ההבקוק. לא

ידענו מה קרה. חשנו. פגעה. ואולי, קיוינו, הוא זה שירה? כולנו הבטנו בטנק של חגי. הנה, הטנק של חגי עוצר. כולנו עצרנו אחריו. רמי קורא לו בקשר: חגי, חגי, עברו! חגי, עברו! חגי, חגי! חגי לא עונה. רמי קורא לו שוב ושוב. חגי לא עונה. המתח עולה. חנן דואג: מה קרה לחגי? הטנק שנע אחריו מדוות. הוא הב Chin. הטנק של חגי נפגע בצריח מצד שמאל. ינסה להגיע אליו. חנן אמר שהוא זיהה תותח נ"ט שMOVED מזרחה לדורך, התותח מוסתר היבט, צמוד לוואדי, מוגן, קשה לפגוע בו. הנ"ט פגע בכל טנק שנייה לחצות את הוואדי. נסענו אחורה לחפש נתיב אחר. דנון שוב קורא לנו בקשר: למה עוד לא הגיעם אליו? מה קורה איתכם? בוואו כבר! אני בלבד! נחמן צועק בקשר: טנקים סורים! הוא זיהה מזרחה לעורוץ, על השלווה הדורמית, שלושה טנקים. חנן הגיב מיד, נחמן ירה מהר, גם הטנק שלפניו ירה יחד איתנו. פגעונו. אנחנו תקועים אחרי הטנק של חגי. אי-אפשר לחצות את הוואדי בגלל התותח. אין דרך לחתוך שם. מה עושים? הצעתי לرمי שאצא עם עוד מישחו עם מקלע וחצובה וכמה רימונים וauseה ברגל על הגבעה. אני איש חי"ר, תמיד התאמנו זהה. מן הגבעה אלחם בצוות התותח, ואז השירה של הטנקים תוכל לעברו בוואדי. רמי לא ענה לי. למה הוא לא מתייחס? ההצעה הגינויית כל-כך! דנון ממשיך לקרוא לנו כל הזמן בקשר: למה עוד לא הגיעם? אני מציע לדמי שוב את הרעיון. רמי לא משיב. CAB LI שלא השיב. לחצתי עליו, חשבתי: רמי איש שרין, קשה לו לחשב במושגים של חי"ר. לבסוף הוא ענה לי שההצעה אינה נראית לו. שתקתי. הוא המפקד. אולי רמי חש לשתק את הטנק שלנו. כל kali חשוב עכשו. דנון ממתין לנו. כוח סורי מולו. לרמי רעיון אחר. הוא מצא נקודה שבה נחזה את הוואדי כשהאנחנו מושתרים מן התותח, הנקודה הקרובה ביותר לסינדיינה, אבל הדרך שבחר בה הייתה קשה מאד. התחלנו לנوع. שני הטנקים האחרים נעו אחרינו.

נסענו למערב לכיוון השלווה. הגענו לקירבת החורשה בסינדיינה וחצינו שם את העroz. כאן היה הנחל הרכה יותר וחב. ברגע שירדנו לעroz נרו פגשים סכיבנו. נראה ישם בשטח עוד טנקים סוריים שלא ידענו עליהם. רמי מוכחה להוציא את הראש מן הטנק כדי לכובן אותו. כדורים של מקלע מתחופפים ליד הטנק. כבר פגעו במקומות רבים בטנק, שמענו את הדפיקות שלהם בפלדה. רמי עומד עם הראש בחוץ. אין ברירה אחרת. שוב פגמים מתפוצצים סביבנו. לא ברור אם היה זה הנ"ט שנתקלנו בו או טנקים סוריים אחרים, גם לא ברור היכיו שמננו הם נרו. דושת הגו לחוצה עד הסוף. דנון מזרז ומזרז אותנו: תגיבו כבר! קפינו על האבניים והיטלטלנו על הטרסות כאילו אנו יודדים מבניין רבי-קומות. כל הזמן נשמע על הדפנות גשם של כדורי מקלע. היינו כבר בצלע השלווה הדרומית. הירי עליינו נפסק. מה, עברנו את הנחל? יצאו משטח אש? שוב ושוב עולה על שפת הפסוק מתפילת ערבית: **השם נפשנו ב��ים, ולא גמן למוט רגלאן.**

הקשר בטנק נותק. נחמן מדווח שגם הצדור החשמלי נפסק. עברנו את העroz המסוכן. הצלחנו. אבל מיד מתברר המחיר. הטנק הושבת. כל מערכות החשמל נותקו. נראה שהקולקטור נפגע. רמי קרא לי לעזרה את הטנק. לא היה שום טעם שנמשיך אל דנון עם כלי במצב כזה. מה יוכל כבר לעזור לו עם טנק שאין לו קשר ואין לו צירוד. השעה ארבע אחרי הצהרים. אין ברירה. מוכחים לחזור לעלייה לתakin את הכל. דוממתי את המנווע. ניסיתי להתניע. לא הצלחת. למזרלי עמדנו בשיפוע. התנעתי בירידה ולא יכולתי את המנווע יותר.

צוות של טנק בא אליו במזרחה. בנצי היה שם. כמה טוב לפגוש חבר. הם ראו אותנו כמלאים. הטנק שלהם תקוע, החשכה יורדת, והם נשארים בלילה בלבד בשטח מלא כלים סוריים. מכשיר הקשר שלנו נותק. הקשר

בטנק של בנצי עוד עבד. רמי דיווח לדנון על המצב במכשור שלהם. והוא ביקש אישור לחזור לעלייה לתקן את הכללי. דנון אומר שאחנן חייבים להגיע אליו בכל מחיר. רמי חזר ומסביר. לבסוף דנון משתכנע שלא נועל לו כלום עם טנק במצב כזה, מוכרחים לתקן את הכללי.

בטנק שלנו לא היה קשר, ורמי היה חייב לכוון אותו בנסיעה. רמי יצא וישב על הכנף עם עוזי ביד וכובע פלדה על הראש וכיוון אותו. העוזי היה דורך ולא נצורך, מוכן לירוי. מי יודע אם לא יפתחו אותנו חייל סורי מאחריו טרассה. בדרך חוזרת לעלייה ראיינו את הטנקים שפגענו בהם קודם. ביניהם ראתה טנק גישור סורי פגוע. הגשר היה מבוקע לשניים. ידעת מה היה אילולי בלבנו אותם. גדור שלם של טנקים היה חוצה עליו את הירדן, לטבריה.

כל השטח היה זרוע כלי פלדה פגועים; משאיות, גייפים וטנקים, טיחניים וארבע, וטי חמישים וחמש. חנן עצר אותו ליד כל טנק סורי. הוא נכנס לתוכו לבדוק אם נשארו שם חיילים. נשארו רק גופיות. חנן נראה מזועזע. ריבונו של עולם! כמה הריג, כמה סבל, כמה צער בעולם!

שמעתי את אלחנן זוכרתי אותה שעה מה שאמרו רבוינו במדרש: **בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון נטלו והחוירו על כל אילני גן-עדן.** אמר לו: **ראה מעשייך כמה נאים ומשבחין הנה, וכל מה שבראתך בשביילך בראתיך, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלך אין מי שימתקן אחוריך.**

אלחנן המשיך:

המשכנו בנסיעה חוזרת. ראיינו טנקים שורופים שלנו. חנן ורמי ירדו מהטנק ועלו לכל טנק לחפש פצועים. פצועים הם לא מצאו, אבל הם

חושו המומינים ממה שראו. הפעם הם לא אמרו לנו כלום. אנחנו באמצע המלחמה, אבל ראיינו הכלול על פניהם. האור שהאור תמיד בעיניו של חנן. בכיה.

בערב הגיענו לעילקה. יום שני של מלחמה שליתם. הימים כל-כך ארוכים. עכשו יום שני בערב. נס היה לנו שהטנקים לא לחמו בלילה. לא היו לא לנו ולא להם אמצעים להילחם בחשכה. חנן הלך להביא חשמלאי מהסדרנה לתקן את הטנק. כולנו עייפים עד מוות, וגם רעבים מאד. צריך לחמש את הטנק. רמי הלך להשיג תחמושת ודלק. המתחנו לתחמושת כבדה ולחטמושת קלה ולדלק ולמים. האספקה הגיעה לסיוגין. בכל פעם משאית אחרת. לא יכולנו לנוח.

סוף סוף הגיע המשאית של פגוזים. ניגשנו לפrox אוטם. לא הייתה זו הפעם הראשונה שהחישנו טנק שלם, אבל הינו עייפים מאד, וארוגוי הפגוזים שהגיעו היו ישנים. בקושי הצלחתי לפתח את הזווילים. היתי מותש. לא היה לי כוח להרים את הפגוזים. פגוזים וארוגוזים נפלו עלי ופצעו אותי. התפסים ממתכת שרטו אותי בכל מקום כשניסיתי לפתח אותם במברג. גם זב על ידי.

כבר אחרי חצות. מישחו בא להודיע לנו שהוא מתחorgan כוח טנקים במחנה יצחק. נסענו לשם. חנן יצא לברור מי מפקד הכוח ומה התוכנית. פתחתי קופסה של מנת-קרב, מנסה לאכול משהו, אפילו לא הסתכלתי מה היה בקופסה. בשר גולש או גרגירי תירס ואולי סתם ליפthan אשכולות. לא טعمתי שוםطعم.לקחתי בכף מן התערובת והכנסתי לפה. לא הצלחתי לאכול יותר ממשי כפות מה שהיה שם.

קדום עלות השחר של יום שלישי, העירו אותנו. השעה הייתה לפני ארבע. לאחר חצי שעה כל הכוח היה מוכן. נענו בתנועה מסודרת. תנועה בליל אורות, אפילו לא אורות אחרות. תנועה קשה. השטח לא מוכר.

חששתי. נצמדנו לכלי שלפנינו. ג'יפ סיור הוביל את היחידה. מפקד הכוח היה דנון. לא ידענו מי שאר החבירה שבטנקים. רק אחרי המלחמה שמעת ששלמה היה שם ואיציק היה שם ועוד הרבה חברים מהישיבה ומהגדוד.

התחקירן שאל: מתי חזר דנון למחנה-יצחק?

אלחנן השיב: איני יודע. צריך לזכור שהטנקים של הלחימה בימים הראשונים ברמה היו קצרים ובכלليل היה היתה התארגנות מחדש בסופה או במחנה-יצחק. אלחנן המשיך לספר:

יום שלישי בבוקר. התנוועה קשה אבל ההרגשה טובה יותר. יודעים שהכח מוסדר ושוב אנו נעים ביחידת מאורגןת, כמו שלמדנו.

עצרנו פעמיים רבות עד שהגענו. תפסנו עמדות בסינדיינה. חנן אמר שהתוכנית היא להכין מארב עם שחר לכוח סורי שעמד לעיר התקפת נגד לכיוון נפהח. עמדנו בעמדות עד שהAIR המזורה. העמדות היו טובות. הטנקים עמדו על גבעה משופעת ובה כמה עצים וכמה חורבות. הכוח כולם התפרש על שתי גבעות סמוכות. דנון, מפקד הכוח, עמד עם הטעק שלו לימינו. לידנו עמדו שני טנקים נוספים בעמדות צפיפות. התכפיה לא הייתה קלה. ערפילי בוקר מילאו את האוויר והמשש סינוורה. חנן עלה על הרציף לצפות. גם הוא מחקשה. רמי החלית לשנות עמדה, ועודין התכפיה קשה. קיבלנו התראה בקשר למזהים תנועת כוחות למרחק גדול. ההרגשה היא שהפעם הכוח שלנו מוכן. אנו ממתינים שהם יתקרבו יותר לשטח אש. הסיכויים נראו טובים. הטנקים שלנו מוסתרים ולנו יתרון ההפתעה, אבל הינו עיוורים לגמרי מול המשמץ. הכוח הסורי התקרוב למרחק של שלושה קילומטר. ענני אבק שהעללה קבעו את מיקומו. שמעתי דיווח בקשר שהם הגיעו לעין-זרדה. ההוראה הייתה ברורה. לנצוץ אש עד שם יגיעו לטוויה ירי עיל. כל הזמן מתנהלות שיחות בקשר על זיהוי הכוח של האויב ועל גודלו.

פתאום, בלי הودעה מוקדמת, דנון פתח באש. הבנו שמשהו השتبש. אחריך אמרו לנו שכנראה כוח נוסף שלנו זיהה אותם מכיוון חל-שיפון ופתח באש. הסורים נעו ב מהירות לתחפות עמדות הגנה. لكن דנון ירה מייד. הבנו שגם אנחנו צריכים לפתח באש אבל הראות היתה גרוועה ולא היה זיהוי לירי. אי-אפשר כך לירות. הכל משתבש. דנון דיווח על פגיעה. אנחנו עוד לא זיהינו כלום. גם הפלים הסורים ירו. כשהם ירו ראיינו את ההבהקים של הירי ויכלנו להזות את מיקומם. נחמן ירה לכיוון ההבהקים, תיקן, ופגע. שוב אנחנו בתוך האש. שוב פגיזים נופלים ממש לידנו. שוב השפטים לוחשות פטוקים. הנה, טנק סמור לנו נפגע בחותח. הוא יורד אחורה. הפג זבא יכול לפגוע בנו. ל מהר. אנחנו משפרים עמדה. דיווחים בקשר על פגיעות בסורים. הרכה פגיעה. התנוועה הסורית פסקה. גם האש שלהם פסקה. רגע, רק רגע של שקט, עכשו מגיעים דיווחים על כלים סורים נוספים שנכנסים למערכה. שוב הם יורים. כבר חשבתי שניצחנו את הקרב הזה. מתברר שהיא שם כוח גדול הרכה יותר ממה שהשכננו. נחמן המשיך לירות בעיקר לאור ההבהקים שלהם. שוב פגיזים נופלים בקירכנתנו ושוב אנחנו משנים עמדה. אבד לנו יתרון הפתעה, והתקפה שלהם טובת משלנו. אנחנו עמדנו מול השימוש המסתורת.

שמעתי את אלחנן וזכרתי כמה התרפלתי אותו יומם שתכחאה המשך רק לרגע. אלחנן המשיך:

רמי צעק: נаг, אחורה! חשבתי שנפגענו. לא. פג זאג ממש מצד הטנק. השם נפְשַׁנָּנוּ בְּחִים, ולא נָמַן לְמוֹת בְּגַלְגָּל. הפסוקים של חפילת ערבית עוד על פי. רמי נפצע קל בלחינו. הוא מתקשה לדבר. עוד טנק שלנו נדלק. מחלצים ממנו פצועים. הצדוד שלנו התקקל. איך אפשר לירות כך? חנן

טפל ברמי. רמי כמעט אינו יכול לומר כלום. חנן הוא המפקד עכשו. חנן חובש את רמי, הוא תופס את מקומו בצריח, מדווח לדנון שהטנק הושבת. בקשר נשמעים דיווחים על חילוץ פצועים. החילוץ מסוכן מאוד. צריך לעبور בשטח פתוח. מתחפשים מי יחלץ. דנון אומר לחנן שכיוון שהטנק שלו מושבת הוא יחלץ את הפצועים מהשתח, יחזור לעלייה, יתקן את הטנק ויחזור אליו במהירות האפשרית. דנון נשאר רק עם עוד כלי אחד. איזה אומץ למפקד זהה. ואיזה כוח. אותה שעה חשבתי לי, מי בכלל יידע פעם על האנשים האלה ועל מה שעשו. התחלנו לנוע. חנן עזר אותו כל כמה רגעים. כדי לא לחשוף את הטנק בשטח המסוכן, הוא ירד בעצמו מהטנק ורץ ברגל לחילץ את הפצועים ולהביא אותם לטנק שלנו. פצוע אחד נפצע קשה בבטן וברגליים. חנן נשא אותו על כתפו עד הטנק. העלינו אותו לצריח. חנן לא מדבר מלה. ניסינו להכנס את הפצוע. לא הצליחנו להכנס אותו. הוא לא השמיע שום קול. נחמן יצא מן הטנק. עבר לטנק אחר. התפנה מקום בטנק להכנס את כל הפצועים. יצאנו ב מהירות לעלייה. בדרך ראיינו שני טנקים נעים לשטח שהיינו בו. לא יודעים מאי הגיעו ולאן הם נעים. ציוונו אותם לדנון. ידענו, הוא זוקק לכל טנק עכשו. הגיעו למחנה עלייה. הורדנו את הפצועים מן הטנק. לא הבנו מה קורה. קבוצה של צלים דוברי צרפתית הקיפו את הטנק בכל מיני מצלמות וצלמו מכל הזוויות. צלם אחד כמעט מעל הפצוע לצלים אותו. לא הבנו מים ומה הם רוצים. חילוי Shirوتim קשיישים עזרו לנו להוריד את הפצועים מהטנק. ראייתי שהם מסתכלים עליינו בהערכתה כמו שמסתכלים על גיבורים. לא רציתי לומר להם כמה פעמים הרגשנו חסרי אונים עם טנק שנתקע לו ההילוך בכל פעם שפגזים נוחתים סביבו. חנן רץ לחפש חוליה שתתקן את הטנק. עוד טנקים המתינו שם לתיקון. חנן לחץ על החוליה הטכנית. הוא ידע, דנון מחהה לנו למעלה. ידענו שדנון לבד וכל

רגע קובע. חנן הביא אליו שני חבריה סדירים, טען ותווחן, לצרף לצוות במקומם רמי ונחמן. הם אמרו שהם שייכים לחטיבה מאה שמשונים ושמונה. החטיבה הוכתה ביום הראשון כשבלהה לבודה את הטנקים הסוריים בדروم. האבדות היו קשות. שני הטנקיסטים נראו המומים לגמרי. מי יודע מה עבר עליהם כבר. לא שאלנו. הכננו את הטנק. חימשנו ותידלקנו וגם החלפנו את המקלע. המקלע נפגע מרסיס גדול שפגע בצריח.

חנן ניגש לסמ"ט, והודיע לו שאנחנו חוזרים לכוח של דנון. הסמ"ט, לי מבית-השיטה, עמד ליד ג'יפ. ברגע שניגשנו אליו, הוא קיבל הודעה בקשר. פניו היו שקטות לגמרי. הסמ"ט סימן לנו בידו שנמחין לו. ידענו שדנון מחה לנו. לא רצינו להתעכב. ידענו שהכוח בקרוב קשה. הסמ"ט אמר לחנן בשקט: אתם נשארים כאן. שתק רגע והוסיף: מסוקי קומנדו נהוגים נחתו הרגע סמוך לצומת נפה. אין לי כוחות שיגנו על המחנה. אתם יודיעים, כל טנק שהוא מסוגל לנוע אפילו בקושי שלחתי מיד לדנון לשטה. אתם הטנק היחיד הכשייר כאן. אני זוקק לכם. לאבטח את המחנה. היישרו במקומות.

הshimaועה פשוטה. מכל כלי הרכב נשמעו הודעות בקשר. כל אחד סייף לשני מסוקי קומנדו נחתו כאן, בקרבת מקום. חייל אחד אפילו ידע לספר שכבר ראו את חיילי הקומנדו יוצאים מן המסוקים. אחר אמר שהם נעים לנפה.

ישבתי על הספסל, שומע מאלחנן את סיפור המסוקים של הקומנדו שנחתו ביום שלישי בכoker לידנו בצומת נפה. כמעט קפצתי מן הספסל. רציתי להיכנס לתוך דבריו ולומר: כן, כן, אני ראייתי אותם את חיילי הקומנדו יוצאים מן המסוק בצומת נפה ממש לידנו אבל בתוך רגעים פגעו בהם.

שתקתי. סוף סוף אני יודע שאין הסיפור על המסוק של הקומנדו מזויה תעתועים שעבר בדמיוני. הנה, אלחנן מספר עליו. אלחנן המשיך:

סבירנו היו בעיקר חילאי מפקדה. כולם היו לוחצים. דואגים. מי יגן עליהם. הסmach"ט היה שקט לגמר. הוא עמד שעון על הגוף והлик הוראות. נשארנו על הטנק. רעש של מטוסים נשמע מעליינו. ראיינו מטוס מג'ג בשמיים בקשת רחבה. מישחו אמר שכנראה הוא מגן על המסוקים של הקומנדו. ואז היה קרב אווורי. שמענו התפוצצויות. מטוס נראה צונח. לא ידענו, שלנו או שלהם. חופה נפתחת באוויר. טיס תלוי בין שמיים וארץ. חיים תלויים להם מנגד. כולם מתפללים עליו. עוד מג'ג נראה על הגבעות. האנשים במחנה עדרין עצבניים. הבנתי שהבלימה עוד בעיצומה. הסmach"ט קורא לחנן. הוא מורה לו לנוע לדנון. הקומנדו שבא במסוקים הושמד. נגענו מהר. הגיעו עם עוד כלי לסינדיינה. המצב שם נראה קשה, על אף התגברות שהגיעה עוד לפנינו. לחץ כבד של הסורים. התקפת הנגד שלהם הייתה בעיצומה. ראיתי את הכלי של דנון יורה ויורה כמעט בלי הפסקה. עליינו לעמדה. טנק לידנו נפגע. זה היה הטנק של הסמ"פ. הוא קפוץ ממנו ועלה לטנק שלנו. הטعن שלנו ירד. חנן נהיה לטען. הסמ"פ הוא עכשו מפקד הטנק שלנו. קיבלנו פקודה: לנוע קדימה. הצלחנו לבלום אותם. האש של האויב נחלשה מאוד. כמה טנקים שלהם נסוגים. אנחנו עוברים להסתערות. נגענו באיגוף ימני ממערב. הנטייה הייתה שקטה בתחילת, אלא שהשעה כבר מאוחרת והשתחקשה לתנועה. אבני גדלות מאוד היו פורחות שם. אנחנו שומעים בקשר: מסתערים על רמתניה. קשה היה לקרוא לתנועה כזאת הסתערות. זו הייתה יותר זהילה על האבני. שוב ארטיליריה נוחתת. מנין הם יורם את הארטילריה? מי מזוהה אותנו?

ושוב פגוזים של טנקים נוחתים סביבנו. אנחנו שוב בקרוב. והטנק בשלו, שוב הוא דומם. שחורתה בלם בהילוך והגעתי. מסביב יורדים מכל עבר. דנון צועק: להתפרק! לנוע! לתקוף מטרות שיירות! המט"ק אינו מזהה מטרות. נראה שאנחנו מאחור. דנון קורא שוב ושוב בקשר. השטח לא טוב. כדורים נוראים מעלינו. החשכה יורדת. אי-אפשר לראות כלום. דנון פוקד לעצור ולחזר אחריה. אי-אפשר להמשיך את ההסתערות בכלל החשכה. חבל. הינו קרוביים מאוד. הירוי עליינו נمشך. בקורסי הצלחנו לחליק אחריה. שוב לילה של התארגנות. עוד יום של מלחמה חם. يوم שלישי בשבוע.

אלחנן שתק. הוא לא הספיק לספר על הפריצה לחאן-ארנבה, ועל כפרא נסagi' ועל חאלס. ידעתה שיש לו הרבה מה לספר עליהם אבל כך ביקשו מאייתנו, שככל אחד יספר על יום אחד שעבר עליו. יום כיפור חל בשבת. החטיבה עלה בМОצתא-ישבת ולחמה שבוע שלם עד ליל שבת חול המועד סוכות. הכלימה הייתה עד يوم רביעי. הפריצה למובלעת הייתה ביום חמישי, מוצאי יום טוב ראשון של סוכות. אני סיירתי על יום ראשון ושני, אלחנן סייר על שני ושלישי. שלמה יספר על חמישי ושישי. ביום הראשון הוא היה תקוע ליד גשר בנות-יעקב. הוא יספר בוודאי על הפריצה למובלעת ועל הקרב בחאן-ארנבה ועל הטנקים העיראקיים. אלחנן קם ממקומו. הקצינים פתחו את התקיקים הכהולים ורשמו ורשמו. אלחנן חזר לשכת על הספסל לידי. הוא הוציא משניות בכרכר קטן מן הכס ועינן בהן. שמעתי את כל דבריו. מה שבקשת לישמע לא שמעתי. על דוב הוא לא סייר.

שלמה קם. כיפה סרוגה לבנה עיטרה את ראשו, מתנת כלתו הצעריה. סרוגה אותה ליום חופתם, חודש לפני המלחמה. ציציות לבנות מסודרות השתלשלו ממדיו, עיניו נצצו וחיקוק טוב היה על שפטיו, כמו תמיד. שלמה ביקש לספר על הפריצה. הוא היה התותחן של וגן המג"ד.

ידעתי על המעשה בטנקים מן החטיבה העיראקית שהתקדמו לעבר החניון של החטיבה, ושלמה זיהה אותם ראשון. ידעתי שהוא פגע בשבעה מהם כשהשאר הכוח שלנו היה עוד בהתקאות, אבל אף פעם לא שמעתי את הסיפור לפרטיו. עכשו אשמע. הרבה פסוקים הזיכר שלמה בסיפורו. היה נראה כאילו הפסוקים אצלו הם חלק מן הסיפור. שלמה פתח ואמר לשולחת הקצינים שישבו ליד השולחן:

זו לי הפעם הראשונה שאני מספר מה אירע לנו במלחמה, לפיכך בראש דברי אני מבקש לפתח בהודיה לא-ל הרועה אותנו. שכך כתוב: ה' שפתי פפהח, וכייד פהלהטך. ברשותכם אקרא כמה פסוקים מספר תהילים. שלמה הוציא מיכיס החולצה ספר תהילים קטן עטוף בשקית ניילון

שהחזק תמיד יחד עם פנקש השבי והתחבושת האישית. הוא פתח אותו וקרא לאט וכבהטמה כשהוא מכובן בכל מלאה, כמו שמתפלל:

משפכיל לאסף. למה אלקים זנחת לנצח, יעשן אפק בצאן מרעתך.
 זכו עדתך קנית קדם, גאלת שבט נחלתך, הרץין זה שכנת ב'.
 הריםה פעםיך למשאות נצח, כל-הרע אויב בקרש.
 שאגו צוריך בקרב מועך, שמוי אותם אתות.
 ינду בمبיא למעלה, בסכך עץ גראמוות.
 עתיה פתויה ייחד, בכשייל וכייפות יהלמוני.
 שלחו באש מקדשך, לאرض חילו משכן-שםך.
 אמרו כלכם נים יחד, שרפו כל-מועדיה-אל באָרֶן.
 אותינו לא-ראינו, אין עוד נבי, ולא-אתקנו ידע עד-מה.
 עד-ממי אלקים יחרץ ער, ינאי אויב שמק לנצח.
 למה תшиб זך וימנה, מקרב חיקך אלה.
 ואלקים מלכי מקדם, פעל ישועות בקרב הארץ.

שלמה סגר את הספר והכנס אתו בחזרה לכיס החולצה. אז המשיך:

אין עוד נבי שיאמר לנו מה מתכוונים בשםינו לומר לנו, ולא אפנה ידע עד מה אבל ברור לי שמדוברים אלינו, ומעצמנו אנו צריכים להבין את הכוונה. דוד אמר בטהילים: שאגו צוריך בקרב מועך. ואמר:

שרפו כל-מועדיה-אל באָרֶן. המלחמה הזאת במועד קודש היהת. ביום היכפורים נפתחה, וביום טוב ראשון של סוכות פרצנו למובלעת. במושאי יום היכפורים ליוו אותנו תיבות הוידי ונגוני הסליחות, ובסוכות פרקי ההושנות ומוזורי ההלל. כשבנו בסוכה בעליה רגעים אחדים קודם היציאה לפריצה חשבתי לי: ופרק עליינו ספר שלומך. וכשנטנו ארבעה מינימ עלה בדעתני מה שאמרו רבותינו: בשכר שמיימים ישראל, ולקחתם

לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, נזחים את עשו שנקרא ראשון כמו שנאמר: **וניצא הרראשון אֶקְמוֹנִי.** שלמה הפסיק רגע והתחיל לספר:

בליל יום טוב ראשון של סוכות החלו בעלייה ההכנות לפריצה. כל הטנקים שנשארו מן החטיבה וכל אנשי הצוות שעברו את המחצבה ואת נפах היו שם. אנחנו לא היינו, לא בקרב על נפах ולא במארכ' במחצבה. הטנק שלנו נתקע עוד קודם שהגענו לשם. רק ביום שני בערב הגיעו לנו נפах וראינו מה אירע שם. אותו לילה,ليل יום טוב, עבדו בעלייה כמה חוליות טכניות במרץ לתקן את הטנקים. אנחנו אנשי הצוות חימשו ותידלקנו אותם. אדייר בנה סוכה על בור שנפער מפגז של מרגמה. הוא קרא לי לבדוק אותה. הסוכה הייתה כשרה כהכלתה. ארבע דפנות הבור היו לה לדפנות, גובהה מעל עשרה טפסחים, גודלה יותר מכדי ראש ורפו ושלוחנו, והיא מסוככת בענפי אקליפטוס, דבר שגדלו מארץ ואינו מקבל טמאה, מה חסירה היא מעתה? לא הייתה חסירה אלא אדם מישראל שיבוא ויקדש בה, ויברך עליה אשר קדשנו במצוותיו וצונו לישב בפניה, ויסעד בה סעודת יום טוב ושכינה תשרה בה. אמרו חכמים שמצוות ישיבה בסוכה הוקשה למצאות יישוב ארץ-ישראל. אף-על-פי שאין ראייה לדבר, רמז לדבר בתהילים: **וַיָּהִי בְּשָׁלֵם סָבוּכוֹ וְמַעֲונָתוֹ בְּצִיּוֹן.** ובשתייהן, בסוכה ובארץ-ישראל, הישיבה היא במקום שהקדושה הופפת אותו. ובשתייהן המצואה היא דוקא שייכנס האדם לתוכן וידור בהן ויעשה בהן כל צרכיו, אוכל ושותה בסוכה וישן בסוכה ומטייל בסוכה. נמצא עושה כל מלאכתו הוא הוא המקימים מצאות יישובה. ואמר גדול אחד: ובשתייהן המצואה שייכנס אליהן בכל גופו, והוסיף: **וְאַפִּילוּ בְּסְנְדֵלֵיו וּבְמַגְפֵּיו.**

הלכתי והבאתי בקבוק יין מן הטנק.

כשנתקענו בנסחא ביום שני בערב פגשתי שם קצין דת. הוא עמד וחילק ספרי חנוך וספרי תהילים וערים. נטלתי ממנו ספר וכמה בקבוקים של יין לקידוש. אחד נשבר בדרך לחאן-ארנבה, על כל השאר קידשתי במלחמה בשכחות ובמים טובים.

כמה וכמה צוותים נכנסו לסוכה ובירכו עליה. צוות צוות ומה שעבר עליו. קידשתי קידוש של יום טוב: אשר בחר בנו מפלעם ורוממנו מפלעל לשון וקדשנו במצוותיו. זכרתי ניגון חסידי שהיינו אומרים בו את הקידוש בכית אבא ופיוזמתי אותו לעצמי לבב. יום טוב ראשון של סוכות. ושמחת בתקג' אמרה תורה, ואני כאן לבדי. נקי יהה לביתו שנה אחת ושמחה אחת-אשთו, אמרה תורה, ואני כאן לבדי. לפני חודש נישאנו.

יום קשה היה לי ערבית יום טוב של סוכות. נקלענו לקרב הקשה ברמתניה. הוא הקרב שאלחנן הוציאר קודם לכך. בזוקות ירו علينا אש כבדה. טנקים נפצעו. ירינו כל הזמן. תוך שאנו יורדים, נפל פגץ סמוך מאד לטנק שעמד לפנינו בעמדה, הוא ירד ממנה ב מהירות להחליף עמדה, לא הבחן בנו, נסע לאחר ועלה על הכנף של הטנק שלנו. הקשר דם. סע קדימה! צעק וგמן בכל כוחו אל המט"ק של הטנק ההוא.

כשהוא ירד מן הטנק שלנו התברר שאין לנו היגוי. ניסינו להתקדם בשטח, ופתאום אני שומע את גמן יורה מן הצריח צורות בעוזי, ומתמן את הנאג'ימה ושמאלת מהירות. תכף התברר לי שהחיל ח'יר סורי ניסה לטפס על הטנק עם שני רימונים ולהילחם בנו. החיל התקעש לעמוד לבדו באומץ מול הטנק ולא יותר. אני יודע כמה זמן נמשך היבאך של החיל מול הטנק. אני הייתי בתא תותחן. היה רגע שכמעט הצלחה לעלות על הצריח. לבסוף אמר וגמן בשקט, פגעי בו.

לא יכולנו להמשיך יותר בקרב עם טנק בלי היגוי. אמרו לנו לחוץ פצועים לאחר. וגמן רץ תחת אש והביא לטנק חמישה פצועים. שניים

מהם היו המוממים לגמרי. חשבנו אותם, השקינו אותם מים וחוורנו לעליקה. כשהגענו לתאגיד בńפאה ראייתי הרוגים מכוסים בשמיכות ופצועים שוכבים גונחים על אלונקות. הבנתי מה קרה כאן ביוםיהם האחרוניים. קשה היה לי. אבל גם חסד קטן היה לי בערב יום טוב, כמה רגעים לפני כניסה החג ראייתי במחנה משרד. נכנסתי אליו. על השולחן עמד טלפון. בלי לחשוב הרבה הרמתי את השופורת. מרכזון ענה. אפשר לקבל קו? שאלתי בלי לחשוב. למה לא? הייתה התשובה, המתן רגע. לא הבנתי מה קורה. מפה לתקשר הביתה? מאמצע המלחמה? מהתופת הזו? הביתה? חייגטי הביתה. אשתי הרימה את הטלפון. באלו נישאנו. חדש לפני המלחמה. המילים חנקו אותי. חג שמח, צעקתי, אני בסדר, חג שמח.

הויצאנו בסוכהשתי מציאות של ביסקויט צבאי ללחם-משנה וسعدנו סעודת יום טוב. כולם מיהרו לטנקים. ביקשתי רשות מוגמן לישון בסוכה. תמיד אני ישן בסוכה. וგמן היה משדותים. הוא לא כל-כך הבין אבל הסכימים. ישנתי. נרדמתי מיד. לא חשבתי על כלום. אחרי שעתיים וgamן העיר אותה בחופה והחזיר אותה לטנק. הרעשה ארטילריה על המחנה. חיביכם להיות על הטנק.

בבוקר יום חמישי, يوم טוב ראשון של סוכות, הספקנו להתפלל וליטול ארבעה מינים. אתרוג הבאתני איתני מהבית. תמיד אני קונה אותו קודם יום-כיפור, לזכות בעוד מזוודה אחת. מי יודע, אולי היא תכריע את הCEF. כך אמרו חכמים, לעוזם יראה אדם עצמו חזיו זפאי וחציו חיב, ואת העוזם בלו מחזאה זפאי ומחזאה חיב. עשה מזוודה אחת הקרע עת עצמו ואת העוזם בלו לבך זכות. ולא עוד, אלא שהאתרוג רומז למי שיש בידו גם תורה וגם מעשים טובים, שיש בו גם טעם וגם ריח. מישחו מהרבנות הביא את המינים האחרים. כולנו בירכנו עליהם וניענענו בהם לארבע רוחות לעזר רוחות רעות, שיירוי מזוודה מעכבים את הפורענות. בדמיוני

דמיתי לי תיבה. הקפתיה אותה ואמרתי הווענות: הושע נא! הושע נא!
למענק אלקין, הושע נא! למענק גואלנו, הושע נא! הושעה את עמק,
וברך את נחלך, ורעם ונשאים עד העולם.

בשעה אחת-עשרה וגמן קרא לנו: יוצאים לשטח כניסה לקרהת הפריצה.
נענו לכיוון הר אביטל. ארבעה כוחות היינו. כל מי שנשאר מהחטיבה.
אנחנו היינו כוח של אחד-עשר טנקים בפיקודו של סיסי. וגמן היה הסגן.
ראינו שארטילריה שלנו מרככת את היעד. גם מטוסים תקפו אותו. הפעם
אנחנו התחזקים. סוף סוף התקפה מסודרת. כמו בספרים. כמו שלמדנו
באימונים. בשעה שתים הגעה הפקודה: לנוע לקונינטרה. אנחנו היינו
בחיפוי ותפסנו עמדות מול הציר. ראיינו את הטנקים הראשונים פורצים.
אליה היו טנקים של החטיבה השנייה שבוגדה. הרובה מהם נפצעו. בעיקר
מנשק נ"ט אנחנו חיפינו מהעמדות. ממש ראיינו איך טנקים שלנו בוערים
על הציר. ידעתי שגיסי תותחן באחד הטנקים הפורצים.

אחרי הלחרים הגיעו הפקודה מהמח"ט: להיכנס פנימה! נענו בצד
ארצות הברית. שמענו בקשר שעמוס, מפקד אחד הכוחות, נפגע. כל הזמן
שמענו בקשר את אורי המכח"ט פוקד בקול בוטח ורגוע. פתאום לא שמענו
את קולו של אורי בקשר. הוא נדם. כולם דאגו. מה קרה למכח"ט? מישחו
צעק בקשר שהמח"ט נפגע. מהיום הראשון הלכנו אחריו. קולו היה תמיד
מרגיע. מה קרה לו? אחרי כמה רגעים שוב נשמע קולו. חזרתי אליכם,
הוא אמר. הייתה קודם ברגע"ש הפיקוד. עכשו עלייתו על הטנק שלי. הוא
לא אמר למה, אבל כולם הבינו. הרגע"ש נפגע. פגיעה ישירה. הוא נחלץ.
סיסי נע בראש הכוח שלנו. הוא נע ב מהירות רבה. הטנק שלו היה
צנטרוין חדש, מהיר. שלנו היה צנטרוין ישן, מנוע בנזין. נענו אחורי
לAITANO. כל הזמן הוא קרא לנו בקשר להגיע אליו. כל הכוח נע אחורי
והתעכב בגלוינו. איפה כל הכוח? צעק סיסי, אני נלחם לבדי. ההיגוי של

הטנק שלנו לא היה תקין. ניסינו להגביר מהירותו. הנהג איבר שליטה. נפלנו לבור ענק. התותח נתקע באדמה ונמלא אבני ועפר. ברגע האחרון הצלחתית להרים את הרוגלים שלא יתפסו בצריח, הסiot של כל תותחן טנק. השים נפשנו בחים, ולא נתן למוט רגלו. יצאנו מן הבור. ביןתיים כל הכוח עבר אותנו והגיע למג"ד. עליינו על הציר בסוף הכוח. התותח היה מכוון לצד. לא ידענו אם אפשר לירות בתותח מלא אבני, אבל לא היה לנו הרבה זמן למחשבה. ירו علينا. וგם אמר לי לירות. יריתי ופגעתי, אבל עם הפגנו הראשון עף גם שלישי מהקנה. נשארנו עם תותח קצוץ-קנה. ניסינו להמשיך לירות. כמו כן שלא פגעו. הצריח החמלא אבק שריפה. הבנו שאפשר לירות עוד בתותח זהה. ירינו במקלעים. התקדםנו עם תותח שלא יורה עד חאן-ארנבה. ירו علينا בעיקר טילים וכזוקות. אותה שעה חשבנו שכבר לא יהיה נגדנו עוד כוח רציני של טנקים סוריים. אבל גם הטילים והכזוקות גרמו אבדות. בלילה תפנסנו עמדות. היה זה מוצאי ים טוב ראשון. השמיים היו מוארים באור כתום. בכל מקום ראיינו מדורות. בכל כמה רגעים שמענו פיצוץ וידענו שתחמושת של טנק מתפרקת. לא ידענו אם שלנו או שלהם. ראיינו הרבה חיל' ח"ר סורים נעים בגייפות ובמשאיות. ירינו עליהם במקלעים. וგם הבין שעם הטנק הזה לא נמשיך הלאה. חיל'ם באו אלינו מטנקים אחרים לקחת מאיתנו חלקים שהסרו להם. חילקתי להם ברצון. חשבתי, בודאי נחזרו עכשו לעליקה. זהו, אני גמרתי כבר את המלחמה. אבל אז עצר לדיינו טנק.

המ"ק שלו אמר שהוא אינו יכול להמשיך יותר. הוא ביקש את וgamן שיחיף אותו. וgamן לא היסס רגע. עוב אותו ו עבר לטנק השני. כל-כך הצעירתי שוגמן עזב אותנו ולא יחוור איתי לעליקה, אבל אז בא פתאום גם התותחן שלהם ועלה על הטנק שלנו. הוא שאל מי התותחן. אמרו לו שני. הוא ניגש אליו ו אמר שהגב כואב לו. גם הוא צריך לחזור. התותחן

הבית כי והמתין. החלפנו מבטים. הגב כואב לך? שאלתי. כן, הוא השיב, כואב. הגב, אמרתי. כן, הוא השיב. כואב. הגב. אני צריך לחזור. אתה תחליף אותו. הבטתי אל תוך עיניו.

באותה שעה וგמן עלה על העריך להעביר את הצד שלו. והוא הרים את החמליל שלו, הפנה את ראשו אליו, הביט بي במבט מיוחד ומفرد ואמר: שלמה! אתה יודע מה אני חושב. הבנתי. לך חתמי את בקבוקי היין שלי ואת התפילין ועברתי לטנק השני. הם חוזו לעלייה.

מאתה ה' קיימת זאת, היא נפלאת בעינינו. מי יודע מה היה קורה עם הטנקים העיראקיים אם היוו חזרים. בבורק נענו דרומה, להרחיב את המובלעת, כך הייתה הפקודה. שוב אנחנו אחורי סאסי. עברנו בכמה כפרים. בכל כפר ירו علينا בנשק נ"ט. סאסי יירה. פגע בחומה. נתז עף מן החומה לטנק ופגע בו בראש. מטפלים בו. וגמן מקבל את הפיקוד. עכשו אנחנו בראש הכוח. פניו של וגמן היו שחורות כפחם, שערו אורך זופי ז肯 על חייו. עכשו הוא המג"ד. הטנק שלנו נע ראשון בכוח.

בצהרים הגיענו לכפר נסאג'. פקודה מהמח"ט לעצור להתארגנות. חנינו. הגיעו לחניון מכליות דלק ומשאיות תחמושת. נחנו. אנשים יצאו מן הטנקים. חשים את הרגיעה. כמה חיילים פשוטו חולצות ושתפו את עצם הטנקים. כמה פתחו מנות-קרוב על התמסורות. הנגנים טיפלו בכלים בגריקנים. כמה פתחו מנות-קרוב על התמסורות. הנגנים טיפלו בכלים וכמעט כולם יצאו החוצה לראות את השימוש ולנסות אויר שאין בו פיח ואבק שריפה. סוף סוף מנוחה. נראה שאין כבר טנקים סוריים מולנו. מרים את הסופ. בכל הטנקים היו המכשירים מכוננים לרשות הגדרית. בטנק שלנו היה המכשיר מכונן גם לרשות החטיבתי, כיון שהוא מוגמן פייק עכשו על הכוח. שמרנו כל הזמן על האזנה לחבר. עוד הכוח בהתארגנות ואנו שומעים בקשר קריאה של דן מפקד האוגדה לאורי המח"ט בראש

שלו: להפסיק מיד כל התארגנות! לעלות על הטנקים! כוח גדול של טנקים נע מולכם.

הופתענו. טנקים? חשבנו שכבר אין טנקים סורים נגדנו. וგם הגיע מיד. הוא לא המתיין שהפקודה הגיע אליו מהמח"ט אלא קרא מהר למצוות, הניע את הטנק, ונע לכיוון שהוזכר בפקודה של מפקד האוגדה. בינו לביןם גם שאר הטנקים קיבלו את הפקודה מהמח"ט והתחילה לעלות על הטנקים. כיון שנענו ראשונים, היינו היחידים ששינו כיון במהירות. נעו לגבעה שממול ואז אני רואה בפריטلسקוב עשרה טנקים נעים בשדרה לעומתנו והם משתפלים אחד אחד מן הגבעות. צעקתי אל וgamן: אתה רואה מה שאני רואה? כן, השיב וgamן בשקט. לירות? שאלתי, מעלה את הטנק הראשון שנע מולי על הכוונת, ומטה את בורר סוג ירי לתותח. אני מוכן. לא. וgamן השיב בשקט. תמתין.

המשם הייתה נגדם, וסינוריה אותם. והם נעו לעומתנו בלי להבחין בכללם. נראה שהם גם לא ידעו היכן הם בכלל. הם קרכבו והלכו ואני דואג, דואג מאד. על מה הוא סומך? למה לא לפתח באש? אולי הם יזהו אותנו? הם קרכבו עוד. אני עם יד על הדק, שומר על הטנק הראשון שמולוי במרכזה הכוונת שלי. תמתין, אמר וgamן.

ואז, כשהם הגיעו לטוחה קצר מאד, אמר וgamן: שלמה, אש!
שיירה שלמה של טנקים מולוי ואני לבדי. עם יד על הדק. אני חייב לפגוע. יריתי בראשן, פגעה! מטרה! קראתי. אש לשני! אמר וgamן.
יריתי באותו כינון. שוב פגעה! מטרה! קראתי. שלמה, אש! אמר וgamן.
כך יריתי ויריתי. פגענו בשבעה טנקים לבದנו. אז הגיעו שאר הטנקים וירו גם הם. פגעו בטנק אחרי טנק. וgamן ירד לתא תותחן וחיבק אותו בחום.
ראיתי דמעה בעיניו. אלי, שטען ב מהירות רבה פגנו אחרי פגנו, שאל אותו נרגש מתח טען: שלמה, היה בסדר? יש פגיעות? אורי המח"ט בירק את

וגמן בקשר: עשית את זה. מחר אתה מוביל את החטיבה. זה סוג של פרס, לדעתו של המח"ט, חשבתי. מטוסים שלנו הגיעו וגמרו את המלאכה עד הלילה.

از נודע לנו שאלה היו טנקים שהגיעו מעיראק לסייע. חטיבה שלמה רעננה. חשבתי לי, מה לנו ולהם כי באו להילחם בנו. על מה הם באו ולמה הם באו.

המשמש שקרה. השבת נכנסה. קיבלתי שבת בטנק. לך דורי לקרהת התחנער, ומזמור שריר ליום השפט. כמה הودיה הייתה בפי. כל מה שהיא בנפשי פלה, ומזמור שריר ליום השפט. מיום הכיפורים שפכתי בקבלת שבת זו.

מקונש מלך עיר מלכה, / קומי צאי מתחוקה ההפכה, /
ובך שכבת בעמק הבקא, / והוא יחמל עלייך חמללה.
התחנער, מעפר קומי, / לבשי בגדי תפארתך עמי, /
על יד בן ישע בית הלחמי, / קרבה אל נפשי גאללה.
והיו למיטה שוטיק, / ורחקו כל מבליעך, /
ישיש עלייך אילקינו, / כמושש חמן על פלה.

נענו צפונה בליל שבת באפלה מוחלתת. היינו ראשונים בחטיבה. זיהיתי טנקים של כוחותינו מולנו. דיווחתי לווגמן. וgamן עבר מיד. חבכנו אליהם. חניון לילה.

הוציאתי בקבוק יין. קידשתי: אשר קדשו במצוותיו ורצה בנו, ושבת קדרשו באהבה וברצון הנחילנו, זכרון למעשה בראשית. תחלה למקראי קוץ, זכר ליציאת מצרים, כי בנו בתרף ואותנו קדשות מפל העמים...

קמנו שלושתנו יצאת מן הבקתה. שלושה חיילים אחרים עמדו להיכנס לתחקיר, סשה וודה וציוון. את הסיפור של סשה ושל ציון הכרחי כבר.

דברים הרבה שהיו לי סתומים מזו המלחמה נתרבו לי, כשהשمعתי את הסיפור של אלחנן ואת הסיפור של שלמה. חלומה אחת לא נתרבה. התחלתי לפסוע בחזרה אל הטנק. מהורhor הימי. שוב ראייתי את אמא עומרת לנגיד, מביטה אל תוך עיני במבט מיוחד ואומרת: אתה חיב לברו מה קרה לדוב. ואני משיב: אבל אני לא יודע. תמיד באימונים הינו יחד, הוא טען ואני תוחנן, אבל הפעם לא הינו יחד. כל הצוותים התערבבו. כולם מיהרו לעלות. כל צוות שאפשר היה לצרף צירפו. למי היה זמן לחפש את הצוותים המקוריים.

נדמה היה לי שהולכים בעקבותי. הפניתי את ראשי לאחור וראיתי את הקצין מן התחקיר. הוא קרא לי.

אני מבקש לספר לך דבר, אמר. הזכרת בסיפורך לפני פנינו את התפילין שמצאת על הטנק שלכם שנפצע בשחזרתם אליו, וגם סיפורה על מגנידוד שהוא רקום על השקית. בשעה ששמעתי זאת ממך נזקורי שבתחקיר שעשינו ביחידת אחירות ספר לנו חיל על תיק של תפילה שנמצא חבר שלו מגולני, חיל בשם מומו, או שלמה. הוא מצא את התפילין בתא טعن של אחד הטנקים השרוגים לרגלות הר יוסיפון. הטנק היה שרוף לגמרי. הם עלו עליו ומצאו שקית של תפילה ועליה רקום שם. חשבתי שאולי זה يعنيין אותן. הוא סיים את דבריו ומיד חזר אל הבקתה להמשיך בתחקיריהם. רצתי אחריו.

מה שמו של אותו חיל? קראתי.
הकצין פרש את כפיו כלפי מעלה בתנוועה שאומרת: מצטער, אין אני יכול לזכור.

יא

שבנו למלאתנו, מונים את הימים עד היציאה הבאה הביתה. כל יום דמה
לחברנו. הלילות היו קרים וארוכים. רק כשהיה מגיע קימל השליש עם
הדור ניכרה ביחידת איזו התרגשות. רצים היינו לקרואתו. הוא עסק תחילת
בענייני השלישות, אחריך התיר את הצוראות של החbillות והחליף מילים
עם חנן. אנו, חסרי סבלנות, חיפשנו את המכתבים, הקשר שלנו עם העולם
שהארנו. מישחו קרא בקול את השמות שעל המעתפות. מדי פעם היו
זדה ופשה מעירם הערות ציניות לשמע השמות.

יום אחד קרא לי ציון לצאת מן האוהל. קימל הגיע עם הדור. רצתי
לקחתה. קראו בשמי. קיבלתי כמה גלויות צבאיות וכמה מכתבים, רוכביו
של ילדים. קודם המלחמה לימדתי שעתיים בשבוע בכיתה ובבית-הספר
עוזיאל בירושלים, והتلמידים הקפידו לשלוח לי בכל שבוע מכתבים.
אינני יודע אם הרעיון היה שלהם או שהמנהל ציווה עליהם לכתוב. הנחת
את מכתבי התלמידים בצד. זיהיתי אותם על-פי הכתב הילודתי והציגו
על המעתפה. הסתכתי מי שלח את המכתבים האחרים. מכתב אחד
משך את תשומת-לבבי. ראיתי שלחו אותו יair מן הצבא. לא הבנתי מה

פתחום הוא כותב לי. אף פעם הוא לא כותב לי. קראתי את המעתפה במהירות. קראתי:

שלום רב לאוהבי תורהך. מקווה שלומך בטוב. שמעתי שעברו עליכם ימים קשים. בעזותה השם עוד יאר עליינו השחר. לא כך למדנו ויאתיר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלוות השחר ונירא כי לא יכול לו ניגע בכם ירכו? ומה נאמר לבסוף? וינרח-לו השמש... ניבא יעקב שלם. מהו יעקב? על שם מה הוא נקרא? על שם: וינדו אחזת בעקב עשו. והרי יודע הוא שלא יוכל כבר להקדים את אחיו ברחם, אלא שאינו מוכן להיכנע וידו אוחזה בעקבו של עשו והוא ממשיך להיאבק ובסוף שיעליה השחר ויאמר לו: כידשיות עם-אלקים עם-אנשיהם ותוקל.

בבודאי אתה תמה מה פתאום אני כותב לך. אני הייתי חברותא של דוב בישיבה. הוא היה מספר עליק הרבה. חשבתי שתרצה לשמוע מה שאני יודע.

כידוע לך, שירתתי בתותחים ולא בש戎ון כמוכם. השתחררתי מהסדר כמה חודשים לפני המלחמה ועדין לא הוצבתי ביחיד מילואים. ביום ראשון, היום השני למלחמה, התגלגמתי לראש-פינה. התרוצצתי שם עם עוד חיילים כמווני, שלא ידעו למי הם שייכים, ועם אחרים שחזרו מחו"ל ולא הייתה להם יחידה. ריכזו אותנו, הסיעו אותנו ממחנה, ובכל פעם מפקד אחר ניסה לטפל בנו. אמרו שניה עתודה רעננה. בפיקוד ניסו לארגן לנו תותחים. לא הצליחו. לבסוף הורידו אותנו לדרום והשתחפנו בצלחה, אבל זה סיפור ארוך ואני לי כוחות לכתוב עליו. אני מבקש לספר לך על עניין אחר.

ביום שלישי, היום הרביעי למלחמה, היינו עדין בראש-פינה רצים מנוקודה לנוקודה לקבל ציוד ולהתארגן, אמרו שהגיעו גברים עבוריים וצרין להגיעו לקצה המחנה ב מהירות. תוך כדי ריצה לשם ראיתי ליד בחור

מהishiבה, גם הוא רץ. כשהראה אותו אמר לי: אתה יודע, יאיר, שמעתי
שמצאו את התפילין שלו. של מי? אני שואל. של דוב, הוא אומר, דוב.
החברותא שלך. הוכית. כל שעה שומעים על מישחו אחר. הלב נצבר.
דוב? מצאו את התפילין של דוב? והוא אומר: אומרים שהטנק היה שרוף
לגמר למרגלות הר יוסיפון, נפגע ביום ראשון אחרי הצהרים. לא יודעים
מה קרה לצוות. מישחו מצא תיק של תפילין בתא טען. שם היה וקום
עליהן. יותר אני לא יודע. שמעתי אחר-כך שני אנשי צוות הצליחו
להיחלץ, אולי הם יודעים מה קרה. מה שאני יודע סיפורתי לך. איני יודע
אם אתה יודע יותר. אתה הרי היה שם, אבל שמעתי שאינך יודע. כנראה
איש אינו יודע עוד. חשבתי שתרצה לדעת מה ששמעתי על התפילין. אתם
הייתם חברים.

יב

שלוש סעודות תיקנו לנו חכמים בשבת, לקיים מה שנאמר בנביה: **וְקָרָא
לִשְׁבַּת עַג.** ואמרו חכמים הראשונים שהנזהר בשלוש סעודות אלו ניצול
משלוש פורענות: חבלי משיח, מלחת גוג ומגוג, ודינה של גיהינום.
ותיקין היו מדרקדים אף בסעודה רבעית, שעושים אותה אחר הבדלה,
ומסדרים את שולחנם אף-על-פי שאינם צריכים אלא לכזית, ועושים לה
תשיל חדש, ומוסכמים בה בגדاي שבת, ומלווים בה את המלכה, שכן דוד
האהובים שאחר שעשו זה זהה כמה וכמה סעודות גדולות והזמין להן
אנשים הרבה, אומר האוהב לאוהבו: עשה לי סעודת קטנה, אני ואתה,
כלומר, קשה עלי פרידתך.

אף ישראל, חמודה גנווה ניתנה להם ושבת שמה. שכל הימים יש להם
בן-זוג והיא אין לה בן-זוג. אמר לה הபזיא לשפט: אַת אֵין לְךָ בֶן זָוג,
וַיֹּשֶׁרְאֵל אֵין לוֹ בָת זָוג, יִשְׁרָאֵל יְהִי בֶן זָוגך.

מקבלים ישראל את פניה של השבת כלתם בפנים חדשות, ומקדשים
על יין טוב, ובוצעים על הפת מקום שנקרם בתנור, וסועדים שלוש
סעודות, ומזרמים זמירות, ועסקים בתורה ומתענגים בכל מיני תענוגים.
וכשmagיה שעה שאהובתם צריכהليل, מעכבים אותה אצלם עוד קצת

ומלויים אותה בסעודת קטנה שמוסכים ממנה הארה לסעודות החול של כל השבוע, וסעודה דוד המלך קוראים אותה, שדור ודור וביעית הוא לכasa; שלוש סעודות ראשונות על שם אברהם יצחק ויעקב הן נשות. דורשי רשומות אמרו: עצם קטנה יש באדם ונכפוי שמה, ואינה נזונית אלא מסעודה וביעית, וממנה עתיד האדם לחיות, שהיא אינה נركבת לעולם לפי שלא נהנתה מעץ הדעת שהסתית בו הנחש הקדמוני את האשה ונחאותה לו והאכילתה עימה את האדם ונשתחה וחטא ונכנסה בו זהמה של נחש. כל גופו של אדם שננהנה מן העבריה נركב, עצם זו, שלא נהנתה מן העבריה, קיימת לעולם. ולמה לא נהנתה ממנה? לפי שום שאכל אדם מעץ הדעת עבר שבת היה, והוא אינה נהנית אלא ממה שאוכלם במווצאי-שבת. לפיכך הנהר בסעודת מלאוה מלכה והמדرك בה שכנו גدول.

כל ישראל אוהבים את השבת ומחמדים אותה הרבה, אנו, שהיינו שרויים בצער כמה חודשים, על אחת כמה וכמה. יצא חשון ונכנס כסלו ואנו על הטנקים ישבנו. מיום הכהפורים היו לנו הטנקים לבתים, ואין מי שיאמר אימתי נשוב לבתינו שלנו. כמה מבני החכורה הניחו כלות צערות, שלא זו בלבד שלא נסתייע מן השמים שיקיימו בהן מה שציוותה תורה: נקי ייה לביתו שנא אחת ושלוח את-אשתו, אלא שגרם האורב אף חדש אחד לא זכו לשמה עימן. יש שהניחו נשותיהן מעוכרות, אחרים הניחו תינוקות שהיו מגעגים עליהם, בעלי עסק עסקיים היו מתמודטים, ולומדי התורה מרוחקים מבית-המדרש ומכבילים תורהם שאף שהיו עוסקים בתורה בכל יום כפי כוחם, הדעה לא הייתה צוללה, והספרים לא היו מצוים, והטרדות היו מרוכבות, מוסף על אלה הצער שתקף כשהיה זכרם של חבירינו עולה לפנינו וכשהיו אימי הימים שעברנו נזכרים לנו, והקור שתהיה צולף בפנינו

בכל עת, והטנקים שהמים הציפו אותם, וANO נכנסים אליהם ומטפלים בהם והבזע שמילא את הארץ. השמים עוטי ערפל היו תמיד ורוח קרה הייתה מנשכת.

לפיכך בכל השבוע היינו מחייבים לשבת שתבוא, ובכל שעה שלא הוכרחנו בה לסייע או לשמור שהיינו בצוותא בדיבוק חברים ונתקענו עליה ונשתעשענו בה. ביקשנו לכבד את השבת בכוסותנו. ואף-על-פי שסרבל טנקים שלבשנו ביום החול הוא שלבשנו ביום השבת, יש מי שהיו שומרים להם כיפה לבנה ומשימים אותה רק בשבת, אחרים היו משתדלים לכבס את הסרבל בערב שבת, ויש שהיו מחליפים את כובע צמר שלהם לאחר ובכלד שייחדו בגד לשבת קודש. מן השמים סייעו ובתוכו חבילת הבגדים שקיבלה פעם מן האפנסאות נשתרכבה הגורה צבאית. ביום כתיקנים הוגרים בה חיללים מרדי א' היגיינים. שמרתי אותה והייתי חוגר אותה בשבת, ונדמה היה בענייני כאילו לבשתי חליפה נאה והתהדרתי בעניבה מהודרת.

אף בסעודותינו נתאמצנו לענג את השבת. ואף-על-פי שכמה חודשים היה כל מאכלנו שווה בכל יום ויום, בצהרים ובערב, בחול ובשבת, שכל סעודותינו היו מקופסות הקרטון החומות של מנות-הקרב: סורדים ומרקול ולוף וגולש וגרגרים של תירס ואפונה יロקה ושבועית צהובה ופלחי אשכוליות, אף-על-פי-כן ייחדנו מאכל לשבת. כיצד? נידת שק"ם מגיעה הייתה פעם בכמה שבועות. לקחנו לנו שוקולד או בקבוק של משקה או איזה דבר אחר ואמרנו: זה לשבת, והיינו מניחים אותם עד שתבוא שבת. אחד מן החבורה, שהיה יוצא לביתו פעם בחודש לעשרים וארבע שעות, היה מביא עימיו קופסה קטנה של דגים ממולאים, והיינו אומרים: זו לשבת. ומאותה קופסה היינו נהנים כל בני החבורה, יותר על שני מנינים, שלוש

סעודות, ומתענגים בה וטועמים בה כל מיני טעים שבועלם, ועוד היינו מותרים בה לברכה.

משנודע הדבר בגדוד באו קרובים ורחוקים, חיללים ומפקדים, טנקיסטים ואנשי סיור, חובשים וקשרים, עירוניים ובני קיבוצים, לטעם ממנה טעם תבלין של שכת, והיו פניהם מאירות ועדין נשתייר בה לכל אחד ואחד. איןני יודע אם נס נעשה בדגים ונחברכו או שצימצמו עצמן ונסתפקנו במידה ושמחנו בחלקנו, אבל יודע אני שלא היה אחד שביקש לטעם בהם טעם שכת ולא טעם.

ואף בדיבורינו נהנו כבוד בשבת. אין אני יכול לומר שלא דיברנו בה דברי חולין כלל, שלא הענו למידה זו, אבל לא היינו מדברים בה דברים שמכאים לידי צער או לידי דאגה מענינינו הטנקיים והמלחמה ומה יהיה ואמתי נשוב לבתו וזכרן חביבינו שלא ישוכן איתנו, לא דיברנו אלא דיבורים של תורה וענינים של גאולה או שיחת חולין שיש בה מן המנוחה. דיבור של תורה שזכור אחד מבני החבורה ממה ששמע מרבותיו בימים שהיינו בבית-המדרשה היה שומר אותו ואומר לנו בשבת, דרוש נאה שראה מישחו במקתב שללו לו מן הישיבה והנהאו היה אומר: זה לשבת. כללו של דבר — כל פירוש טוב או שפוצה נאה או מעשה של חסידים ואף שיחת חולין שמושכת מן הקדושה היינו שומרים לשבת.

ערב שבת, כיון שנטהה חמה נחכנסנו בין שני טנקים. ידינו שהיו מוכתמות כל השבוע בגריז וכשמן, נקיות היו. פנים של דאגה נחלפו לנו בפנים שהairo בזיו של שבת שנמשך עליהם. ישבנו על כמה ארגזי חמוץ ריקים והתחלנו לשידר בשקט את הפיות שהיינו מנעים בו בישיבה בקבלת שבת:

מִשְׁךְ עֲבֹדָךְ אֶל רַצּוֹן...

מִנְפְּתַ צָוֵף וְכָל טָעֵם.

יְדִיד נֶפֶשׁ, אָב הַרְחָמָן,

יְעָרֵב לו יְדִיד וְתַחְמָן

הוא הפיט שפייט בczפת הרוב אָזְכֶרִי, שנפשו היה יוצאת מגעוגעה אל בוראה. הוא שכח בספר חרדים שעשה: דרך החשוך לשורר לחשוקתו, ונפשי שחושקת לאל משורתה לו. עצמנו עינינו ונעימת הפיט הייתה עליה ומתגברת, ונזכרנו בימים הטובים שלפני המלחמה. מדים הינו שאנו יושבים בכיתת-המדרשות, מעיניים בספר ומקבלים את השבת, וכל אחד ואחד נראה לו בית-המדרשות שלו. משעצמתי אני את עיני היה נראה לי הכותל המערבי שהינו מקבלים שם את השבת בישיבת הכותל שלמדותיה בה, וראיתי את יקורי ירושלים עומדים שם מנינים מנינים, מנינים של חסידים בקפות ובטרים מלכים, מנינים של פרושים בכובעים ירושלמיים וחבי שלילים ובמעילים ארוכים, מנינים של ספודים בכיפות לבנות וקומות זהב, ומנים של תירירים שכיפותיהם צבעוניות וכולם קוראים לה לשבת בערגה: בואי כלה, בואי כלה, והיא נוענית להם לכולם ובאה לה לאייה, והיוונים מהמות בכנפיהן הלבנות כשורבניות שנושאות הינומה של כלה בכניסתה לחופה. והפיט היה עליה ומברשת את אויר הגולן:

<p>קדור נאה, זיו העולם, גַּפְשֵׁי חוֹלָת אָהָבָה, אנא, אַ-ל נא, רְפָא נא לָה או מתחזק ותתרפא ותייך, יְהָמוּ ותְּמִימִיך כִּי זֶה בְּמָה נְכַסְּפֵנְכַסְפֵן אנא, אַ-לִי, מְחַמֵּד לְבִי, שתקנו כולנו. ויעקב, שעבר לפני התיבה, המשיך לבדוק בקולו הערכ:</p>	<p>בְּהִרְאֹות לְה נָעַם זִין, וְהִתְהַלֵּךְ שְׁפָחַת עֲוָלָם. וחוס נא על בֵּן אָהָבָה, לְרָאֹות בְּתַפְאָרָת עַזָּה, חוֹשֶׁה נָא, וְאַל תְּחֻלֵם.</p>
<p>הַגְּלָה נָא וְפָרְשֵׁה, חַבִּיב, פָּאֵיר אָרֶץ מְכֻבָּדָה, מַהָּר, אֲהֹוב, כִּי בָא מַזְעֵד,</p>	<p>עַלִּי אֶת סְבָת שְׁלוֹמָה, גַּגְילָה וְגַשְׁמָתָה בָּה, וְחַגְגֵי פִּימֵי עֲוָלָם.</p>

כשעשה ריבי אלעוזר אזכרי את הפיטות הזה שיקע בו את כל נפשו. אותו היום כתוב בספר הזכרונות שלו: היום שורה נשמתי לאלוקי. כשהנהנים יעקב את קולו בפיוט והתחנן שיפרווש עליינו סוכת שלומו, נעימתו הייתה מתוקה כל-כך ונפשנו הייתה רוגשת כל-כך עד שהרגשנו שהנשמה מאירה.

וכשפתקחת עיני ראייתי סביבי את כל אנשי הפלוגה מטיים אוון. חנן המ"פ, שטיפל בטעק בלום ובפטיש, הניח את כליו והביט בנו, כשה מהדריה יצא מן האוהל והתיישב על ידנו, וזה זימום לו בלחישה את הניגון. ויעקב חורז:

מַהְרָא אֶחָד בֵּא מַעַד. מַהְרָא, מַהְרָא... אֶחָד, בֵּא מַעַד, בֵּא מַעַד.
נפשנו הייתה סוערה כל אותם ימים, וכל מה שנגע בה הרעד אוודה. קיבלנו את השבת. בירכנו ברכות קריית שמע, וחחמננו: הפורש סכת
שלום עליינו ועל כל עמו ישראאל ועל ירושלים. התפלנו ערבית ומהרנו
לסעודת שבת קודם שייחשך העולם עליינו לגמרי, שלא יכולנו
להדריך נרות מפני הסכנה. כך עברה עליינו השבת בתפילה ובסעודות
ובצמירות ובאהבת רעים. יתרה היה סעודת שלישייה שהיינו מאricsים
כה בתורה ובניגונים של חסידים כדי שנוסףמן החול על הקודש, וכדי
שנעכב נשמה יתרה שניתנה לנו בשבת שלא תאביד לנו.

כך או דומה לכך היו השכבות בחבורה שלנו בחורף של שנת תשל"ד
בצפונה של רמת-הגולן בין חאנ'-ארנבה לבין תל-אןמר בגדור הטנקים
שלנו אחר המלחמה. גדור שהיו בו בצוותה ומתחננים בהן, והיו הן משכילות
עיירות. משתעשעים היו בשכבות ומחונגים בהן, ופעמים הרבה היו מזעיקים
מן צער שכלב ונותנות לנו אחריות ותקווה. פעמים הרבה היו מזעיקים
אותנו בתוך הסעודה או בתוך התפילה לפזר את הטנקים מחמת הפגזה
של תותחים שנחתה פתאום, או לירוי שהיינו צרייכים לירות. מרגלים

הינו בכגון זה, נכנסנו ב מהירות לתאינו בטנקים, המט"ק פקד הטען טען והחותחן ירה. עשינו מה שעשינו, וכשהותר לנו הינו חזרים וממשיכים כאילו כלום לא קרה.

רק אחד מבני החבורה לא היה איתנו. לעומת, היה ולא היה. פניו פנים של חול היו, ועיניו לא האירו מאור שבת, כבויות היו, ושפותהיו חתוםות תמיד. כשהשכנו ידיד נש ומוזמורים של קבלת שבת עמד לו לבחדו ליד הטנק שלו. בשעת החפילה הצטרכ למנין, ותקף שגמרנו חזר לטנק שלו וסעד לבחדו. לא ידענו מה היה לו. ידענו אותו שככית-המדרש היה תמיד מהלך ובכת-שחוק נעימה על שפותהיו, חבר נאמן, שומע ומוסיף, לומד ומלמד, שמח וטוב-לב. אבל אנו, שהיינו במלחמה, ידענו שאין מקרים מימיים שקדם יום הכנופורים לימים שאחריו. כמה פעמים ניסינו לדבר עימו ולא השיב. נתעטף לו בשתייה מפחידה, עשה את מלאכתו בטנק ככפי בדבר, וישב לבחדו לעצמו.

כابتיהם אמרתי בלבבי: חבר אחד BININU ואין אנו יכולים להעלותו. פעמים הרוכה שמרתי צעדי. פעם אחת דימיתי שאני רואה כעין הארה בעיניו. העזתי והנחתתי ידי על כתפו ואמרתי לו: מה לך? אבל הוא הסיר את ידי מעליו ואמר: הנה לי, אני יכול. פעם שמעו אותנו בשעת רצון של סעודת שלישית שאנו אומרים שמועות של דרוש בענייני אמונה של גאולה ונצח ישראל, והתריס בקצרה: על מה אתם מדברים בכלל?

שבת וישלח, השנייה בחודש כסלו, עברה علينا הכל השבות. שבת גושומה הייתה. עננים כבדים כיסו את השמיים. אחר שהוספנו מן החול על הקורש עד שיצא הספק מליבנו, התפללנו ערבית והבדלנו. אחר ההבדלה הבטנו בשמיים והסתכלנוכה וככה אולי. יפתח לנו שער בין העננים ונינהנה מזיווה של לבנה שנתחדשה ונברך עליה ונכוון נגד ישראל, שאף הם כמותה. מה היא אורה או רוח מאור החמה, אף ישראל אורם או רוחו

מאור שכינה. ומה היא מתחמעת ומחדרת ומגברת את כוחה, אף ישראל אחר שמתמעטים עתידים להתחדש כמוותה. זוכרים לה ישראל את חסדה עליהם שהיא מתכסה ביום ראש השנה, שאם יבוא המקטרג בדין ויטען עונונתייהם של ישראל לא ימצא לו אלא את החמה, והיא אינה אלא עד אחד, והתורה אמרה על-פי שניים ערים קום זכר, ויבוקש עון ישראל ואיןו רייצאו ישראל בדים בדים.

השמות עוטי ערפל של כסלו היו ואור חיור בקע לעיתים, מעין בכואה ובכואה של לבנה, אבל לבנה בטורתה, שנוכל לבך עליה, לא ראיינו. כבר ארבעה לילות שאנו מביטים בשמים, אולי נראה אותה, ולא ראיינו. הלילה הוה, מוצאי-שבת, הוא האחרון שעוד אפשר לבך בו עליה. בני החבורה נתיאשו וחזרו לטנקים. אמרו: הלילה כבר לא תיראה. נברך בחודש הבא, אולי בבית.

אני לא נתיאשתי, עמדתי ופנוי למרומים. אמרתי, עוד הלילה לפניינו ואולי נזכה ויתפזרו העבים ותיראה הלבנה ונברך עליה. עוד אני עומד ושלמה חברנו פנה אליו שאצטרף אליו לסעודת מלוכה. שאין הוא אוכל אותה אלא בצוותא ובסיפור מעשה של חסידים, ובשביל מעשה של חסידים צריכים שניים. מכורבל היה שלמה כולם במעיל ומעטף בכמה צעיפים ופנוי כמעט אין נראות מפני כובע צמר שהחשש על ראשו ושוליו כיסו אותו. רק עיניו הטובות היו מציצות ומפיקות אוֹר נעים. ילדים של בית-ספר היו שלחים לנו בדור צבאי כובעים כללה ומצופים להם ברכה שביקשה אותם המורה שיכתבו לחיל היקר שומר לעינו ומעצם ציירו שם צהובה ושמיים של תכלת, ויש שביקשו לשם אותנו והוא מציריים ציור של ילד וכותבים: זהה אני. ומן הוועד למען החיל היו מצופים פתח שהדפיסו ומחננים בו שנענה ליד. לא כל הלבבות היו שווים בדבר.

שהיו מתרגשים וכותבים ליד דברי שיר, ויש שהיו משליכים את הציגו ונוטלים את הכובע.

שלמה מיהד בבני החבורה היה, שנשמהו נשמה של חסיד היהת. בילדותו בנתניה היה מקורב אצל האדמו"ר מקלזונבורג שחצרו בנתניה, ובישיבה היה עוסק הרבה במשנת חסידים. ובשני דברים היה מדריך לכבוד שבת יותר מכולנו, ברוחזה של חמין אחר חזות בערב-שבת, ובכבוד מלוכה מוצאה-שבת, שלא היה סוער אותה אלא בחבורה. אין אני יודע אם קבלה היהתו לו בזה או מעצמו ביקש לדرك, על כל פנים, מקפיד היה הרבה בשניהם וועלתה בידו.

כסבירים אתם, ומה בכך? והלווא כל ישראל מדרקים ברוחזה של ערבי-שבת, שהלכה פסוקה היא בשולחן-ערוך. אל יהיה דבר זה קל בעיניכם, שאთם ימים, אם נודמן לנו ערבי-שבת שנרחץ בחמין כמעט ונש. פעם אחת, בערב-שבת אחר חזות היום, ביקש אותו שלמה שאלווה אותו. התעטפנו בכל מלבושיםו של חורף, לבנים של צמר, וסרבל של טנקים, וסודר של צמר, וככפות של צמר, ומעיל של הרים, ושכמייה נגד הגוף, ובכובעים של צמר על ראשינו, ועדיין הייתה הצינה חודרת לעצמותינו. הילכנו הרבה בין כמה וכמה ייחדות שחנו בסביבתנו ולא מצאנו היכן שנרחץ. כמעט ונתייאשנו וביקשנו לחפור את ראשנו מן הגיריקן שבטנק, כמוות שנางנו כולם, אבל אז האIRO עיניו של שלמה, משך אותו לחושה אחת במחנה סורי ישן שנגלטה לו ארובה שללה. העגנו אליו וראינו בה גייזר סורי של נפט וצינור אחד. טרחנו בה הרבה, הדלקנו מה שהדלקנו והמתנו כמה שהמתנו, ונשפכו עליינו צוננים כקרח. שלמה לא יותר, טרחנו עוד והמתנו עוד, סוף שרוחצנו בחמי חמין, עד שהאדימו פניו של שלמה מפני החמין ומפני השמחה. ואל יהיה גם דבר זה קל בעיניכם, שהארת פנים אותם ימים יקרה היהת עד מאד.

אותו מוצאי-שבת ראה אותו שלמה שאני ממתין לוואות לבנה בחידושה, אמר לי: עד שאתה ממתין לבנה לומר עליה קָדוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וּקְיָם, בוא עימי ונקיים בצדחתה סעודה של דוד. הצעירתי אליו. פרש מעין מפית על טראסה של אבני בזלת שהיתה שם והוציא מכיסו חלה אחת קטנה, חצי קופסה של סרדיניות ושני מולגות של פלסטיק. ישבנו בחשכה והתחלנו לפיט את הפומון למוצאי-שבת: אל פְּנֵיא עֲבָדִי יְעָקֹב, שחווינו בפסוקים על יעקב אבינו מאל"ף ועד תי"ו ועל כל חרוז וחורוז חורוז הפומון: אל תירא עבדי יעקב, ומחזק את לבינו כב פעמים שלא נתירא. הוספה ופייתני פיווט שרגיל אצלנו במוצאי-שבת בלשון ערבי לכבודו של אליהו, ובו אנו מזמינים אותו שייכנס לביתנו, ואך שלא היינו שורויים בבתינו, יבוא אליו מכל מקום. הוספנו שניינו עוד פיווט שנוהגים כל ישראל לשיד לכבודו וחתמנו: אָשָׁרִי מֵשְׁרָאֵה פְּגַיּוּ בְּחֻלּוֹם / אָשָׁרִי מֵשְׁגַּפְנָן לוּשָׁלוֹם וְקַחְזֵיר לוּשָׁלוֹם / ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוּ בְּשֻׁלּוֹם. ונחכוונו בכל לבינו לשולם. אמר שלמה חברנו: הרמב"ם פוסק שכל סעודה של שבת זוקפת יין, ואך שיצאה כבר שבת, סעודה רבעית לכבודה של שבת היא נעשית, ואך היא כסעודה של שבת חשובה, ואי-אפשר שנשב בה בלי יין. הסתכלתי עליו בתמייהה כדי שואמר: עד כאן? בקושי שמרנו לנו כל השבוע בקבוק של יין שישפיך לכמה רבעיות לקידוש ולהבדלה לנו ולשומרים אתה מבקש יין אף למלאה מלכה? אבל הוא הlk לאן שהlk, והביא יין כדי טעימה. אחר שבירכנו על היין, אמר: הגיע הזמן לומר תורה.

אמרתי: אנשי מעשה נהגו לספר במוצאי-שבת בשבחם של ישראל. שיש במדרש תנא דבְּיִ אָלִיהוּ שככל מוצאי-שבת יושב אליו ועובד בכוכיותיהם של ישראל. הם, שגדולים הם, מספרים מה שלבכם אומר להם על זכויותיהם של ישראל, אנו נספר מהם שראיינו בעינינו. סיפורתי: ביום השלישי למלחמה כשהמתנתה סמוך לנפקח להצטווות לטנק חדש

במקום הטנק שלנו שנפגע קודם שירדנו לראש-פינה, המתין עימי חיל אחד שעמד לו עם סרבול של טנקים וכובע טנקיסטים בידו. פניו מפוחות היו, ועיניו אדומות. עמד ושתק. פתחתי עימו בדברים, נחתה לו שלום והחזר לי שלום. אמרתי לו: מניין אתה? אמר לי: מהדורות, אופקים, שנה בצבא, בשירות. שאלתי אותו: למה אתה מחהכה? אמר לי: אני נהג טנק, ואני מחפש טנק שצרי נаг. טנק רביעי. שלושה כבר נשרפו. צריך להמשיך.

שתקנו.

החל שלמה לנגן בלחישה: אפה אחד ושם אחד ומיל בעמך ישראלי גוי אחד הארץ, בנסיבות של חסידי קרלין שאומרים שמוחזקת בידם מזמן העליות.

אמר שלמה: מ庫רב היהתי בילדותי אצל האדמו"ר מקלוזנבורג בנתניה, אדרמו"ר, נין לצדיק רבי חיים מצאנז, הלווא הוא אווד מוצל מאש הותיר לנו ה' לפיליטה ממחנות המוות בשורפה הגדולה אשר שרף ה' במלחמה העולמית. תמיד היה מתהלך בקדושה ובטהרה וצערים של ישראל שרו בלבו. הוא היה אומר, אני ראיתי את ישראל בעוניים ובצרותם וرأיתי זכויותיהם שאיד' אפשר לשער כלל. דורש היה את הפסוק כמוון חומר: אם ייהו חטאיכם פשעים, פשׁלָג ילבינו. אם ייהו חטאיכם לישראל, הנסים של היסורים והגלוויות יליבינו אותם כשלג. ואמר שזה מה שאמרה המשנה בסוף סנהדרין: בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת, קלען מראשי קלען מזרען, שמצטערת היא מכובול אף על רשות מישראל שנתחייב בבית דין, על מחשבה טוביה שעברה פעם בראשו, ועל מעשה טוב וחסד שעשה פעם בזרועו, ואם על רשותם כך, על אחת כמה וכמה כל אחד ואחד מישראל כמה מרובות זכויותיו. הוא היה אומר, כשהנכנס יהודי אל הצדיק לבקש על עצמו נוהגים חסידים שmagish הוא לרבי קויטל, היינו פתחה

שוכח בה שמו ושם אמו. העולם סבורים שקויטל בא כדי שהצדיק יaffle עלייו ויבקש עליו רחמים, ואני אומר שקויטל בא למד זכות על ישראל. שם יש איזה קטרוג שעומד כנגדו בשמיים, בא אותו קויטל וטוען כנגדו ואומר: יהודי פשוט זה, כמה הרתקאות עברו עליו, כמה כאבים כאב, כמה ייסורים נתיסר, יושב הוא בין הגויים השוראים בשלווה והוא רק צרות מקיפות אותו ומאיימות עליו, ואף-על-פיין לא שינה את שמו. כשהונכנס לברית נקרא רואבן בן שרה, ועדין שמו רואבן בן שרה. בשמות השבטים הוא נקרא, ואמו בשם האמהות. והלווא לא נגאלו ישראל ממצרים אלא משומם שלא שינו את שם והוא הזכות שעמדו להם אף שנתקעו במ"ט שער טומאה, אם כן, כדי הוא שתגן זכות זאת על יהודי פשוט אחד. משומם כך מגישים חסידים קויטל לרבי.

הopsis אני:

בישיבה נהנו להקשות על הרמב"ם ולתרץ. אף אני אקשה עליו שתי קושיות: כשהיצאנו ממחנה יפתח על הטנקים במושאי יום היפורים וחצינו את גשר בננות-יעקב אמר לנו רוני, הנהג של הטנק, שכשנפרד מהם ראש הישיבה קרא להם את מה שפסק הרמב"ם, בהלכות מלכים ומלחמותיהם, שאסור לו לאדם שיירא עצמו במלחמה, ואם עבר על כך, כאילו כל דמי ישראל תליין בצווארו ושפך דמי הכלול. ותימה: איך אין אנו זוכרים אותו שיזווה על האדם שלא יתריד לבו במלחמה? וכי אין אנו זוכרים אותוليلו שקדום הפריצה לחאן-ארנבה כקשרו לטנקים שלנו את האמצעים נגד מוקשים ואמר לנו המג"ד שהכח שلنנו יהיה החלה בפריצה ויידינו רעדו מעצמן ושיניינו נקשו בפינו זו לזו ואמרנו אחד לשני שפסק הוא אם הצינה של הגולן היא המרuida אותנו? וכי יכולנו שלא נתירא? והרי אף בפרש השבוע קרינו מה שנאמרakash שצחו בא לעומתו: וארבע-מאות איש עימו: נירא יעקב מארן ויצר לו, ופירשו רוכחינו:

ונירא, שמא ייהרג. נזכיר לו, שמא יהרוג הוא את אחרים, וכך שהובטח לו מפי הגבורה: והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אָשֶׁר-תִּלְךָ, נתירא שמא יגורום החטא. אלא שם נדקך בלשון הזהב של הרמב"ם נראה שלא כתוב לאסoor, אלא שלא יירא האדם את עצמו בשעת המלחמה. שכן כתוב שלא יתחילה לחשוב ולהרהר במלחמה ולהבהיר עצמו ולהסיח דעתו מן המלחמה, זה מה שאסורה תורה. ובזמן המלחמה ממש לא היסחנו דעתנו, ולא עלתה על דעתנו דבר אחר רק לאמץ את עינינו לראות את הטנקים שכגדנו ולכזון עליהם.

עוד תמהנו: הרמב"ם כתוב שם שני שיעשה מלחמה בכל ליבו ללא פחד, ותהיה כוונתו טהורה, מובטחה לו שלא ימצא נזק ולא תגיעה רעה ויבנה לו בית נכון בישראל. על מה סמרק הרמב"ם את דבריו? והלווא השטן מקטרג בשעת הסכנה, וכזה תאכל חרב? נשאנו ונתנו בדבר, מתוך הדברים נזכרנו במה שלמדנו בישיבה מן הרמב"ם במורה נבוכים מה שנגלה לו והפליא אותו מאוד על טבע העולם ועל ההשגחה بما שדבק בה' בכל ליבו. אמרתי: מי יכול לעמוד במדרגה כזו?

אמר שלמה: פעמים שעושה ה' חסד עם האדם אף שאינו ראוי, והוא עצמו אינו יודע למה.

כן, אמרתי, הוא שאמר דוד: דַלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ. שֶׁבְשִׁפְלַנְיוֹ זָכֵר לְנוּ, כי לעוזם חסדי.

נתלהבתי וסיפרתי חסדי ה' עליינו כشنגע הטנק שלנו. עוד אנו משוחחים, נגלה עליינו הלבנה מבני העבים והערפל ואורה הציצ' עליינו מלמעלה. עמדנו ומיהרנו לבך עלייה קודם שתתכסה, והוספנו: בְּשָׁמָן מִרְקֵד בְּגַדִּיךְ וְאַנְיִי יָכֹל לְגַע בְּךָ, בְּךָ אָם יָרַקְדוּ אֶחָרִים בְּגַדִּינוּ לֹא יָכֹל לְגַע בְּנוּ וְלֹא יַעֲשֵׂו בְּנוּ שָׁוֵם רַשְׁם כָּלֵל וְעַקֵּר, מִפְלֵעַלְיכֶם אַיִמְתָּה וְפַחַד,

ונפקד אימתה עליהם פפל, סימן טוב לנו ולכל בית ישראל, סימן טוב לנו
ולכל בית ישראל, סימן טוב לנו ולכל בית ישראל.

התחלנו לפנות לيمין ולשמאל לברך איש את רעהו בשלום עלייכם
כנהוג, והרגשתי כמו צל על ידנו ומהו של בת-קהל. נפניתי לצידי
וראיתתי את חברנו השותק שהוא עומד שם על ידנו, מסתכל באוויר שלפניו,
מبيיט ואינו מביט, שומע ואינו שומע. פתאום אמר לי בלחישה:

— היה בטנק של גידי ורוני?

— כן, השבתי. הוסיף הוא ולחש:

— הטנק שלנו נפגע במחצבה בනפקח אחרון בפלוגה, תclf' אחורי הטנק
שלכם. כשהקפצתי ממנה ראיינו אתכם רצים בין הכוורות. רצנו אחרים.
ראיתם גשרון מים ליד ציר הנפט, היסתתרם רגע אם תיכנסו לתוכו או
לא, והמשכתם לרווץ. אנחנו נכנסנו לאותו גשרון. אחורי כמה רגעים הגיעו
סורים, זרו ורימן פניה.

שתק רגע ואמר:

— ואני נשארתי בלבד.

חזר החבר להתעטף בשתקתו, חמק ונעלם מאיתנו בחשכה. עמדתי
כאיש נדהם.

הבטתי לבנה. דמותו של דוב עמדה מול עיני.
כך עמדנו יחד, דוב ואני, וקידשנו לבנה של תשרי בבית-זוגן עם הרבי
מאמשינוב.

שקעתתי בהרהוריהם.

אמת, פעמים שעושה הקדוש ברוך הוא חנינה עם מי שאינו ראוי
ומайд לו את פניו. ואotta חנינה ואotta הארץ פנים עומדת היא לנגדו כל
ימי ולא מרפה ממנה. חוכם הוא ועליו לפורען. והדין דין אמרת. וכורת מה

שנדorthy בעת צרה כשיצאנו מן הטנק ורצנו בין הقدורים להסתתר בוואדי. ידעתה, העולם לא יהיה עוד בעיני מה שהיה קודם. אמרת, פעמים שעושה הקדוש ברוך הוא חנינה עם מי שאינו רואה ופעמים... פעמים שהוא יורך לגנו לערוגות הבושים, רועה בגנים ולוקט שושנים. שריאל ושמואל ושעה ויעקב ואביהו. וגם דוב נפל. יחד יצאנו. יודע בעל התאהנה אימתי הוא לוקט את תאנטו.ומי יכול לכזון כוונתו לכונתו של יוצר האדם. פסוקי סליחות אמרנו בישיבה בחודש אלול. עתה חזרו הם והידידו באוזני.

אשר בידיו נפש כל חי
ורוח כל בשר איש:
הנשמה לך ונגניה פעללה,
חוסה על עמלך.

אדון הנשמות, הנשמה לך, אבל הן גם הגוף פועלך. ועל-מנת.cn בראת אותו לקדש את שמו בעולמך. ריבון העולםים, חוסה על עמלך !

הרמתי לראשי והבטתי שוב לבנה. עננה קטנה עלתה עליה. עדין היאה היא, אלא שהיא אורה מעומעם בעיני.

בא שלמה והניח ידו על כתפי. החל מזומם בלחשיה את הפיט א-ל מסתתר בשפריר חביבון, בניגון שהאדמו"ר מקליזנבורג אהב. חסידים סיירו שהיא האדמו"ר מזומם אותו לעצמו במחנות ביום האופל לקיים בו סעודה שלישית. אומרים, זקנו הגדל, הצדיק רבי חיים מצאנז, נהג לנגן אותו בשעת רצון אחר מנוחה של שבת, היא עת רעווא דרעווין, כשהוא תפוש בשורעפיו ופניו מאירות כמלאך. שתקתי.

הסתכלנו בלבנה וראינו שהעבים הולכים ומכסים אותה, מיהרנו וניענענו ראשינו לימיין ולשמאל, כל אחד כלפי חברו:
שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם.
חוינו וניענענו ראשינו כלפי חברנו השותק שהלך לו ואמרנו:
שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם.
חוורתינו וניענעתינו לשמים, כיונתי כלפי דוב, ואמרתי לבדי:
שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם.

תיאום כוונות חיים סבטו

עד הימים לא כתבו כך בספרות העברית על מלוחמותינו - לא כך תוארה הקרבנות, ולא כאלה היו ספרי הרעות שעלו זכרונם למדנו להתרפק. בין עמודי הפיסוס הכתובים בשפטו העשירה, המיחזקת, של בן הישיבה הלמדן, נפרשים לפני הקורא תיאורים מפורטים, דיבוקניים ואף אכזריים של ימי המלחמה ההיא - וכל הספר שוחר בזיכרון החבר שלא חזר. **תיאום כוונות היה לרוב-מכר מייד עם פרטומו, והוא הספר הראשון שזכה בפרס ספר. הספר תורגם לאנגלית ולחסית, ואך היה לסרט.**

"**הכתביה של סבטו היא שובת-לב... הקריאה-בספר הזה תשנה אתון לעולמים.**"

"**תיאום כוונות כתוב בשפה שאיש היום לא כותב כמותה - עברית של פעם, דשנה, שימושולבת בה 'שפה של חיילים'.**" **יון פדר, tneuy**

"...ניכר בו בשיח המוגבה של סבטו שהוא מסתעף מן המקורות של ספרות ישראל לדורותיה, מן המקרא ומספרות חז"ל ועד גдолיו הכותבים בדורות האחוריים. אבל לא מעשה חיקוי אלא מעשה ידי פروف' משה בר-אשר, מאזנים אמרץ יוצר."

חימס סבטו נולד בשנת 1952 בקהיר ועלה לארץ בשנת 1957. הוא גדל ולמד בירושלים. היה מקימי ישיבת ההסדר במעלה אדומים, שבה הוא מלמד עד היום. בין ספריו, הרכונים אמת הארץ צמח, כעפafi שחר, באו הרוח, וספריו העיוני אהבת תורה ומקשי פניר: שיחות עם הרב אהרן ליכטנשטיין.

www.bita.co.il
www.ybook.co.il